

Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет
Кафедра безпеки та правоохоронної діяльності

Збірник тез доповідей
Всеукраїнської
науково-практичної
конференції

**Пріоритети зміцнення безпеки держави та
підвищення ефективності правоохоронної
діяльності: національні та міжнародні контексти**

Тернопіль, 6 травня 2022 р.

Редакційна колегія

Москалюк Н.Б. – в.о. завідувача кафедри безпеки та правоохоронної діяльності, д.ю.н., доцент (голова редакційної колегії);

Вівчар О.І. – професор кафедри безпеки та правоохоронної діяльності, д.е.н., професор;

Васильчишин О.Б. – професор кафедри безпеки та правоохоронної діяльності, д.е.н., професор;

Будник Л.А. – доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності, к.е.н., доцент;

Карапетян О.М. – доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності, к.е.н., доцент;

Колесніков А.П. – доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності, к.е.н., доцент (відповідальний за випуск);

Муравська Ю.Є. – доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності, к.е.н., доцент;

Олійничук О.І. – доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності, к.е.н., доцент;

Ронська О.Г. – доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності, к.е.н.;

Сліпченко Т.О. – доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності, к.е.н.;

Фаріон-Мельник А.І. – доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності, к.е.н., доцент;

Мельник І.М. – ст. викладач кафедри безпеки та правоохоронної діяльності.

За зміст наукових публікацій, рівень стилістичного оформлення текстів, достовірність наведених фактологічних і статистичних матеріалів, дотримання стандартів академічної доброчесності повну відповідальність несуть автори. За умови використання матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язковим.

© ЗУНУ, 2022

ЗМІСТ

<i>Будник Л.А., Падалка А.М. СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ.....</i>	<i>- 7 -</i>
<i>Вийванко О.М. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ ОБМЕЖЕНЬ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....</i>	<i>- 10 -</i>
<i>Вівчар О.І., Шатарський А.Я. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ БАЗИС ДІДЖИТАЛ-ІНСТРУМЕНТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ МЕРЕЖЕВИХ СТРУКТУР</i>	<i>- 15 -</i>
<i>Гірська А.М. НОРМАТИВНО – ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	<i>- 19 -</i>
<i>Грех Р.Т. БЕЗПЕКА В ІНТЕРНЕТІ.....</i>	<i>- 25 -</i>
<i>Дашкевич С.І. РОБОТА СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....</i>	<i>- 28 -</i>
<i>Дзюра О.В. РИЗИКИ ПОРУШЕНЬ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	<i>- 33 -</i>
<i>Заневська І.В. ІННОВАЦІЙНІ МЕДИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ</i>	<i>- 36 -</i>
<i>Карапетян О.М., Карапетян А.Е. ДО ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ РОЗШУКОВИХ ДІЙ ТА ЕКСПЕРТИЗ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ.....</i>	<i>- 41 -</i>
<i>Карпович Т.В. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЯВЛЕННЯ НЕПРАВДИВОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....</i>	<i>- 45 -</i>
<i>Кобилецька У.В. ДОПОМОГА УКРАЇНИ ОРГАНІЗАЦІЄЮ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЄЮ</i>	<i>- 47 -</i>

<i>Колесніков А.П., Голота Н.П., Мельник І.М. ОСОБЛИВОСТІ РЕЖИМУ СЕКРЕТНОСТІ В УКРАЇНІ.....</i>	<i>- 50 -</i>
<i>Корж О.В., Хом'юк С. ЗАГРОЗИ КРИМІНОЛОГІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ У КІБЕРПРОСТОРИ.....</i>	<i>- 52 -</i>
<i>Костюкевич О.Ю. «COMMUNITY POLICING» - ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ.....</i>	<i>- 56 -</i>
<i>Крисько М.Ю., Щербай А. СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ЗІ СВІТОВИМ БАНКОМ ЯК КЛЮЧОВИЙ ВЕКТОР У ДОСЯГНЕННІ ПАРАМЕТРІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....</i>	<i>- 59 -</i>
<i>Лаган В.В., Формігей О. ОСНОВИ ПОВЕДІНКИ В КІБЕРПРОСТОРИ -</i>	<i>62 -</i>
<i>Малайна В.В. ОХОРОНА ТА ЗАХИСТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ.....</i>	<i>- 65 -</i>
<i>Марків О.М., Холодзьон М. ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ТА ПІДТРИМКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ</i>	<i>- 70 -</i>
<i>Мирчик Б. ПІДТРИМКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ МІЖНАРОДНИМ ВАЛЮТНИМ ФОНДОМ У ВОЄННИЙ ЧАС.....</i>	<i>- 73 -</i>
<i>Мишковська А.С. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....</i>	<i>- 76 -</i>
<i>Москалюк Н.Б. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕХОДУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ЧЕРЕЗ МЕХАНІЗМ РЕКВІЗИЦІЇ ТА ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ТАКИЙ ПЕРЕХІД</i>	<i>- 79 -</i>
<i>Муравська Ю.Є., Свінцицький А.М. ПОБУДОВА ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....</i>	<i>- 89 -</i>
<i>Odynak A.A. CIVIL LEGAL PROTECTION OF THE CONSUMERS OF FINANCIAL SERVICES RIGHTS DURING THE MILITARY AGGRESSION IN UKRAINE.....</i>	<i>- 95 -</i>

Олійничук О.І. РЕЛОКАЦІЯ БІЗНЕСУ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	- 100 -
Піддубна В.Ф. ЗАХИСТ МАЙНОВИХ ПРАВ ОСІБ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	-102-
Подковенко Т.О., Дубан І.В. ОСНОВОПОЛОЖНІ ЗАСАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....	- 110 -
Ратушняк В.В. ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ	- 113 -
Ронська О.Г., Ронський В.О. ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ ЯК ОСНОВНОГО СПОСОБУ ПРОТИДІЇ ВНУТРІШНІМ ЗАГРОЗАМ.....	- 117 -
Сліпченко Т.О., Біла В.Р. ДЕОНТОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	- 122 -
Сухоребра Т.І. ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ НОРМ НА ЗЕМЛЯХ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА.....	- 125 -
Фаріон-Мельник А.І., Мельник І.М. ЕКОЗЛОЧИННИ РФ В УКРАЇНІ : ФІКСАЦІЯ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	- 128 -
Федуна Д.М. ДІЯЛЬНІСТЬ БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ.....	- 131 -
Фрич В.І. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	- 135 -
Чорна І.І. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	- 138 -
Чудик Н.О., Канюка В.Є. ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	- 142 -

**Юзвін Х.В. ПОЛІГРАФ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ:
ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ..... - 148 -**

**Яремко О.М. ПРАВО ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ НА
ОТРИМАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ..... - 151 -**

**Яценко Х.М. ПРАВО НА ГРОМАДЯНСТВО: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
СЬОГОДЕННЯ..... - 155 -**

**Турлай О.І. ПОНЯТТЯ, ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ, ВИДИ ТА ЕТАПИ
МЕДІАЦІЇ..... - 157 -**

**Канюка Н.В. ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ЗДІЙСНЕННЯ
ПРАВОСУДДЯ ПІД ВПЛИВОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМУ СУДОЧИНСТВА..... - 162 -**

Будник Л.А.

*к. е. н., доцент,
доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

Падалка А.М.

*д.ю.н., доцент
заступник директора Українського науково-дослідного інституту спеціальної
техніки та судових експертиз,
Служби безпеки України*

СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

Проблемні питання використання спеціальних знань при розслідуванні економічних злочинів в криміналістичній науковій літературі приділяється значна увага. Економічні злочини проти власності є складними у розслідуванні. Причиною цього є те, що їх розслідування примушують слідчого заглиблюватися в механізм господарювання, у процеси економічної діяльності підприємств, організацій, установ. Однак в ході розслідування окремих груп економічних злочинів є певні особливості, які вимагають дослідження.

Економічні злочини проти власності є досить специфічною сферою, де стосовно майна вчиняються різноманітні кримінальні правопорушення, які підлягають кваліфікації за різними статтями Кримінального кодексу України [1].

В методиці розслідування економічних злочинів проти власності застосовують різноманітні види судових експертиз, які мають однакову юридичну основу і проводяться відповідно до єдиних процесуальних норм і вимог процесуального законодавства [2, с.236].

Розширення сфери використання судової експертизи при розслідуванні злочинів проти власності зумовлено:

1) необхідністю об'єктивізації процесу доведення, забезпечення захисту майнових прав та законних інтересів особи;

2) зростанням кількості економічних злочинів проти власності, видозміною їх структури, посиленням протидії розслідуванню з боку організованих злочинних груп;

3) тим, що інтеграція та диференціація наукового знання зумовлюють можливість використання у доведенні нових досягнень сучасної науки.

Об'єкти судової експертизи при розслідуванні економічних злочинів проти власності є складною динамічною системою, яка складається з таких елементів: 1) матеріальний носій інформації про цей факт, подію; 2) джерело інформації про факт; 3) механізм передачі від джерела до носія, іншими словами, відбивається і відбиває компоненти і механізм їх взаємодії.

У методиці розслідування економічних злочинів проти власності, як правило назначають такі види судових експертиз (рис 1).

Джерело: розроблено автором

Рис.1. Види судових експертиз, які використовують при розслідуванні економічних злочинів проти власності.

Види судових експертиз призначають залежно від особливостей галузі економіки, в якій були вчинені такі злочини, залежно від предмета розкрадань, способів вчинення та приховування правопорушень.

Найбільш типовою експертизою у методиці розслідування економічних злочинів проти власності є судова економічна експертиза. При багатьох розслідуваннях без висновку експерта-економіста не можна в повному обсязі визначити важливі для розслідування обставини, розмір збитків, які завдані злочином, особливо у складних справах про розкрадання виготовленої і реалізованої неврахованої продукції, зловживання у сфері приватизації, отримання кредитів тощо.

Використання інформаційних систем створює передумови впровадження економіко математичних методів при проведенні судових економічних експертиз. Це дозволить з'ясувати міру впливу розкрадань майна на економічні показники діяльності підприємства.

Проведення судової інженерно-технічної експертизи є необхідним для визначення чи справне, ефективне виробниче обладнання, контрольно-вимірювальні прилади, лабораторне обладнання, апарати. Даний вид експертизи поділяють залежно від основних галузей економіки, технічних систем, які досліджують.

Доцільно зазначити, що економічні злочини проти власності в основному мають інтелектуальний характер. Такі злочини можуть бути здійснені шляхом внесення змін файлової системи комп'ютера і зафіксовані на пристроях упізнання користувача та спеціальних ідентифікаційних картках. В таких випадках призначають комп'ютерно-технічну експертизу, яка включає дослідження комп'ютерної техніки та програмних продуктів. У зв'язку тим, що розширюється перелік об'єктів

такої експертизи виокремилася експертиза телекомунікаційних систем та засобів.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України. 05.04.2001. 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 9.04.2022).

2. Ронська О. Г., Будник Л. А. Вдосконалення методики судової експертизи. Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід. [Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, Західноукраїнський національний університет, 16-17 квітня 2021р.] Тернопіль: ЗУНУ, 2021, С.236-239.

Вийванко О.М.

*аспірант кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права,
Західноукраїнський національний університет*

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ ОБМЕЖЕНЬ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Починаючи із давніх часів результати інтелектуальної діяльності займали особливе місце в житті суспільства, відображаючи і закріплюючи етнічні чи культурні традиції. Історії відомі факти величі Стародавньої Греції та Риму, в яких мистецтво, зокрема, посідало вагомое місце в суспільному житті, а творці мали належні їм авторські права. Зокрема, в Афінській державі існувало право щодо захисту цілісності твору, заборона вносити зміни до нього (2300 р. тому). Римські автори мали право приймати рішення відносно оприлюднення власних творів, а плагіат піддавався засудженню.

Це питання стало значно актуальнішим із появою друкарського верстата. Видавцям доводилося вкладати великі суми у придбання паперу, виробництво друкарських машин, у найм робочої сили, все це передбачало авансування коштів, які відшкодовувалися лише після продажу продукції. За таких умов, за відсутності правової охорони від конкурентів, які продавали незаконні копії, небезпечним і ризикованим стало інвестування у видавничу справу, що часто призводило до розорення підприємців. Тому здійснювався пошук забезпечення будь-якої форми охорони, і як результат, вона з'явилася у вигляді привілеїв, що давалися владою та закріплювали виняткові права щодо відтворення й розповсюдження твору протягом визначеного часу, а також надавали засоби захисту книговидання за допомогою арештів, штрафів, конфіскацій копій і стягнення збитків.

Відомо, що більш усвідомлене формування інституту інтелектуальної власності посідає перехідну епоху від Ренесансу до Нового часу. З цього часу починається активне становлення системи правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної діяльності. Варто зазначити, що цей процес триває і досі. Поступово в самій доктрині цивільного права, куди органічно входять відповідні приватно-правові інститути, що забезпечують механізм охорони результатів інтелектуальної діяльності, формуються різні напрями, які варіюються від пропріетарної концепції, що вважає за можливе екстраполювати модель власності на правовий режим нематеріальних (інтелектуальних) результатів.

З метою розвитку творчості, винахідництва та торгівлі наприкінці XIX століття держави почали запроваджувати правову охорону інтелектуальної власності. Особи, які створювали результати інтелектуальної діяльності, позиціонують себе та свій товар як такі, що мають певну репутацію, наділяються винятковими правами. Держава

встановлює для автора (правовласника) монополію використання результатів інтелектуальної діяльності та засобів індивідуалізації, і навіть надає винятковому праву абсолютний характер. Виключне право вказує на особливі повноваження (правомочності), якими держава наділяє суб'єктів, що визначаються, встановлюючи обмеження на вчинення подібних дій іншими особами. У той самий час абсолютна монополія використання результатів інтелектуальної діяльності обмежувала доступ до інформації та заважала її поширенню, і могла негативно позначитися на розвитку науки, освіти та творчості. Тому виникли обмеження прав інтелектуальної власності.

Вводячи певні межі виключного права, встановлюється розумний компроміс між правами творців результатів інтелектуальної діяльності, які сприяють компенсації творчих витрат на них, та доступністю таких результатів користувачам для підвищення інтелектуального рівня суспільства. До таких меж можна віднести не лише такі базові межі, як територію, на якій охороняється результат, та термін дії виключного права на нього, а й передбачені законодавством обмеження виключного права. Держава визначає низку соціально-значущих сфер, у яких допускається використання результату інтелектуальної діяльності. При цьому обсяг свободи користувача також обмежений вказаними у законодавстві діями, які уточнюються нормативно-правовими актами залежно від сфери застосування. Отож, обмеження прав інтелектуальної власності збалансовує інтереси авторів та суспільства.

Обмеження майнових прав інтелектуальної власності встановлені ст. 444 Цивільного кодексу України і ст.ст. 21-25 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Зокрема, обмеження здійснюються якщо вони: 1) не завдаватимуть шкоди використанню твору; 2) не обмежуватимуть безпідставно законні інтереси автора [1].

Варто зазначити, що обмеження прав інтелектуальної власності є складною проблемою і для правовласників, і для суспільства. Адже, якщо обмеження прав будуть дуже широкі, а отже твори можуть використовуватися вільно, тоді це не сприятиме зацікавленості авторів в результатах своєї творчої діяльності в особистісному плані (слава, визнання, повага), і у матеріальному (винагорода, премії), що може призвести до уповільнення або припинення процесу формування інтелектуального капіталу нації. Тому для самозбереження суспільство повинно вжити усіх заходів для матеріальної та моральної підтримки авторів, а також сприяти встановленню раціонального балансу між інтересами авторів та суспільства, що забезпечить зрештою економічну безпеку країни.

Фахівці з інтелектуальної власності на протязі багатьох років розробляють норми, що могли обґрунтувати виключення та обмеження прав інтелектуальної власності покладаючись на доступні оцінки якісного характеру. Зокрема, у п. 2 ст. 9 Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів передбачені основні принципи, згідно яких законодавство держави може «дозволяти вільне відтворення літературних та художніх творів, якщо таке відтворення: стосується лише визначених особливих випадків; не завдає збитків нормальному використанню твору; не ущемляє необґрунтованим чином законні інтереси автора» [2]. Угода ТРІПС (ст. 13) розширила зазначені вище принципи на усі майнові права інтелектуальної власності.

Дотримуючись положень Бернської конвенції, національні законодавчі акти про авторське право в обов'язковому порядку вимагають, щоб цитування застосовувалося тільки до суспільно доступних (оприлюднених) творів. Наприклад, підп. «а» п. 3 ст. L 122-5 Кодексу інтелектуальної власності Франції, п.1 ст.32 Закону Японії від 5 травня 1970 р. № 48 «Про авторське право» (зі змінами), ст. 51 Закону Німеччини

від 9 вересня 1965 р. «Про авторське право та суміжні права» (зі змінами) тощо. Як правило, законодавчі акти вимагають від осіб, які використовують у своїх творах цитати, вказівку автора та джерела запозичення. Невказівка чи навмисне видалення відомостей про автора твору, джерела запозичення свідчить про порушення авторських прав і не дозволяє кваліфікувати дії користувача як такі, що підпадають під обмеження авторських прав. Закон США «Про авторське право», для прикладу, також дозволяє вільне використання музичних та недраматичних творів під час сільськогосподарських, садівничих ярмарок та фестивалів, а також некомерційним організаціям ветеранів [3, с.199].

Отже, встановлення споконвічної природи правового явища та визначення поняття інтелектуальних прав дозволяє не лише вирішити теоретичні завдання, але водночас чіткіше представити можливості та межі в частині їх ефективної реалізації, характер та механізми захисту, та загалом специфіку правового режиму інтелектуальних продуктів, щодо яких ці права виникають. Аналіз обмежень прав інтелектуальної власності показує, що чим більше особистісно-орієнтований характер носять правовідносини, врегульовані в рамках того чи іншого інституту, тим більше обмежень та винятків він містить, і чим більше суб'єктів підприємницької діяльності залучені до правовідносин у межах певного правового інституту та зацікавлені у використанні охоронюваних результатів та засобів індивідуалізації, чим більше комерційного контексту у таких правовідносинах - тим менший обсяг винятків та обмежень надається. Так, щодо засобів індивідуалізації, де виняткове право, зазвичай, надається юридичним особам та індивідуальним підприємцям, кількість обмежень цього права на торговельну марку мінімальний.

Список використаних джерел

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 року № 3792-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>

2. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 9 вересня 1886 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_051/page

3. Орлюк О.П., Андрощук Г.О., Бутнік-Сіверський О.Б. Право інтелектуальної власності: підруч. К.: Ін Юре, 2007. 696 с.

Вівчар О.І.

*д.е.н., професор,
професор кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет,
академік Академії економічних наук України*

Шатарський А.Я.

*аспірант кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ БАЗИС ДІДЖИТАЛ-ІНСТРУМЕНТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ МЕРЕЖЕВИХ СТРУКТУР

Діджитал-трансформація економічної безпеки підприємств мережеских структур стала не лише одним з ключових трендів, а й ринковою необхідністю в епоху інформаційного суспільства. Швидкість імплементації цифрових інструментів та використання комплексного підходу в розробленні діджитал-стратегії підприємницьких структур є запорукою успіху сучасного бізнесу. І лише ті підприємства, що ризикують впроваджувати діджитал-інновації першими, можуть отримати значну конкурентну перевагу. Актуалізація комплексності діджиталізації, а не фрагментарне використання інструментів діджитал-маркетингу,

пов'язана з можливістю досягнути системності у процесі діджитал-трансформації і спроможна забезпечити синергетичний ефект.

Так, діджиталізація з позиції економічної детермінанти представляє формулювання дефініції даного поняття, що являє собою сукупність процесів інноваційного розвитку, які знаходять своє вираження у відповідних техніко-технологічних новаціях, зосереджених на здійсненні цифровізації ключових економічних процесів та явищ, які за своїм змістовим наповненням зазвичай представляють певний набір повторюваних ітерацій, у межах якого кадровий потенціал набуває механічного, позбавленого інтелектуальної складової процесу, створюючи додатковий резерв зростання продуктивності праці.

Обґрунтовано, що з практичний інструментарій включає методи і алгоритми (SADT, IDEF, UML, BPMN), які забезпечують автоматизацію управління потоків робіт з використання web-технологій. Також включається графічний запис потоку робіт на базі специфікації BPMN для візуального відображення моделей потоків робіт та відзначено програмний комплекс з управління автоматизованими потоками робіт, що базується на новітніх технологіях, таких як інтеграція розподілених інформаційних систем за допомогою web-сервісів. Це дає змогу автоматизувати складні процеси.

Згідно наукових досліджень варто ідентифікувати методіку, відповідно до якої проект діджиталізації підприємств мережевих структур в контексті безпекознавчих умов розділяється на такі етапи: 1) вивчення актуальних бізнес-процесів і їх перетворення (зміна); 2) впровадження елементів цифровізації в діяльність організації; 3) стратегічний етап цифровізації; 4) цифрова конвергенція; 5) інноваційно-адаптивний етап [5, с. 170].

Досліджено, що в сучасних умовах економіка України має як теоретичний, прикладний, так і законодавчий базис для того, щоб

зміцнити свої позиції серед країн світу. Для підтримки конкурентоспроможності підприємств мережевих структур необхідно використовувати можливості діджиталізації за всіма можливими напрямками та формами: клієнтський досвід; партнерство та колаборація; робота з даними; впровадження інновацій; HR-стратегія та культура; управління цінністю тощо [1, с. 130].

Так, з практичної точки зору доведено, що головними орієнтирами розвитку систем управління в умовах діджиталізації в контексті зміцнення економічної безпеки підприємств мережевих структур мають стати: сприяння прискореному впровадженню інноваційних ініціатив, прогностичний моніторинг ринкового середовища, оцінювання чинників впливу на конкурентоспроможність компанії, розроблення дорожніх карт на основі галузевих пріоритетів та клієнтського досвіду. Разом із цим має відбуватися формування кадрового потенціалу, розвиток культури та компетенцій інформаційного обміну, модернізація ІТ-систем. Перелічені заходи стають необхідною умовою під час створення корпоративної цифрової інфраструктури та стимулювання інноваційної привабливості компанії. Розвиток діджиталізації в контексті забезпечення економічної безпеки підприємств мережевих структур потребує застосування міжнародного досвіду, що орієнтуються на оптимізацію бізнесу та забезпечення якості товарів та послуг. Новітні ідеї, ініціативи та програми мають бути інтегровані в стратегію діяльності бізнесових структур та підвищувати інноваційну привабливість бізнесу [2, с. 170].

Прорезюмувавши вище описане слід відзначити, що розгляд проблематики впливу процесів діджиталізації на забезпечення безпекових параметрів підприємств мережевих структур необхідно реалізовувати у наступних векторах – потенційні загрози, які продукуються активним розвитком цифрових технологій та в напрямі можливостей, створених ними водночас економічна безпека підприємств мережевих структур може

бути забезпечена лише за умови збалансування, означених аспектів, що знаходить свою практичну реалізацію у побудові ефективної динамічної системи інформаційного захисту підприємства разом із формуванням системи моніторингу ринку цифрових новацій на предмет потенційної ефективності та можливостей до їх імплементації у господарську практику підприємницьких структур. Отже, діджиталізація трансформує ланцюжок створення вартості найрізноманітнішими способами, відкриваючи нові можливості для збільшення доданої вартості і ширших структурних змін на основі механізму забезпечення економічної безпеки.

Список використаних джерел

1. Андрушків Б. М., Вівчар О. І., Гевко В. Л. Проблеми теорії і практики менеджменту : навч.-методич. посібн. Тернопіль: Вид. ТЗОВ «Терно-Граф». 2009. 312 с.
2. Паршина О.А., Паршин Ю.І., Савченко Ю.В. Економічна безпека в умовах діджиталізації: сучасний стан та перспективи розвитку інформаційного суспільства. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 2. С. 167–174.

Гірська А.М.

ст. гр. зМУНЗ-11

*Науковий керівник: д. пед. н., професор,
професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти*

*Тернопільський національний педагогічний
університету імені В. Гнатюка*

Боднар О.С.

**НОРМАТИВНО – ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН
ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ДІЇ
ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ**

24 лютого 2022 року, у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, введенням воєнного стану, українці обрали пріоритетним збереження життя. Питання забезпечення безпеки людини і суспільства разом із всіма соціальними та економічними процесами набуло особливої актуальності, оскільки безпека є першочерговою потребою індивіда у процесі життєдіяльності.

Заклади освіти не змогли гарантувати особисту безпеку працівника, першочергово його фізичну безпеку, що є важливим складовим безпеки в цілому. Так, частина педагогічних працівників невідкладно виявили бажання бути залученими до роботи в оборонній сфері чи призвані на військову службу, проходять службу у підрозділах територіальної оборони. Гостро постало й питання оформлення трудових відносин з внутрішньо-переміщеними працівникам освіти, та педагогами, які вимушено залишили територію України. Виникла необхідність у продовженні освітнього процесу.

Актуальності набула проблема економічної безпеки працівників закладів освіти, оплати праці під час дії правового режиму воєнного стану, залучення до роботи в оборонній сфері, в умовах дистанційного навчання, чи інших його форм, а також питання оформлення трудових взаємин у випадку неможливості продовження освітнього процесу, попри все,

продовження роботи та бажання зберегти кадри, підтримати працівника, надати можливість здійснення діяльності та виконання плану роботи з іншої країни.

На сьогодні існують чіткі норми законодавства, що визначають особливості правовідносин між роботодавцем та працівником у сфері освітньої діяльності під час дії правового режиму воєнного стану.

У статті 57-1 Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 року № 2145-VIII викладено державні гарантії під час війни, надзвичайної ситуації чи стану. Зокрема, стосовно осіб – учасників освітнього процесу – здобувачів, працівників, які в умовах оголошеного воєнного стану змушені змінити місце проживання, змінити робоче місце, чи місце навчання, яким на державному рівні забезпечується організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій безпечній формі; збереження місця роботи, середнього заробітку, здійснення виплати стипендії та інших виплат, передбачених законом; збереження місця проживання. [1]

У випадку неможливості працівниками проїзду до робочого місця з об'єктивних причин, відбувається організація дистанційної роботи. Для цього керівник видає наказ про запровадження у закладі освіти або науковій установі дистанційного режиму роботи, як форми організації праці, за якої робота виконується за межами робочого приміщення в обраному працівником місці та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. При цьому працівник самостійно відповідає за свою безпеку і нешкідливі умови праці. Під час дистанційного режиму роботи за працівниками зберігаються права та обов'язки, визначені Кодексом законів про працю України та іншими актами законодавства. Умови дистанційного режиму роботи не поширюються на працівників, що знаходяться в відрядженні, які призвані на військову службу або проходять службу в підрозділах територіальної оборони.

Слід зауважити, що керівник закладу освіти може надати працівникові, який переведений на дистанційну форму роботи і не виконує чи позбавлений можливості виконувати свої функціональні обов'язки: оплачувані відпустки (щорічні, соціальні); відпустки без збереження заробітної плати, що надаються в обов'язковому порядку; відпустки без збереження заробітної плати, що надаються за угодою сторін у порядку, визначеному законодавством.

Щодо відпусток, то відповідно до частини першої статті 45 Конституції України «кожен, хто працює, має право на відпочинок» [2]. Порядок надання відпусток визначається Законом України «Про відпустки». Виключно за добровільним бажанням працівникам може бути надана відпустка із збереженням заробітної плати (не більше 24 календарні дні в умовах воєнного стану, згідно ст. 12 ЗУ «Про правовий режим воєнного стану») або без збереження заробітної плати (без обмеження строку, встановленого ч.1 ст.26 Закону України «Про відпустки»). відповідно до вимог трудового законодавства. Також виключно з ініціативи працівника його може бути звільнено за власним бажанням відповідно до вимог трудового законодавства. Слід зауважити, що працівники закладів освіти та наукових установ, які тимчасово виїхали за кордон, або з об'єктивних причин не можуть виконувати посадові (службові) обов'язки (у тому числі у традиційному режимі або дистанційно), мають право подати заяви про відпустку (із збереженням заробітної плати або без збереження заробітної плати), або про звільнення.

Варто звернути увагу, що у разі неможливості організувати роботу закладу освіти в дистанційному режимі, через відсутність технічних та організаційних умов, необхідних для виконання роботи, невідворотну силу чи інші обставини, така ситуація має розглядатися як простій (ст. 34 Кодексу Законів про працю України). Порядок оплати часу простою,

визначаються положеннями ст. 113 КЗпП, відповідно до якої час простою не з вини працівника, оплачується з розрахунку не нижче від двох третин тарифної ставки встановленого працівникові розряду (окладу). Також визначено, що у випадку виникнення виробничої ситуації, небезпечної для життя чи здоров'я працівника не з його вини, за ним зберігається середній заробіток.

Забезпечено законодавством України і трудові права та гарантії працівників, які є добровольцями територіальної оборони відповідно до Закону України «Про основи національного спротиву», Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Відповідно до частини першої статті 119 КЗпП України на час виконання державних або громадських обов'язків, якщо за чинним законодавством України ці обов'язки можуть здійснюватися у робочий час, працівникам гарантується збереження місця роботи (посади) і середнього заробітку. Може бути видано наказ про увільнення працівника від виконання роботи за трудовим договором. [3] За умови, якщо працівника призвали на військову службу та він повідомив про це роботодавцю, останньому необхідно видати наказ про увільнення працівника від роботи зі збереженням середнього заробітку, місця роботи та посади, після отримання відповідних підтверджуючих документів.

Військове командування (військові адміністрації) може запроваджувати трудову повинність для працездатних осіб, не залучених до роботи в оборонній сфері, саме залучати до виконання суспільно корисних робіт, що виконуються для задоволення потреб Збройних Сил України. Державою гарантується забезпечення працівникам (освіти у тому числі) щодо яких запроваджена трудова повинність, залученим до виконання суспільно корисних робіт, на час виконання таких робіт дотримання таких гарантій у трудовій діяльності, як збереження попереднього місця роботи (посади), мінімальна заробітна плата,

мінімальний термін відпустки та час відпочинку між змінами, максимальний робочий час, врахування стану здоров'я особи тощо.

Фінансовий ресурс для виплати заробітної плати працівника освіти у 2022 році, у зв'язку із запровадженням військового стану в Україні, є надто обмеженим, що змушує керівників закладів освіти ухвалювати рішення про зменшення розмірів виплат. Обсяг освітньої субвенції буде зменшено в червні-грудні поточного року, що призведе до недофінансування видатків на оплату праці освітян, які здійснюються за рахунок освітньої субвенції, орієнтовно на 17 відсотків щомісяця.

З метою виконання вимог постанови КМУ від 01.04.2022 року «Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету», «керівники закладів освіти мають право зменшувати розміри лише тих доплат і надбавок, які встановлені нормативними актами у граничних розмірах або мають необов'язковий характер (за складність, напруженість, за виконання особливо важливої роботи, за престижність праці тощо) і розмір яких залежить від наявного фонду заробітної плати, затвердженого у кошторисі», – підкреслили у МОН України. [4]

Однак, необхідно вказати, що за умов погіршення становища працівника, обов'язковим є попередження роботодавцем у встановленому законом порядку про зміну істотних умов праці. Зміна істотних умов праці визначена у ст. 32 КЗпП України та включає зміну систем та розмірів оплати праці, пільг, режиму роботи, встановлення або скасування неповного робочого часу, суміщення професій, зміну розрядів і найменування посад.

Як вбачається з позиції Міністерства соціальної політики України у листі від 13 квітня 2017 року № 159/0/22-17 та п. 31 постанови Пленуму ВСУ від 06.11.1992 року № 9 «Про практику розгляду судами трудових спорів»: «роботодавець повинен видати наказ про внесення змін в організацію виробництва і праці, в якому розкривається зміст цих змін».

[5] Роботодавець може в односторонньому порядку змінити істотні умови праці. У випадку досягнення згоди між сторонами трудового договору жодного обов'язку щодо повідомлення працівника про погіршення умов оплати праці законодавством не встановлено. Якщо ж істотні умови праці не може бути збережено, а працівник не згоден на продовження роботи в нових умовах, то трудовий договір припиняється за пунктом 6 статті 36 КЗпП (ч. 4 ст. 32 КЗпП). При звільненні працівникові виплачується вихідна допомога у розмірі не менше середнього місячного заробітку. Звільнення на підставі п. 6 ст. 36 КЗпП може бути оскаржене в суді [6].

Підсумовуючи, варто сказати, що нормативно - правове забезпечення трудових відносин гарантує працівникам освіти їх права та визначає алгоритм дій керівника закладу освіти в умовах сьогодення. Однак актуальним є питання унормування оплати праці педагогічних працівників закладів освіти з урахуванням зменшеного обсягу освітньої субвенції для вирішення якого потрібне внесення змін до законодавства України. Необхідно врахувати, що частина педагогічних працівників зі своїми сім'ями стали переселенцями чи біженцями, а кожен працівник, незалежно від того, наскільки він може виконувати чи не виконувати свої обов'язки за основним місцем роботи, потребує повноцінної заробітної плати, щоб забезпечити базові потреби для виживання.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII
URL:<https://sje.gov.ua/yak-diyati-kerivnictvu-yakshho-pedagog-za-d/>
2. Конституція України, 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Про практику застосування трудового законодавства у галузі освіти і науки під час дії правового режиму воєнного стану. Міністерство

освіти і науки України (2022 р.) URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-praktiku-zastosuvannya-trudovogo-zakonodavstva-u-galuzi-osviti-i-nauki-pid-chas-diyi-pravovogo-rezhimu-voyennogo-stanu>

4. Лист Міністерства освіти і науки України від 25.04.2022 р. № 1/4444-22 «Про оплату праці працівників закладів освіти» С.Даниленко (2022 р.) <https://www.schoollife.org.ua/pro-platu-pratsi-pratsivnykiv-zakladiv-osvity/> URL: https://buh.ligazakon.net/news/210833_yak-nadbavki--doplati-osvtyanam-mozhut-zmenshuvati-pd-chas-vyni--mo

5. Лист “Щодо зміни істотних умов праці” Міністерство Соціальної Політики України від 13.04.2017 р. № 159/0/22-17 від 13.04.2017 р. URL: <http://www.zarplata.co.ua/?p=6966>

6. Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/322-08>

Грех Р.Т.

ст. гр. ПД-11

Науковий керівник к. е. н., доцент,

доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,

Західноукраїнський національний університет

Колесніков А. П.

БЕЗПЕКА В ІНТЕРНЕТІ

Інтернет – це дуже великий і потужний ресурс, який полегшує життя людині. За допомогою цього ресурсу, людина відкриває для себе необмежені можливості для саморозвитку та самореалізації.

На початку 1996 року по всьому світу нараховувалось 30000000 користувачів Інтернету. У даний час Інтернетом користується 710029070 чоловік. Найбільше зростання користуванням інтернетом відбувається серед дітей та підлітків. Вони добре оперують мобільними телефонами, включаючи пересилки SMS, шукають інформацію на інтернет-сторінках,

розвивають свій кругозір знань. Читають твори письменників, можуть гарно підготуватись до кожного уроку з різних предметів.

Для викладачів може бути можливістю цікаво провести виховні, класні, шкільні та позакласні заходи, які будуть розвивати учнів чи студентів. Діти можуть самостійно підготуватись до іспитів, брати активну участь в електронних конкурсах, олімпіадах, конференціях. Люди, на сьогоднішній день, активно користуються електронною поштою, створюють свої блоги, спілкуються в соціальних мережах, прослуховують музику, переглядають фільми, обговорюють проблеми. Водночас швидке поширення інтернету поставило проблему кібербезпеки.

Кібербезпека – це безпека ІТ систем (обладнання та програм). Кібербезпека є частиною інформаційної безпеки будь-якої організації.

Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» дає нам таке визначення: «Кібербезпека – це захищеність життєво важливих інтересів людини чи громадянина, суспільства і держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі» [1].

Джерелами небезпеки в Інтернеті можуть бути: не ліцензійні веб-сайти, віруси, посилання які можуть призвести до хакерських атак, спам, шкідливі програми, програми для скачування ігор, різних документів, фільмів з невідомих сайтів.

Безпечна поведінка в Інтернеті це дії людини під час користування Інтернетом, що можуть сприяти задоволенню будь-яких потреб, запобіганню можливості завдання збитків, заподіяних соціальному благополуччю або майну самої. Щоб захистити себе в Інтернеті, можна використати такі дії:

- використовувати брандмаузер;
- користуватися лише ліцензійними програмами;
- слідкувати за станом свого комп'ютера (якщо він функціонує нетипово – це може означати, що він заражений вірусом);
- вчасно оновлювати на комп'ютері антивірус;
- уважно ставитися до особистої інформації, яку розміщуєте в мережі;
- використовувати надійні паролі;
- після використання свого профіля в соцмережі, завжди потрібно натискати на «вихід»;
- не натискати на незнайомі вікна;
- не вказувати дані своїх банківських карток.

Для підвищення безпеки в Інтернет реалізовується проект eSafety (electronic safety) – спільна ініціатива Єврокомісії та інших організацій, зацікавлених у сприянні безпечному користуванню можливостями інтернет-простору. Її мета – підвищення безпеки в Інтернеті шляхом розробки та опанування систем безпеки, заснованих на сучасних інформаційно комунікаційних технологіях.

Кожного року збільшується кількість користувачів, серед яких багато дітей і підлітків. Сьогодні в мережі Інтернет є дуже велика кількість небезпек, що можуть стати загрозою для людини. Формування основ безпечної поведінки в інтернеті може ґрунтуватися з одного боку на формуванні зовнішніх умов безпеки, з іншого на набутті знань щодо розпізнавання, попередження, уникнення і подолання загроз в Інтернеті та формування відповідних умінь і навичок. Тому необхідно задіяти канали комунікації, щоб підвищувати мотивацію, потреби дітей і дорослих в значуваності цієї теми та приділяти увагу онлайн-культурі української молоді.

Список використаних джерел

1. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України. Закон України № 2163-VIII від 05.10.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення 20.04.2022)
2. Кочарян А.Б., Гущина Н.І. Виховання культури користувача Інтернету. Безпека у всесвітній мережі: навчально-методичний посібник. Київ, 2011. 100 с.
3. esafety: що це та для чого потрібна безпека в Інтернеті URL: <http://www.etwinning.com.ua/content/files/671974.pdf>.

Дашкевич С.І.
аспірант кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права,
Західноукраїнський національний університет

РОБОТА СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Через повномасштабну агресію російської федерації проти України правосуддя в Україні здійснюється дуже обмежено.

Внаслідок введення 24 лютого в Україні воєнного стану в особливий режим роботи перейшли всі державні інститути, у тому числі й судові органи України.

Зараз суди працюють настільки, наскільки це можливо в існуючих умовах, та намагаються дотримуватися балансу між безпекою суддів, працівників апарату, учасників справи та дотриманням процесуальних прав учасників справи і засад судочинства. Є суди, які продовжують працювати та проводять засідання, є суди, які продовжують працювати, але засідання не проводять, та є суди, які не працюють.

Попри те, що відповідно до ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», судочинство здійснюється виключно судами, які

створені відповідно до Конституції України, створення особливих та спеціальних судів не допускається, а будь-яке скорочення чи прискорення форм судочинства не допускається, все ж таки реальність вносить свої корективи і безпосередня діяльність судів потребує коригування.

З цією метою, ВРУ були внесені зміни в Закон України «Про судоустрій та статус суддів», а також Радою суддів України та Верховним Судом були прийняті відповідні рішення і рекомендації, регулюючи порядок роботи судових установ.

24.02.2022 р. Радою суддів України прийнято рішення №9, в якому зазначається, що з урахуванням фактичного припинення роботи Вищої ради правосуддя та в умовах воєнних дій з боку Російської Федерації РСУ як вищий орган суддівського самоврядування з метою забезпечення координаційних дій та роботи судової влади в Україні вирішила надати наступні рекомендації:

- звернути увагу усіх судів України, що навіть в умовах воєнного стану конституційне право людини на судовий захист не може бути обмежене;
- враховувати, що життя та здоров'я людини є найвищою соціальною цінністю, тому в разі загрози життю та здоров'ю суддів, працівників апарату або учасників судових засідань приймати рішення про тимчасову зупинку здійснення судочинства до усунення відповідних перешкод;
- відповідним посадовим особам розробити плани щодо збереження та можливої подальшої евакуації документів, печаток, штампів, судових справ, виготовлення та збереження резервних копій відповідних баз даних, а також плани евакуації серверного та комп'ютерного обладнання;
- з метою оперативної координації дій з органами системи правосуддя України створити при Раді суддів України оперативний штаб.

2 березня Радою суддів України були опубліковані рекомендації, які додатково впорядковували роботу судів. Зокрема, рекомендовано:

- визначати умови роботи суду, виходячи з реальної обстановки в регіоні;
- суддям та працівникам апарату судів здійснювати свої повноваження дистанційно, а за неможливості подавати заяви про відпустку за власний рахунок;
- за можливості розглядати справи у форматі відеоконференції;
- справи, які не є невідкладними, розглядати лише за письмовою згодою учасників;
- зосередитись виключно на проведенні невідкладних судових розглядів (взяття під варту, продовження строків тримання під вартою);
- за можливості відкладати розгляд справ та враховувати при цьому об'єктивну неможливість прибуття учасників до судового засідання, в т.ч. через збройну агресію, а також виважено підходити до встановлення різного роду строків та продовжувати їх, щонайменше, до закінчення воєнного стану.

Водночас були надані й рекомендації слідчим суддям щодо здійсненні ними своїх повноважень. Зокрема, наголошено на наступному:

- звернено увагу слідчих суддів, що військова агресія проти України відповідно до вимог ст. 177 КПК України є ризиком, який виправдовує тримання під вартою, оскільки така ситуація суттєво погіршує криміногенну обстановку та обмежує можливості державних органів здійснювати свої повноваження;
- якщо учасник провадження не може брати участь у судовому засіданні в режимі ВКЗ за допомогою технічних засобів, визначених КПК, як виняток допускати участь такого учасника в режимі ВКЗ за допомогою будь-яких інших технічних засобів, в т.ч. власних. У разі,

якщо провадження розглядається колегіально, і колегія суддів не може зібратись в одному приміщенні, допустимий розгляд справ з різних приміщень судів, у т.ч. з використанням власних технічних засобів;

- вважати за неможливе відкладення судових засідань, у яких має розглядатись питання про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або його продовження.

З урахуванням ситуації Верховною Радою України 3 березня прийнято закон (вступив у силу 7 березня), яким внесені зміни до Закону України «Про судоустрій та статус суддів». В новій редакції викладено ч. 7 ст. 147 вказаного Закону. Зокрема, зазначено, що у разі неможливості здійснення правосуддя судом з об'єктивних причин (надзвичайний або воєнний стан, тероризм, військові дії, стихійне лихо тощо) територіальна підсудність судових справ може бути змінена, і в такому разі справа передається до суду, який найбільш територіально наближений до суду, який не може здійснювати правосуддя, або до іншого визначеного суду.

З огляду на вказане, починаючи вже з 6 березня Верховним Судом прийняті рішення про зміну підсудності для судів Донецької, Київської, Луганської, Харківської, Чернігівської, Херсонської, Запорізької, Житомирської областей. Загалом станом на 12 березня змінена підсудність 99 судів в Україні.

Детальніше розглядаючи можливі причини припинення роботи судів, 13 березня ц.р. розпорядженням голови Верховного Суду №6/0/9-22 затверджено рекомендації судам першої та апеляційної інстанцій на випадок захоплення населеного пункту та/або суду чи безпосередньої загрози його захоплення. У вказаних рекомендаціях зазначено наступне:

- голова суду та суддя діють та приймають рішення залежно від ситуації з пріоритетним завданням збереження життя та здоров'я людей;

- якщо населений пункт захоплений, варто очікувати евакуаційних коридорів, затверджених органами влади;
- за можливості слід вжити заходів до вивезення справ, насамперед тих, що перебувають у провадженні суду або є особливо важливими. В іншому випадку забезпечити їх схоронність у сейфах в приміщенні суду. Та якщо існує ризик життю та здоров'ю при вивезенні таких справ, їх варто залишити в приміщенні суду;
- рекомендується вжити заходів для копіювання вмісту серверів та вивезення їх за першої можливості. Разом з тим, вивезенню підлягають мантії, нагрудні знаки, печатки суду. У разі, якщо останні вивезти неможливо, вони підлягають знищенню;
- знищені також мають бути документи, які містять державну таємницю;
- суддям та працівникам суду, які все ж залишились на окупованих територіях, необхідно уникати переговорів з окупантами, не погоджуватись на пропозиції співпраці та чекати евакуаційних коридорів.

Підсумовуючи зазначені рекомендації та зміни в законодавстві, варто звернути увагу, що при здійсненні правосуддя суди мають діяти, виходячи з ситуації в населеному пункті та регіоні в цілому, тому з урахуванням вказаного головам судів та суддям надано більше свободи щодо організації як роботи суду, так і безпосереднього судового процесу. Перш за все пріоритет віддається безпеці та збереженню життя і здоров'я як учасників процесу, так і працівників судової установи.

Дзюра О. В.
старший судовий експерт
сектору досліджень у сфері інформаційних технологій
Тернопільського НДЕКЦ МВС

РИЗИКИ ПОРУШЕНЬ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 березня 2022 року Верховною Радою України був прийнятий Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» № 2142-IX [4] з метою приведення у відповідність національного законодавства до реалій, зумовлених військовою агресією російської федерації проти України. У ньому в тому числі передбачено норми, що вносять зміни до Митного кодексу України в частині надання Кабінетові Міністрів України права на встановлення критеріїв товарів, стосовно яких митні органи не здійснюють заходи, спрямовані на сприяння захисту прав інтелектуальної власності, які, своєю чергою, передбачені розділом XIV Митного кодексу України [2]. Також Законом встановлено, що на період дії воєнного, надзвичайного стану, на території України продовження строку реєстрації об'єктів права інтелектуальної власності у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності здійснює відповідний програмно-інформаційний комплекс єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів України в автоматичному режимі.

Разом з цим, поряд з очікуваними позитивними ефектами від даних законодавчих новацій, націлених на перезапуск економіки під час повномасштабної війни, стимулювання підприємців до зовнішньоекономічної діяльності, збільшення податкових надходжень до бюджету, недопущення на внутрішньому ринку нестачі необхідних категорій товарів та його насичення товарами першої необхідності, все ж є

значні ризики створення сприятливого підґрунтя для розповсюдження шахрайства через ввезення та значне поширення контрафактної продукції. Такі обставини викликають чималу занепокоєність компаній-правовласників, а також фахової спільноти.

Як слушно відзначає адвокат та патентний повірений О. Пахаренко: «Контрафактна продукція – це порушення прав інтелектуальної власності (ІВ), яке несе підвищені (порівняно з іншими порушеннями прав ІВ) соціально-економічні ризики, оскільки це продукція невідомого походження та якості, виробництво та розповсюдження якої взяла на озброєння організована злочинність та прибутки від якого йдуть на фінансування інших злочинів (таких як торгівля зброєю та наркотиками), що в умовах воєнного стану в Україні становить критичну небезпеку для нашої країни. Швидкі гроші, отримані від продажу контрафактної продукції в умовах війни в Україні, з великою вірогідністю можуть бути скеровані на потреби ворога» [3].

Не гребує контрафактом країна-агресорка. Так, у результаті запровадження санкцій росія підготувала список товарів, які ввозитимуться контрафактом: серед них автомобільні бренди Tesla та Jaguar, технологічні бренди Apple та Samsung, консолі Xbox та Play Station та десятки інших виробників. При цьому у РФ контрафакт називають «паралельним імпортом», що передбачає ввезення в країну без дозволу правовласника на товар, продаж якого розпочався в інших країнах світу. Щодо смартфонів та техніки контрафакт хочуть ввозити під марками Apple, Asus, HP, Panasonic, Samsung, Nokia, Sony, Intel тощо, побутову техніку Electrolux, Miele, Siemens, Dyson тощо, приставок X-Box, PlayStation, Nintendo [1].

Вважаємо, що дані законодавчі зміни потребують оперативного перегляду, адже їхня реалізація на практиці супроводжується значними ризиками, в тому числі і для національної безпеки нашої держави. Як

альтернативне рішення за доцільне вбачається підтримка позиції правовласників [3], що раціональнішим є удосконалення автоматизованої системи аналізу й управління ризиками Державної митної служби України з метою повного виключення суб'єктивного людського фактору та здійснення перевірок вантажів, які за кодами УКТ ЗЕД збігаються із товарами, щодо яких митниці України застосовували заходи у відповідності до розділу XIV Митного кодексу України впродовж двох останніх років. При виявленні товарів з ознаками порушення прав ІВ в умовах воєнного стану доцільно обмежити заходи, застосовувані митницею, можливістю скласти протокол про порушення митних правил на основі висновку правовласника стосовно ознак його контрафактності. За рішенням суду чи іншого органу, уповноваженого на період дії воєнного часу, означені товари мають бути безоплатно передані для забезпечення потреб освітніх, медичних закладів, установ і закладів соціально-культурної сфери, інших установ чи закладів, які фінансуються за кошти державного чи місцевого бюджетів, або такі товари підлягають переробці, утилізації чи знищенню.

Список використаних джерел

1. Гордийчук Д. РФ хочет контрафактом ввозить Apple, Tesla, Jaguar и другие бренды. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2022/04/23/686165/>
2. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
3. Пахаренко О. Здійснення митними органами заходів зі сприяння захисту прав інтелектуальної власності на період дії воєнного стану – позиція професійної спільноти. URL: <https://pravo.ua/zdiisnennia-mytnymu-orhanamy-zakhodiv-zi-spryiannia-zakhystu-prav-intelektualnoi-vlasnosti-na-period-dii-voiennoho-stanu-pozytsiia-profesiinoi-spilnoty/>

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану. 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>

Заневська І.В.

*аспірантка кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

ІННОВАЦІЙНІ МЕДИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Одним із важливих напрямів реалізації інноваційної політики в Україні є впровадження наукових розробок, які містять нові й удосконалені методи профілактики, лікування та реабілітації. Нововведення у медичній галузі, як правило, пов'язані з правом інтелектуальної власності, що покликане забезпечити їх захист при застосуванні у медичній практиці та передбачити справедливий розподіл винагороди за їх використання.

Останнім часом підвищилась роль інноваційних процесів у розвинених країнах світу. В Україні також відчуваються певні тенденції в долученні економіки держави до світових інноваційних процесів. Саме за допомогою інновацій є можливість покращити стан багатьох сфер народного господарства. Проте, основою розвитку економіки будь-якої держави є людина. Тому однією із пріоритетних галузей, де інноваційні процеси повинні бути негайно застосованими, є медична сфера.

Питання правової охорони, порядку створення, захисту та особливостей застосування інноваційних медичних технологій в Україні регулюються Конституцією України від 28.06.1996 р., Цивільним кодексом України від 16.01.2003 р., Господарським кодексом України від

16.01.2003 р., Законом України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 р., Законом України «Про лікарські засоби» від 04.04.1996 р., Законом України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р., Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993 р., Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 р., Законом України «Про охорону прав на промислові зразки» від 15.12.1993 р., Порядком укладення, виконання, зміни та припинення договорів керованого доступу, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 2021 р., іншими нормативно-правовими актами. Узгодження національного законодавства з положеннями міжнародно-правових актів сприяло реформаторським перетворенням в галузі медицини та наблизили національну нормативно-правову базу в сфері інтелектуальної власності до стандартів країн Європейського Співтовариства.

Як зазначають О. М. Попович, С. П. Кошова: «Основними об'єктами інтелектуальної власності є об'єкти авторського права (наукові праці; конструкторсько-технологічна документація на медичні прилади та інструменти; звіти про доклінічні і клінічні обстеження лікарських засобів і медичних виробів; графічні матеріали; аудіовізуальні демонстрації; фотографічні твори і слайд-фільми, що ілюструють сучасні медичні технології) та об'єкти патентного права (медичні винаходи, до яких відносяться пристрої для лікування та діагностики; лікарські засоби; штами мікроорганізмів, що застосовуються для діагностики захворювання або лікування; біотехнологічні винаходи тощо)» [1].

Термін «медичні технології» сьогодні входить у повсякденний обіг. Він відображає нововведення у створенні цілого комплексу: «технічного приладу як засобу прижиттєвої візуалізації, методології отримання первинної інформації, програмного продукту для оброблення первинної

інформації зі змогою застосування перевірених алгоритмів і певних аналітичних підходів для аналізу одержаних даних» [2, 142].

Сутність «інновацій» полягає у створенні нового або вдосконаленні існуючого об'єкту - результату інтелектуальної діяльності, з метою реалізації досягнень науково-технічного прогресу. Саме критерій ефективної діагностики та лікування із застосуванням сучасних інноваційних медичних технологій має стати основним у підвищенні конкурентоспроможності лікувального закладу на ринку надання медичних послуг України. Капіталовкладення у інноваційні медичні технології повернуться сторицею, а саме можливістю скорочення часу діагностики та ефективного лікування пацієнтів, зростанням ефективності лікування тощо. Отже, щоб діагностика і процес лікування були ефективними потрібно створити чи застосувати вже існуючі інноваційні медичні технології.

Зокрема, найпоширенішими об'єктами винаходів у сфері медицини є «продукт (пристрій, речовина) чи процес (спосіб): пристрої для лікування та діагностики; лікарські засоби; штами мікроорганізмів, що застосовуються для діагностики захворювання або лікування; біотехнологічні винаходи тощо» [1].

Винаходи в медичній сфері мають особливості, що проявляються в їх промисловій придатності та можливості добросовісного застосування тільки після перевірки, зокрема медико-біологічних чи клінічних досліджень. «Особливість медичних винаходів полягає в тому, що вони мають власний видовий поділ, який зумовлений сферою застосування (спосіб лікування, діагностики тощо); повинні здійснюватися медико-біологічні або клінічні дослідження (випробування); відповідати етичним вимогам». [3].

Патентування інноваційних медичних технологій надає виняткові права винахідникам, що дозволяє їм забороняти іншим особам до

використання їх винаходів та отримувати дохід від власної інноваційної діяльності. Патент на винахід видається на 20 років від дати подання заявки, патент на корисну модель - 10 років від дати внесення заявки до Укрпатенту.

Варто зазначити, що за роки незалежності значний внесок у розробку і впровадження медичних інновацій зробили приватні науково-медичні підприємства. Важливість цих розробок полягає в тому, що вони успішно доводять свою ефективність і пройшли випробування на інноваційність. На жаль, ми маємо лише поодинокі приклади застосування інновацій у державній медицині. Тому поява інноваційних медичних технологій вимагає перегляду застарілих моделей патогенезу хвороб, відкидання консервативних поглядів та запровадження у практичну діяльність нових ідей та підходів до діагностики та лікування.

Тому при сприянні з боку держави інноваційні технології мають значний шанс у сфері їх комерціалізації як на рівні макроекономічної моделі нашої держави, атак і з виходом на світовий ринок. Проте, для цього потрібно «створювати державні інноваційні центри та центри підтримки підприємництва, які б працювали за принципом оплати за результатом, тобто не за право участі в проекті, а за кінцевий результат отриманого прибутку. Крім того, необхідно повністю змінити суспільну думку щодо нехтування правом інтелектуальної власності, необхідно формувати інноваційну культуру та на державному рівні готувати фахівців в галузі інноваційних технологій» [4].

Таким чином, реформування сфери охорони здоров'я передбачає застосування інноваційних медичних технологій в Україні, що пов'язано із правовою охороною, створенням та використанням об'єктів інтелектуальної власності. Варто зазначити, що комерціалізація наукових проектів в Україні дозволить розвитку інноваційних процесів, за умов, що держава захищатиме інтереси авторів та винахідників, власників

медичних інтелектуальних технологій. В результаті розробники отримують справедливу оплату за свою діяльність та будуть створювати наступні нові продукти, держава матиме позитивний баланс на макроекономічному рівні та прибуток для наступних інвестицій і подальшого розвитку, медичні заклади набудуть сучасних ефективних технологій, що в кінцевому результаті забезпечить якість і доказовість надання сучасних медичних послуг.

Список використаних джерел

1. Попович О. М., Кошова С. П. Інтелектуальна власність у медичній практиці. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 13-14. С. 117-124 URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7531&i=17>

2. Лазоришинець В. В. Питання підвищення ефективності інноваційної та винахідницької діяльності й розвитку трансферу медичних технологій у сфері охорони здоров'я України. *Укр. мед. часоп.* 2014. № 4. С. 142-145.

3. Теремецький В. І., Матвійчук А. В., Музичук О. М., Щербаковський М.Г., Одерій О. В. Особливості правової охорони медичних винаходів: сучасність і перспективи. *Патологія*. Том 16, № 3(47), вересень - грудень 2019 р. URL: <http://pat.zsmu.edu.ua/article/download/188972/189449/422248>

4. Інновації в медичних технологіях. (2021р.) URL: <http://angio-veritas.com/innovatsiji/innovatsii-v-medytsyni/innovatsiji-v-medychnyh-tehnolohiyah/>

Карпетян О.М.

*к. е.н., доцент,
доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності
Західноукраїнський національний університет*

Карпетян А.Е.

*ст.гр.МЕНт-12
Західноукраїнський національний університет*

ДО ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ РОЗШУКОВИХ ДІЙ ТА ЕКСПЕРТИЗ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ

Розслідування будь-якого злочину передбачає планування цього процесу. За своїм змістом і функціями планування є складним процесом визначення шляхів, методів, засобів, сил і термінів успішного досягнення заздалегідь поставлених цілей. Участь у роботі слідчої групи є формою взаємодії правоохоронних органів. При розслідуванні легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, формування групи є обов'язковим. Слідчо-оперативна група має бути сформована зі спеціалістів, які здійснюють перевірку (ревізори, інспектори). Базові знання та вміння фахівців слідчо-оперативної групи є: (табл.1).

Подальший перелік розшукуваних документів і предметів визначають залежно від:

- 1) специфіки діяльності ділового підприємства;
- 2) способів легалізації злочинних доходів;
- 3) обраного слідчим напряму пошуку підозрілих фінансових операцій та угод.

Допит як найбільш інформативна слідча дія початкового етапу розслідування легалізації проводиться з метою отримання доказів від підозрюваних, тобто осіб, які безпосередньо здійснювали легалізацію, а також широкого кола свідків. Тактика допиту підозрюваного, у тому числі його тематика, залежить від того, до якої категорії належить допитуваний. До першої категорії належать особи, які легалізують свої злочинні доходи.

Другу категорію складають особи, які легалізують чужі злочинні доходи, тобто допомагають власникам цих доходів, одержаних злочинним шляхом, розірвати прямий зв'язок між цими доходами і злочином, внаслідок якого вони утворилися, маскуючи сліди цього доходу. злочинність і подальше введення в законний цивільно-правовий обіг доходів, одержаних злочинним шляхом. з метою остаточно надати їм вигляду легально отриманих [1].

Таблиця 1

Знання та навички для проведення фінансових розслідувань*

Основні завдання проведення фінансового розслідування	Володіння методами перевірки на різних об'єктах	Володіння методикою оцінки й аналізу
виявлення фінансових операцій та інших угод, спрямованих на легалізацію (відмивання) злочинних доходів; доказування конкретних фактів легалізації (відмивання) злочинних доходів; доказування злочинного джерела походження грошових коштів; розшук, арешт, конфіскація злочинних доходів; виявлення і доведення раніше невідомих фактів та епізодів злочинної діяльності щодо легалізації (відмивання) доходів; розширення доказової бази шляхом організації та здійснення оперативного супроводу всього процесу розслідування	касового залу, операційної (оборотної) каси, сховища грошей і цінностей; операційного залу; бухгалтерії (у тому числі внутрішньої); пунктів обміну валют; активних та пасивних операцій, послуг; автоматизованої системи обробки інформації; кредитних і депозитних операцій; здійснення операцій з цінними паперами та формування статутного фонду; здійснення валютних операцій; кадрової роботи; юридичної служби; внутрішньої аудиторської служби.	фінансових звітів банку (шляхом вивчення фінансових показників); стратегії управління активами й пасивами; політики управління ліквідністю та резервами

*Побудовано самостійно

Як показує практика, на початковому етапі розслідування підозрювані – учасники злочинного угруповання – зазвичай

відмовляються давати будь-які свідчення або надавати неправдиву інформацію.

Для проведення аудіо-, відеоконтролю особи згідно п. 5 ч. 1 ст. 267 КПК України, можна здійснити обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, причетної до легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, застосовуючи таємне проникнення до них, після чого встановити технічні засоби аудіо- та відеоконтролю особи [2].

Згідно з ч. 3 ст. 267 КПК України, неможливо провести обстеження приміщень, які спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені відповідно до закону (приміщення з примусового утримання). Обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи може здійснювати слідчий або оперативний підрозділ за його письмовим дорученням у порядку ст. 41, 246 КПК України. За результатами її проведення, відповідно до вимог ст. 104, 106, 252 КПК України складається протокол, який з додатками не пізніше ніж через 24 год. з моменту припинення цієї дії передається прокурору для подальшого збереження отриманих під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій речей і документів, які планує використовувати в кримінальному провадженні (ст. 252 КПК України).

Як показує аналіз оперативно-розшукової та слідчої практики, для отримання необхідних результатів від цієї дії необхідно володіти певними професійними здібностями, які десятиліттями накопичувались у підрозділах, які обслуговують оперативні підрозділи суб'єктів МВС. оперативно-розшукова діяльність, забезпечення їх необхідною інформацією [3].

Одним із пріоритетних напрямків розслідування злочинів цієї категорії є визначення необхідності проведення різноманітних експертиз, зокрема, судово-економічної та криміналістичної (технічна експертиза

документів, почерку, комп'ютерно-технічна експертиза тощо). Враховуючи, що для проведення цих експертних досліджень потрібен певний час, їх доцільно призначити на початку розслідування. Використовуючи висновки експертів, слідчий зможе підтвердити версії слідства щодо обставин легалізації доходів. Основними видами судово-економічних експертиз є: – судово-бухгалтерська (80% від загальної кількості експертиз); – фінансово-економічні (15%); – грошові (1%); – податкові та фінансово-аналітичні (4%). На практиці у провадженнях про легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, найчастіше проводяться судово-бухгалтерські, почеркознавчі експертизи, а також техніко-криміналістична експертиза документів [1].

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 лют. 2018 р.: (офіц. текст). К.: ПАЛИВОДА А.В., 2018. 404 с.
2. Посібник з деяких аспектів здійснення фінансових розслідувань (дослідження фінансових відносин) URL: [https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20\(National%20Studies,%20Guidances%20etc\)/UKR_FINANCIAL%20INVESTIGATIONS%20MANUAL.pdf](https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20(National%20Studies,%20Guidances%20etc)/UKR_FINANCIAL%20INVESTIGATIONS%20MANUAL.pdf)
3. Офіційний сайт Державної служби фінансового моніторингу України. URL: <http://www.sdfm.gov.ua/>

Карпович Т. В.
зр. ПД-11
науковий керівник к. е. н., доцент
ноцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет
Колесніков А. П.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЯВЛЕННЯ НЕПРАВДИВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Інтернет – величезний простір, у якому знаходяться значні об'єми інформації абсолютно різного характеру. Не можливо контролювати увесь потік інформації та всі джерела. Все це інтернет сміття, сіяння паніки (під час війни), впливає не тільки на емоції та емоційний стан людей, а й на прийнятті рішення в майбутньому. Різні фейкові новини можуть закликати всіх людей брати зброю в руки або ще куди гірші дії. Неправдиву інформацію було помічено одному популярному ресурсі «Uainfo.org», була опублікована новина, ніби-то Китай стягує свої війська до кордону з країною агресором, проте ця новина не має нічого спільного з фактами. Інформаційна гігієна в умовах війни є дійсно дуже важливою, кожного дня ми читаємо велику кількість інформації, роблячи висновки з прочитаного, але як бути впевненим в інформації у такий складний час?

Є певний перелік ознак, за допомогою яких ми можемо розрізнити істину або брехню:

1. Яскрава емоційна забарвленість – надавати «забарвлення» новині не робота журналіста.
2. Емоційний заголовок – роблять для того, щоб тільки й клікнути на посилання.
3. Ненадійні інформатор.
4. Думка, оцінка, припущення – це не є фактом, а тільки ж чийсь думки.
5. Помилки в публікаціях – орфографічні помилки, недостовірні відео/фото є однією з ознак неправдивої інформації.

6. Недостовірні дата та час публікації – потрібно бути обережними, так як старі публікації можуть видаватися за нові.

Інформаційна гігієна присутня і в соціальних мережах, таких як Facebook, Instagram та інші. Різноманітні флеш-моби, «листи щастя» та оголошення створенні для того, щоб аналізувати поведінку особи, її емоційну реакцію на основі дописів, і потім цю інформацію використовують в прийнятті рішень, які реклами і маніпулятивні тексти показувати. Ще один метод дізнання інформації про вас пов'язаний із соціальною мережею Facebook, де суб'єкт граючи ігри надає доступ невідомій особі до свої даних, це може бути фото, місце знаходження, електронні адреси та номери телефонів. Тому нам потрібно бути дуже обережними, адже ми можемо бути обману і новинами, а наші дані у відкритому доступі.

Є декілька прийомів базової інформації, про які необхідно знати:

- використовувати довгі та надійні паролі;
- менше розповідати про себе в інтернеті;
- слідкувати за тим, до чого програми мають доступ, розважальним програм не обов'язково потрібен доступ до вашого мікрофона або камери;
- обережно відкривати різноманітні листи, так як через відкривши його можна надати доступ до абсолютно всіх даних.

Отже, мої доводи й приклади до них виразно засвідчують, що інформаційна безпека не може бути захищеною повністю, а інформаційна гігієна.

Список використаних джерел

1. Дем'яненко В. М. Інформаційна гігієна в епоху "пост-правди". Молодий вчений. 2017. № 9.1. С. 46-50.

2. Tkachuk T.Y., Chystokletov L. G., Khytra O. L., Shyshko V. V., Ostapenko L. O. Philosophical reflections on the information society in the context of a

security-creating paradigm. Int. J. Electronic Security and Digital Forensics. 2021. Volume 13. Issue 1. Pp. 105-113.

3. Staying safe online – a cyber hygiene primer. URL: <https://cba.ca/staying-safe-online>

Кобилецька У.В.

ст. гр. ПД-22

*Науковий керівник к. е. н., доцент,
доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності
Західноукраїнський національний університет*

Колесніков А. П.

ДОПОМОГА УКРАЇНІ ОРГАНІЗАЦІЄЮ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЇ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЄЮ

24 лютого 2022 року близько 05:00 ранку росія почала повномасштабну війну в Україні. Завдаючи ракетних ударів по мирних містах вона проводила свою так звану «спецоперацію» і начебто рятувала наших жителів.

Дані тези присвячені дослідженню підтримки та допомоги зі сторони ООН, адже Україна є державою-членом та однією із держав-засновниць Організації Об'єднаних Націй.

21 лютого 2022 року рада безпеки ООН провела екстрене засідання яке було присвячене російсько-українському конфлікту, тоді заступниця генерального секретаря ООН Розмарі Дікарло заявила, що визнання росією незалежності самопроголошених "ДНР" та "ЛНР" порушує суверенітет і територіальну цілісність України, також вона додала "ризик великомасштабного конфлікту реальний і йому варто запобігти за всяку ціну" акцент вона зробила і на тому, що усі залучені до конфлікту сторони мають зосередитись на припиненні військових дій.

У свою чергу постійний представник Китаю Чжан Цзюнь закликав усі сторони конфлікту до стриманості та діалогу. З того часу пройшло два місяці і слова Розмарі та Чжа Цзюна не змусили росію вивести війська та не вбивати людей і дітей [1].

17 березня 2022 року Рада безпеки ООН зібралась на нове екстрене засідання щодо війни росії проти України. США, Велика Британія, Франція, Албанія, Норвегія та Ірландія скликали ще одне засідання через погіршення гуманітарної ситуації в Україні, попри це в Маріуполі зараз гинуть люди, по-перше, через ракети і російських солдатів, по-друге, через відсутність їжі, води та медикаментів. А все тому, що місто окуповане і туди просто неможливо доставити допомогу [2].

5 квітня 2022 року відбулося чергове засідання Радбезу ООН щодо злочинів окупантів у Бучі [3]. Засідання відбулось, але такі ж самі злочини відбуваються зараз у інших містах нашої країни. Засідання проводять, але війна не зупиняється. Тобто можна дійти до висновку, що підтримка і допомога є, але вона не зовсім ефективна у боротьбі із ворогом, тому що росія бачить і розуміє, що немає жорсткої відповідальності за певні діяння. Для прикладу є конвенція про заборону використання хімічної зброї, але наші вороги її використовують не дивлячись на всякі угоди, думаючи, що їх і так не зможуть притягнути до відповідальності. Ще 11 квітня були перші повідомлення про застосування хімічної зброї у Маріуполі.

Омбудсмен звернулась до Комісії ООН з розслідування порушень прав людини під час військового вторгнення рф в Україну та експертної місії, створеної державами-учасницями ОБСЄ відповідно до Московського механізму, щоб вони врахували цей факт потенційного воєнного злочину росії [4], але суттєвого так і немає.

Незважаючи на це все є і позитив. Генеральна асамблея ООН 7 квітня виключила росію з Ради ООН з прав людини. Це відбулось на тлі оприлюднення доказів злочинів, які російські військові вчиняють в

Україні. 5 квітня на засіданні Радбезу ООН постійна представниця США при Організації Лінда Томас-Грінфілд вказала, що РФ «не має посідати авторитетне місце в органі, єдиною метою якого є дотримання прав людини», і додала, що російське членство є не тільки виявом найвищого ступеня лицемірства, а й створює небезпеку, адже країна використовує Раду як платформу для брехливої пропаганди [4].

Також під час брифінгу з Володимиром Зеленським 28 квітня генеральний секретар ООН Антоніу Гутерріш заявив, що Організація Об'єднаних Націй планує розгорнути в Україні нетипову для себе операцію - виплачувати грошову допомогу українцям, які постраждали через війну. Планується, що ця програма охопить мільйони українців [5].

Список використаних джерел

1. Екстрене засідання Радбезу ООН: Світ застерігають від жахливих наслідків дій РФ. URL : <https://www.dw.com/uk/rada-bezpeky-oon-obhovoriuie-zahostrennia-sytuatsii-na-skhodi-ukrainy/a-60867399> (дата звернення 01.05.2022)
2. Шість країн скликали екстрене засідання Радбезу ООН через Україну. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/17/7136112/> (дата звернення 01.05.2022)
3. 5 квітня відбудеться засідання Ради Безпеки щодо виключення РФ із правозахисної Ради ООН. URL : <https://dailyviv.com/news/polityka/5-kvitnya-vidbudetsya-zasidannya-rad-bezu-shchodo-vyklyuchennya-rf-iz-pravozakhysnoyi-rady-oon-98461>, <https://ukrainian.voanews.com/a/gutteres-oon/6516271.html> (дата звернення 01.05.2022)
4. Є загроза, що Росія застосує в Маріуполі хімічну зброю, - Денісова. URL :

https://lb.ua/society/2022/04/11/513114_ie_zagroza_shcho_rosiya_zastosuie.html (дата звернення 01.05.2022)

5. В ООН платитимуть грошову допомогу українцям, які постраждали від війни. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2022/04/29/novyna/suspilstvo/oon-platytymut-hroshovu-dopomohu-ukrayincyam-yaki-postrazhdaly-vijny> (дата звернення 01.05.2022)

Колесніков А.П.

*к.е.н., доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

Голота Н.П.

*к.ю.н., доцент кафедри правознавства і гуманітарних дисциплін
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету*

Мельник І.М.

*старший викладач кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

ОСОБЛИВОСТІ РЕЖИМУ СЕКРЕТНОСТІ В УКРАЇНІ

Однією з відмінних ознак правоохоронних органів, а особливо в умовах військового стану, є робота з інформацією з обмеженим доступом та державною таємницею. Законом України «Про державну таємницю» здійснено розподіл інформації, що може належати до державної таємниці за ступенями секретності: «Особливої важливості», «Цілком таємно» і «Таємно» [1]. Визначено не всі, а лише найважливіші сфери життя держави, які можуть бути охоплені державною таємницею. Це інформація у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та правоохоронної діяльності, розголошення якої може завдати шкоди національній безпеці України. Відповідно статті 1 даного закону режим секретності – це встановлений, згідно з вимогами Закону України

“Про державну таємницю” та іншими виданими відповідно до нього нормативно-правовими актами, єдиний порядок забезпечення охорони державної таємниці, яка здійснюється комплексом організаційно-правових, інженерно-технічних, криптографічних та оперативно-розшукових заходів. [1].

У підрозділах НПУ МВС України та інших правоохоронних органах, які працюють з інформацією про обмежений доступ, діє система засобів забезпечення цілісності службової та державної таємниці. Кожен працівник правоохоронного органу зобов'язаний виконувати норми законів України, наказів, інструкцій, що регулюють встановлений режим роботи з інформацією з обмеженим доступом, режим секретності в правоохоронних органах та керувати ними у своїй роботі.

В державних органах, органах місцевого самоврядування, підприємствах, установах та організаціях, які здійснюють діяльність, пов'язану з державною таємницею, з метою розробки та здійснення заходів щодо забезпечення секретності створюється постійно діючий підрозділ – режимно-секретний орган (далі - РСО), що підпорядковується безпосередньо керівнику державного органу, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи чи організації.

Створення, реорганізація або ліквідація РСО здійснюється за погодженням із Службою безпеки України. У своїй роботі РСО співпрацює з органами Служби безпеки України. До складу режимного секретного органу входять підрозділи режиму, роботи таємної канцелярії та інших підрозділів, які безпосередньо забезпечують охорону державної таємниці, залежно від специфіки органу державної влади, місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації.

Контроль є одним із найпоширеніших та найефективніших способів забезпечення верховенства права. Його суть полягає в тому, що суб'єкт

контролю веде облік і перевіряє, як підконтрольний об'єкт виконує покладені на нього завдання та функції.

Заходи контролю за охороною державної таємниці здійснюються СБУ під час проведення спеціальних експертиз при видачі спеціального дозволу на діяльність, пов'язану з державною таємницею.

За порушення режиму секретності передбачена дисциплінарна, адміністративна чи кримінальна відповідальність.

Список використаних джерел

1. Про державну таємницю. Закон України № 3855-ХІІ від 21.01.94.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text> (дата звернення 15.04.2022)

Корж О.В.

ст. гр.ПДЕБ-12

Хом'юк С.

ст. гр.ПДЕБм-11

*Науковий керівник: к. е. н., доцент,
доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

Будник Л. А.

ЗАГРОЗИ КРИМІНОЛОГІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ У КІБЕРПРОСТОРИ

В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та їх широкого впровадження в усі сфери суспільного життя важливого значення набуває забезпечення кримінологічної безпеки людини, суспільства, держави в такому важливому сегменті інформаційного простору як кіберпростір. Під кібернетичним простором розуміють штучне електронне середовище існування інформаційних об'єктів у цифровій формі, яке утворене в результаті функціонування кібернетичних

комп'ютерних систем управління та оброблення інформації й забезпечує користувачам доступ до обчислювальних та інформаційних ресурсів систем, вироблення електронних обчислювальних продуктів, обмін електронними повідомленнями, а також можливість за допомогою електронних інформаційних образів у режимі реального часу взаємодіяти щодо спільного використання обчислювальних та інформаційних ресурсів (надання інформаційних послуг, ведення електронної комерції тощо) [1].

Забезпечення кримінологічної безпеки у кіберпросторі не знайшло належного дослідження в роботах науковців та практиків, відповідно не достатньо розроблений понятійний апарат. Аналіз наукових джерел дозволяє розглядати кримінологічну безпеку як один із видів юридичної безпеки, який заснований на новітніх підходах до кримінології, до розгляду проблемних питань безпечного існування та розвитку людини, суспільства, держави, а також усунення неузгодженості цілей правоохоронної діяльності з інтересами окремої особи, суспільства, держави. Водночас, необхідність об'єктивного оцінювання результатів діяльності правоохоронних органів вимагає розробки на основі положень кримінологічної безпеки відповідних критеріїв оцінки стану захищеності життєво важливих прав та інтересів людини, суспільства, держави від кримінальних загроз.

Кримінологічну безпеку у кіберпросторі доцільно розглядати як об'єктивно-суб'єктивний стан боротьби з організованою злочинністю і корупцією, захищеності прав та інтересів громадян та держави як у реальному, так і у віртуальному середовищі від зовнішніх та внутрішніх кримінальних посягань і загроз, які пов'язані з використанням кібернетичних комп'ютерних систем [2]. При цьому, враховуючи особливості функціонування кіберпростору, кримінологічну безпеку в ньому можна розглядати як кримінологічну кібербезпеку, а зазначені

кримінальні посягання і загрози – як кримінальні кіберпосягання та кіберзагрози, стан захищеності – як стан кіберзахищеності.

В основі поняття кібербезпеки лежить використання кібернетичних систем: з одного боку - для забезпечення захисту певних об'єктів кіберпростору; з іншого – для готування вчинення кіберпосягання, реалізації кіберзагроз. Під кримінальними кіберпосяганнями слід розуміти кіберзлочини, перелік яких наведено у Конвенції Ради Європи про кіберзлочинність і Додатковому протоколі до неї, який стосується криміналізації дій расистського та ксенофобного характеру, вчинених через комп'ютерні системи [3]. Хоча у даних актах не дано поняття кіберзлочину, аналіз їх положень дозволяє визначити кіберзлочини як злочини, які пов'язані з несанкціонованим втручанням у роботу кібернетичних комп'ютерних систем чи протиправним використанням таких систем.

Кіберзагроза кримінального характеру є об'єктивно існуючою можливістю учинення кіберзлочинів, у результаті чого можуть наступити несприятливі наслідки як у реальному, так і віртуальному середовищі.

Об'єктом кримінологічної безпеки як у реальному, так і віртуальному середовищі є людина, суспільство, держава. Їх кримінологічна безпека у кіберпросторі забезпечується шляхом захисту від кримінальних посягань і загроз їх інтересам у кіберпросторі, до яких слід віднести: для людини – конституційні права і свободи щодо доступу до інформації та її використання; для суспільства - його духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні цінності, інформаційні ресурси; для держави – її конституційний лад, суверенітет, недоторканність інформаційного простору. При цьому, слід враховувати, що користувачі проявляються у кіберпросторі як певні інформаційні об'єкти. Тому, забезпечення кримінологічної кібербезпеки можна розглядати і як забезпечення безпечного існування відповідних інформаційних об'єктів кіберпростору,

їх діяльності щодо використання його ресурсів та взаємодії з іншими об'єктами у віртуальному середовищі.

Забезпечення кримінологічного кіберзахисту - це діяльність у кіберпросторі з охорони певних його об'єктів від злочинних посягань і створення перешкод у реалізації кіберзагроз кримінального характеру. Доцільно виділити такі рівні кримінальної кібербезпеки:

- соціально прийнятний рівень - коли користувачі кіберпростору відчують себе достатньо захищеними від кримінальних кіберпосягань і кіберзагроз;
- рівень відносної кримінологічної кібербезпеки, що створює складності функціонування відповідних об'єктів у кіберпросторі;
- рівень недостатньої кримінологічної кібербезпеки, що не дозволяє користувачам кіберпростору благополучно реалізувати свої життєво важливі права та інтереси;
- рівень низької кримінологічної кібербезпеки, коли користувачі кіберпростору не відчують себе захищеними від кримінальних кіберпосягань і кіберзагроз.

Список використаних джерел

1. Сучасні тренди кібербезпекової політики: висновки для України: аналітична записка Нац. ін-ту стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/294/> (дата звернення: 15.04.2022).

2. Шеломенцев В. П. Безпека людини, суспільства і держави в Україні : кримінологічний аспект. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : наук.-практ. журнал ; Міжвід. наук.-досл. центр з проблем б-би з орг. злоч. при РНБО України*. 2010. № 22. С. 215–222.

3. Про кіберзлочинність : Конвенція Ради Європи. *Офіційний вісник України*. 2007. № 65. С. 107. Ст. 2535.

Костюкевич О.Ю.
ст. гр. ПД-31
Науковий керівник: к.е.н., доцент,
доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет
Сліпченко Т.О.

«COMMUNITY POLICING» - ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Суть Community Policing полягає в налагодженні партнерських відносин між поліцейськими та громадою, де кожен усвідомлює відповідальність за власну безпеку, а поліція у своїй діяльності відштовхується від конкретних потреб громадян у кожному конкретному районі, селі, місті тощо. Мета офіцерів Community Policing — разом із населенням творити та підтримувати безпечне та впорядковане соціальне середовище. Тобто не наглядати за громадою, а бути її невід'ємною частиною[4].

В Україні даний підхід почали активно впроваджувати після створення Патрульної поліції у 2015 році. Тоді поліцейські, громадські активісти та представники місцевої влади стали реалізовувати спільні проекти.

Патрульна поліція, на сьогоднішній день, найгнучкіша і намагається відповідати потребам населення у безпеці та дотриманні правопорядку у найкоротший термін. Основна мета патрульної поліції полягає у формуванні та забезпеченні функціонування комплексу заходів із співпраці активних та свідомих, у розумінні правових норм, громадян та поліції через реалізацію спільних проектів задля підвищення безпеки у суспільстві[1, с.3].

В Україні діє програма ПОЛіС від міжнародної організації IREX. На базі бібліотек та інших закладів відбуваються тематичні зустрічі поліцейських із членами громади. Такі зустрічі дозволяють громаді зрозуміти

повноваження поліцейських та поставити їм будь-які запитання, навіть ті, що не стосуються служби[3].

Українські неурядові організації також реалізують проекти, які спрямовані на розвиток даного підходу. У Вінниці громадська організація «Паросток» заснувала для поліцейських курси жестової мови, щоб вони могли без проблем спілкуватися з нечуючими людьми. Багато хто з нечуючих погано пише українською мовою, бо вона для них не є рідною, і спілкування за допомогою папірця та ручки для них не підійде. Декілька жестів на кшталт «Добрий день!», «Я – поліцейський», «Я хочу Вам допомогти» зможуть заспокоїти нечуючу людину та допоможуть встановити з нею контакт[1, с.12-13].

Щороку до Патрульної поліції звертаються в середньому 200 тисяч жінок із повідомленнями про насильство. Звичайно, правоохоронці не можуть попередити усі напади, проте, можуть допомогти жінкам самостійно захиститися від потенційних насильників. Тому у Черкасах та Дніпрі вирішили проводити курси самооборони для жінок, тренерами в яких стають патрульні поліцейські.

У місті Бар Вінницької області поліцейські, представники місцевої влади та громадські активісти разом патрулюють вулиці міста та спільно вирішують проблеми у сфері безпеки. Ця співпраця зумовила те, що з багатьох вулиць зникла стихійна торгівля, центральні вулиці очистились від машин, у поліції з'явилось більше часу для розкриття злочинів[1, с.14-15].

В Одесі поліція долучилася до еко-проекту молодіжної організації «Синергія» — її учасники розповідають про захист навколишнього середовища учням шкіл та студентам вишів. У Полтаві поліцейські зустрічаються із жителями в рамках проекту «Кава з поліцейським»: члени громади мають можливість у неформальній атмосфері поспілкуватися з

правоохоронцями, дізнатися більше про їхню роботу та про безпеку в місті[3].

І таких прикладів є багато, з чого можна зробити висновок, що сучасна поліція та сучасне українське громадянське суспільство готове до змін та впровадження ефективних методів співпраці, якими виступають принципи роботи, відповідно до підходу Community Policing.

Зрештою, Community Policing – це не панацея, а один із інструментів зробити діяльність поліції більш відкритою та підзвітною громадянам. Разом із більшою кількістю тренінгів для поліцейських та запровадженню нових спільних ініціатив з громадськістю – Community Policing є типовою відповіддю на те, які наступні заходи слід впроваджувати, щоби правоохоронці неухильно дотримувались прав людини та були тією частиною громади, яка піклується про безпеку міста та свого населення[2].

Список використаних джерел

1. Community Policing: взаємодія поліції та громади : матеріали Міжнародного фонду «Відродження» за підтримки Центру інформації про права людини, 2018. 28 с.

2. Оцінка ефективності роботи поліції в Україні: від «палиць» до нової системи (на прикладі органів досуд. розслідування). Науково-практичне видання / Крапивін Є. О. – Київ : Софія-А, 2016. 120 с.

3. Що таке Community Policing. URL: <https://cop.org.ua/ua/community-policing/shcho-take-community-policing>

4. Community Policing: партнерські відносини між поліцейськими, громадою та місцевою владою. URL: <https://www.prostir.ua/?focus=community-policing-partnerski-vidnosyny-mizh-politseyskymy-hromadoyu-ta-mistsevoyu-vladoyu>

Крисько М.Ю.

ст. гр. ПД-22

Щербай А.

ст. гр. ПДЕБМ-11

*Науковий керівник: к. е. н., доцент,
доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

Олійничук О. І.

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ЗІ СВІТОВИМ БАНКОМ ЯК КЛЮЧОВИЙ ВЕКТОР У ДОСЯГНЕННІ ПАРАМЕТРІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Повномасштабне вторгнення росії завдає економіці України потужного удару. Суттєвих втрат зазнають промислове виробництво та аграрний бізнес, відбувається значне переміщення людей як всередині країни, так і за її межі, закриваються та/або руйнуються заводи і фабрики, неможливим є обробіток сільськогосподарських угідь та експортування агропродукції, від чого до війни наша економіка отримувала значні валютні надходження. Металургія призупинила свою діяльність, логістика морським шляхом зовсім заблокована. У результаті різкого спаду економічних показників наступила криза, яку ми не в змозі подолати самотійно.

У результаті таких подій Україна звернулася до Президента Групи Світового банку (СБ) Девіда Малпасса, адже ця міжнародна фінансова організація свого часу була створена саме для того, щоб відновити економіку після Другої світової війни. Як і тоді, так і зараз наша держава потребує допомоги для відновлення. За оцінками фахівців, збитки нашої країни від війни, яку розпочала росія, вже перевищили 1 трлн. доларів і ще будуть зростати, а тому вкрай актуалізуються питання співпраці України зі структурами СБ, зокрема із: Міжнародним банком реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародною фінансовою корпорацією (МФК). Загалом ресурси цих організацій використовуються для:

- фінансової та технічної підтримки державного бюджету;
- здійснення інституційних та структурних реформ;
- підготовки та реалізації довгострокових інвестиційних проєктів, які відповідають пріоритетним напрямам економічного розвитку України.

До повномасштабної війни українська економіка була достатньою мірою збалансована, але наразі, враховуючи економічний спад та зруйновані економічні зв'язки, потреби оцінюються у близько \$7 мільярдів фінансової підтримки щомісячно. Для відновлення після цієї війни Україна буде потребувати ще сотень мільярдів доларів.

У березні 2022 року Світовий банк затвердив додатковий пакет підтримки для України в розмірі понад \$700 мільйонів екстреного фінансування, а згодом ще виділив транші розміром майже \$200 мільйонів і \$100 мільйонів. У квітні 2022 року СБ підготував ще пакет підтримки в розмірі \$1,5 мільярда для України, включаючи виплату в розмірі \$1 мільярда від Міжнародної асоціації розвитку, яка надає довгострокові безвідсоткові позики для розвитку найбільш біднішим країнам [2; 3].

Своєю чергою, Міністерство фінансів України запропонувало міжнародним партнерам декілька варіантів фінансової підтримки, зокрема використання адміністративного спецрахунку МВФ для зарахування коштів від країн-донорів та через трастовий фонд Світового банку. Для України дуже важливо отримувати допомогу у формі грантів, оскільки це дозволить їй утримувати боргову безпеку на достатньому рівні.

Кошти від СБ дозволяють Україні забезпечувати фінансування критично важливих видатків: військові потреби, виплати пенсій, зарплат бюджетним працівникам, реалізацію соціальних програм тощо. Як заявив президент Групи СБ Девід Малпасс: «Війна, що триває, створила прогалини у фінансуванні, які ставлять під загрозу здатність вразливих людей в Україні задовольняти основні потреби. Ця швидка підтримка допоможе подолати ці прогалини під час екстремальних збоїв, оскільки ми працюємо

над ширшими зусиллями з підтримки України та регіону» [1]. Після закінчення воєнних дій, коли буде відновлення після наслідків війни, як очікується, СБ може допомогти не лише кредитуванням, а й спрямуванням коштів на інвестування у людські ресурси шляхом будівництва шкіл, оздоровчих центрів, інших важливих інфраструктурних об'єктів, постачання питної води та електроенергії, захист довкілля, впровадження нових механізмів надання підтримки стратегічних питань розвитку економіки.

Отже, можна зробити висновки, що Світовий банк є важливим партнером України, забезпечує підтримку української економіки, яка потерпає у ході повномасштабної агресії росії. Співпрацюючи з МБРР і МФК, держава отримує фінансову і технічну підтримку державного бюджету; організації долучаються до реалізації важливих проєктів. Світовий банк під час воєнних дій надав Україні більше \$1,5 мільярда; проводяться зустрічі, на яких обговорюються і вирішуються шляхи забезпечення потреб України, що можна розцінювати як надзвичайно вагомий вклад у перемогу нашої держави у російсько-українській війні. Окрім надання кредитів, СБ має значний потенціал у залученні іноземних інвесторів для післявоєнного відновлення української інфраструктури та зміцнення її потенціалу.

Список використаних джерел

1. Ізвозікова А. Світовий банк виділить Україні додаткових \$200 млн допомоги. Суспільне. Новини. URL: <https://suspilne.media/217687-svitovij-bank-vidilit-ukraini-dodatkovih-200-mln-dopomogi>
2. Світовий банк готує новий пакет допомоги Україні на 1,5 мільярда доларів. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/04/12/685638/>

3. Україна отримає понад 700 млн дол. США від Світового банку. Урядовий портал. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrimaye-ponad-700-mln-dol-ssha-vid-svitovogo-banku>

Лаган В.В.

ст. гр. ПД-11

Формігей О.

ст. гр. ПДЕБМ-11

*Науковий керівник: к. е. н., доцент,
доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

Колесніков А.П.

ОСНОВИ ПОВЕДІНКИ В КІБЕРПРОСТОРИ

Протидія загрозам національній безпеці, що надходять з кіберпростору, на сьогодні є для України дуже актуальною, у тому числі з огляду на російську агресію.

Під час реалізації Стратегії кібербезпеки України (2016-2020) за цей період, у країні було зроблено чимало для нарощення потенціалу щодо протидії кіберзагрозам – і саме це дає можливість здійснювати подальшу розбудову національної системи кібербезпеки на засадах стримування, кіберстійкості, взаємодії.

Одним з головних завдань нової Стратегії, як було затверджено в серпні цього року та яка розрахована на період до 2025-го року, є створення максимально відкритого, вільного, стабільного і безпечного кіберпростору де серед інших завдань нацбезпеки враховуються права і свободи людини.

Важливо те, що Україна постійно піддається кібератакам з боку РФ. На долю РФ та хакерів, яких фінансує російська влада приходиться до 90% всіх кібератак. А взагалі, майже 20% кібератак у світі спрямовані проти

України. Тому дуже важливо, що Стратегія передбачає створення в Україні кібервійськ. За думкою експертів, це є вдалою асиметричною відповіддю України російській агресії. Також до завдань новостворюваних військ будуть належати не лише забезпечення захисту критичної та іншої інфраструктури, а й проведення превентивних наступальних операцій у кіберпросторі.

У 2018 році НАТО віднесло кіберпростір до сфери військових операцій, тому зараз у багатьох країн світу є відповідні військові структури, вони пов'язані з наступальними операціями, а також з обороною у кіберпросторі. Вважаються найбільш потужними та просунутими в цих питаннях є Сполучені Штати та Велика Британія. Також Україна, як країна – партнер Альянсу має необхідний потенціал для нарощування у сфері кібербезпеки для адекватної протидії сучасним викликам і загрозам.

Для підвищення рівня захисту персональних даних, рекомендується застосовувати правила безпеки в кіберпросторі. Їх розробили в державному центрі кіберзахисту Держспецзв'язку:

- використовувати ліцензійні/легалізовані операційні системи, інші програмні продукти, своєчасно й систематично їх оновлювати;
- користуватися антивірусним програмним забезпеченням з технологією евристичного аналізу;
- використовувати програмний міжмережевий екран (брандмауер) та штатні засоби захисту від шкідливого програмного забезпечення;
- здійснювати регулярне резервне копіювання даних, зберігати резервні копії на зовнішніх носіях інформації (SDD, HDD тощо) та налаштувати функцію «відновлення системи»;
- не підключати флешки та зовнішні диски, не вставляти CD та DVD тощо у комп'ютер, якщо ви не довіряєте повністю їх джерелу.

- Довіряти лише власним пристроям та бути обережними з пристроями які отримуєте від інших людей по роботі або в інших цілях;
- При підключені пристроїв забезпечити їх автоматичну перевірку на наявність шкідливого програмного забезпечення;
- Включати автоматичний запуск змінних носіїв інформації (захист від autorun.snf).

- регулярно змінювати паролі, не зберігти автентифікаційні дані в легкодоступних місцях (на робочому столі). Використовувати для зберігання паролів спеціальні програмні засоби (наприклад, KeePass). Використовувати стійкі паролі, зокрема такі що:

- містять не менше 8 символів;
- містять літери, цифри та спеціальні символи;
- не містять персоніфікованої інформації (дати народження, номерів телефонів, автотранспорту, банківської карти, адреси реєстрації тощо);
- не використовуються в будь – яких інших акаунтах.

- бути особливо обережними з відкриттям вкладень до електронної пошти від невідомих осіб;

- не переходити за невідомими посиланнями та не завантажувати файли, що мають потенційно небезпечне розширення (наприклад: .exe, .bin, .ini, .dll, .com, .sys, .bat, .js тощо) та навіть безпечне (наприклад: .docx, .zip, .pdf), адже можуть використовуватися вразливості, макроси та інші небезпеки;

- бути обережні щодо впливаючих вікон та повідомлень у вашому браузері, програмах, операційній системі та мобільному пристрої. Завжди читати вміст цих вікон та не «схвалювати» і не «приймати» нічого похапцем;

- установити обмеження кількості введення помилкових логінів/паролей. Регулярно перевіряти журнали логування, планувальник завдань та автозавантаження на предмет несанкціонованих дій.

Отже, основними причинами, що провокують ріст мережної злочинності є недосконалі методи та засоби мережного захисту, а також різні уразливості у програмному забезпеченню елементів, що складають мережну інфраструктуру. Велике значення також має дотримання користувачами правил безпеки під час роботи в інтернеті. Дотримання простих правил спілкування через інтернет, дозволить захиститися від недобрих намірів зловмисників.

Список використаних джерел

1. Безпека у кіберпросторі. URL: <http://defpol.org.ua/index.php/produkty-tsentru/49-shliakh-ukrainy-donato/1126-bezpeka-u-kiberprostoru> (дата звернення 19.04.2022)
2. Державний центр з кіберзахисту та кіберзв'язку. URL: <https://cert.gov.ua/recommendations/21> (дата звернення 19.04.2022)

Малайна В.В.

ст. гр. ПДЕБ-21

Науковий керівник: к. е. н., доцент,

доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,

Західноукраїнський національний університет

Муравська Ю.Є.

ОХОРОНА ТА ЗАХИСТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

На сьогодні досить актуальною є проблема порушення авторських прав у соціальних мережах і, водночас, доволі специфічною є система захисту права на недоторканність репутації, честі та гідності в мережі.

Адже, Інтернет та соціальні мережі не є чимось новим, однак в умовах введення в Україні воєнного стану, в різних формах соціальні мережі стали однією з основних форм комунікації з громадськістю та пошуку шляхів подолання такого роду правопорушень.

Досліджено понятійний апарат вирішення проблем, що виникають у процесі охорони та захисту об'єктів авторського права в соціальних мережах:

- охорона авторських прав в соціальних мережах – це встановлення системи правових норм, що регулюють відносини з приводу створення і використання об'єктів інтелектуальної власності в соціальних мережах[4];

- захист авторських прав в соціальних мережах – це сукупність заходів, спрямованих на визнання та відновлення прав інтелектуальної власності в соціальних мережах у випадку їх порушення[4].

Н. Б. Москалюк зазначає: «...Важливою передумовою ефективної охорони прав інтелектуальної власності є належне правове регулювання процедури захисту вказаних прав»[6, С. 172].

Проте зауважимо у період дії воєнного стану в країні вступають в дію нові законопроекти[1], які передбачають зупинення перебігу строків, пов'язаних з охороною прав інтелектуальної власності, які можуть обмежувати конституційні права і свободи людини і громадянина а також строків щодо процедур набуття цих прав, визначених законами та підзаконними актами України у сфері інтелектуальної власності.[5]

Проаналізуємо фактори, що перешкоджають ефективній охороні та захисту об'єктів авторського права в соціальних мережах. В Україні є необхідними спільні заходи спрямовані на розвиток законодавства нашої держави у сфері інтелектуальної власності, зміцнення технічної бази, удосконалення практики правозастосування з метою попередження, недопущення правопорушень в сфері інтелектуальної власності, покращення системи захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності.

На думку Ю. Є. Муравської: «...Захист інтелектуальної власності відіграє важливу роль для будь-якого підприємства, однак, має особливе значення в ІТ-індустрії»[7, С. 117]. Адже, об'єкти авторського права розміщені у мережі Інтернет захищаються законодавством так як, і об'єкти поза мережею. Подібні твори є доступними для великої аудиторії у будь-якому часі та місці. Розміщення твору в Інтернеті відбувається у три етапи: оцифрування твору, надання доступу та завантаження твору користувачем на особистий носій. Однак, все це має відбуватися за згодою автора, який має виключне право на свій твір. Головним етапом розміщення твору, без якого розміщення вважатиметься нездійсненим, є надання доступу. Коли працюємо через соціальні мережі, користувачі повинні знати, що законодавство про інтелектуальну власність поширюється на будь-який вміст, який відповідає необхідним вимогам, щоб вважатися творами, які підлягають захисту. Іншими словами, законодавство яке застосовується до аналогічного світу, також застосовується до онлайн світу в контексті сайтів соціальних мереж.

Проведемо паралелі іноземного досвіду вирішення проблем, що виникають у процесі охорони та захисту об'єктів авторського права в соціальних мережах та запропоновано ряд рекомендацій на шляху його імплементації у вітчизняну практику.

Галузь захисту авторських прав в мережі Інтернет в іноземних країнах є більш розвиненою, ніж в Україні. Країни, які зараз є провідними у боротьбі з піратством в Інтернеті, активно продовжують покращувати закони. Більшість із них практикує метод «попередження, а не боротьбу з наслідками». Все частіше наголошується на тому, щоб пірати не мали шансу заробляти. Прикладом є Китай, де блогери мають зареєструватися, так само там працює Інтернет-суд, який займається питаннями порушення авторського права[3]. В Бразилії, Японії та інших країнах, «торрент-треки» визнанні незаконними та за їх використання передбачений штраф[2].

Насправді усі розвинені країни, які борються з піратством роблять це шляхом застосування санкцій щодо порушника: штрафів або арештів.

Подаємо рекомендації щодо вирішення проблем, що виникають у процесі розкриття техніко-правових аспектів правової охорони об'єктів авторського права в соціальних мережах та сформовано портрет користувача соціальних мереж, що має за основу показник добросовісності використання об'єктів авторського права: 14% користувачів Інтернет мережі готові платити за легальний контент; 42% не готові платити за контент і вважають достатнім оплату за Інтернет; 27% впевнено вважають, що весь контент можна знайти безкоштовно; 17% вважають достатнім оплату за ТБ та фільми.

Не дивлячись на спроби врегулювати питання в Україні захисту авторських прав, залишаються нерозв'язаними багато проблем у цій галузі, наприклад: правова невизначеність понять, відсутність механізмів захисту, відсутність виплат винагороди автору з боку держави, поширення тенденцій, які спрямовані на порушення авторського права. З огляду на те основними завданнями у цій галузі є: реформа законодавства, чіткий механізм взаємодії уряду та Інтернет-компаній, які надають доступ до мережі Інтернет, об'єднання сил національної кіберполіції з правоохоронними органами інших держав тощо.

З огляду на вищевикладене можна зробити підсумок, що проблема захисту авторських прав в мережі Інтернет залишається актуальним питанням та вимагає досліджень з боку кваліфікованих фахівців. Отже, захист авторського права в соціальних мережах потребує розроблення нових законодавчих норм не тільки на національному, а й на міжнародному рівнях. Водночас така охорона не повинна призводити до того, щоб здійснюваний контроль за використанням творів ставав перешкодою на шляху до розвитку освіти, науки, культури та інших потреб суспільства.

Список використаних джерел

1. Верховна Рада прийняла Закон про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності у період дії воєнного стану URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/221193.html> дата звернення: (12.04.2022.)
2. В Японії посилили захист авторського права URL: <https://www.copyright.ru/news/main/2020/06/08/avtorstvo/> дата звернення: (11.04.2022).
3. Доступ до судді віддалений, слухання триває 20 хвилин: як працюють інтернет суди в Китаї. URL: <https://bel.biz/ecosystem/dostup-k-sude-udalyonnyj-slushaniedlitsya-20-minut-kak-rabotayut-internet-sudy-v-kitae/> (дата звернення: 11.04.2022)
4. Захист прав інтелектуальної власності URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/> (дата звернення 09.04.2022)
5. Конституція України: (з офіційним тлумаченням Конституційного Суду України). К.: Ліра, 2006. 26 с.
6. Москалюк Н. Б. Особливості застосування запобіжних заходів у процесі захисту прав інтелектуальної власності в цивільному процесі. Актуальні проблеми правознавства. Науковий збірник ЮФ. ТНЕУ. № 1. Тернопіль. 2013. С. 172-178.
7. Муравська Ю. Є. Захист інтелектуальної власності в контекст створення стартапів. Всеукраїнський семінар з проблем економіки інтелектуальної власності»: збірник наукових праць І Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 18 травня 2018 р.) НДІ інтелектуальної власності НАПрН України. К.: ФОП Кравченко Я. О., 2018. С. 117-121. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/29078> (дата звернення: 09.04.2022).

Марків О. М.
викладач кафедри кримінального права та процесу, лікар,
Західноукраїнський національний університет
Холодзьон М.
ст. гр. ПДЕБМ-11

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ТА ПІДТРИМКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Війна є надзвичайно важким випробуванням: як фізичним, так і психологічним. Хоча людська психіка і здатна адаптуватися до будь-яких труднощів, та все ж пережити бойові дії надзвичайно складно. Тому особливо актуалізуються питання збереження фізичного та психологічного здоров'я.

Наразі організовано роботу профільних організацій та психологів, які безкоштовно надають психологічну допомогу через різноманітні засоби зв'язку. Відповідно, кожна потребує особа має можливість звернутися до фахівця за порадами чи консультацією, які допоможуть триматися у цей важкий час та зберігати спокій. До порад загального характеру можна віднести:

- по можливості достатній сон (у випадку потреби завдяки прийому заспокійливого);
- достатнє добове споживання води;
- регулярні паузи від новин;
- абстрагування від матеріальних втрат і психологічна установка на післявоєнну відбудову;
- складання планів на майбутнє;
- зниження стресу через обійми, гумор, взаємодію із тваринами, займання побутовими справами;
- підтримка близьких людей через висловлення почуття любові.

Міністерством охорони здоров'я було опубліковано ряд рекомендацій як діяти у тому чи іншому кризовому стані, до яких можна віднести [1]:

- ступор (характеризується різким зниженням або відсутністю довільних рухів та мови; відсутністю реакції на зовнішні подразники (світло, шум), застиганням у певній позі, станом повної нерухомості);
- панічна атака;
- нервове тремтіння (характеризується тим, що людина за власним бажанням не може припинити цю реакцію);
- страх;
- плач;
- істерика (характерними ознаками є надмірне збудження, безліч рухів, емоційно насичена і швидка мова, крики, ридання);
- агресія.

Оскільки кожен кризовий стан має свої особливості прояву, то необхідно надати адекватну допомогу. Так, у випадку ступору слід підійти до людини, повільно взяти її за руку та запросити йти разом. При цьому доцільно використовувати фрази на кшталт: «Тобі не можна залишатися тут», «Тобі потрібна допомога» та ін. Постраждалому необхідно стиснути пальці на обох руках і притиснути їх до основи долоні. Оскільки людина у такому кризовому стані в змозі чути та бачити, то варто говорити їй на вухо тихо, поволі та чітко те, що здатне викликати сильні емоції.

При панічній атаці потрібно попросити людину сісти, опустити голову, упертися в підлогу ногами, зосередитися на власному диханні та повільно дихати. Доцільно перевести увагу постраждалого та попросити розповісти про те, що він бачить і чує.

У разі нервового тремтіння необхідно взяти людину за плечі та сильно і різко трясти протягом декількох секунд. При цьому слід продовжувати розмовляти, бо інакше вона подумає, що на неї відбувається

напад. До того ж варто звернути увагу, що не можна обіймати потерпілого, чи притискати його до себе, укривати, заспокоювати, говорити, щоб взяв себе в руки.

При відчутті страху доцільно покласти руку постраждалого на зап'ясток, що сигналізуватиме для нього спокій. Дихати слід глибоко і рівномірно та заохочувати його дихати в такому ж ритмі. Також корисним буде легкий масаж найбільш напружених м'язів тіла.

Якщо людина плаче, то не слід її залишати на одинці, а варто встановити з нею фізичний контакт, наприклад, взяти за руку, погладити по голові, тобто дати відчутти близьку присутність. Корисним буде застосування прийомів активного слухання, тобто стверджування, кивання головою, розмову про почуття. При цьому не потрібно заспокоювати постраждалого, а краще надати можливість виплакати і виговоритися.

При нападі істерики варто створити спокійну атмосферу, залишитися із потерпілим наодинці при умові забезпечення власної безпеки, раптово вчинити дію, яка приверне його увагу, наприклад, гучний оплеск долонями. Необхідно поговорити з людиною впевненим тоном і короткими фразами. Оскільки після істерики потерпілі відчувають втому, то корисно їм надати спокій, зокрема укласти спати.

У випадку агресії слід по можливості мінімізувати кількість оточуючих людей, дати можливість проявити емоції, зайняти роботою із високим фізичним навантаженням, проявляти доброзичливість та намагатися послабити ситуацію через гумор.

Варто підкреслити, що таку психологічну допомогу може надати не тільки фахівець, але й кожна особа, тому в умовах війни надзвичайно важливе значення має широка інформаційно-просвітницька кампанія щодо особливостей надання підтримки при різних кризових станах.

Список використаних джерел

1. Психологічна допомога та підтримка під час війни: добірка порад та рекомендацій. URL: <https://dityvmisti.ua/blog/6727-psykhologichna-dopomoga-ta-pidtrymka-pid-chas-viiny-dobirka-porad-ta-rekomendatsii/> (дата звернення: 15.04.2022 р.).

Мирчик Б.

ст.гр.ПД-22

Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник: к. е.н., доцент,

доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності

Західноукраїнський національний університет

Карпетян О.

ПІДТРИМКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ МІЖНАРОДНИМ ВАЛЮТНИМ ФОНДОМ У ВОЄННИЙ ЧАС

З моменту вторгнення російських військ на територію України наша держава проживає найважчий період з часів її незалежності. Без підтримки іноземних партнерів та міжнародних організацій було б дуже важко підтримувати економіку в країні. Однією із важливих організацій є Міжнародний валютний фонд.

Виконавча Рада МВФ 8 квітня 2022 р. ухвалила рішення про створення рахунку для підтримки фінансової стабільності України [1]. Цей рахунок призначений для донорських ресурсів у вигляді грантів і позик на допомогу Україні для задоволення її платіжного балансу й бюджетних потреб, а також стабілізації економіки. Донори зможуть скористатися перевіреною інфраструктурою МВФ, щоб швидко забезпечити автентифіковані платежі. На рахунок надходять кредити або грантові ресурси від донорів у резервній валюті або у спеціальних правах запозичень (СПЗ). Ці ресурси перераховуватимуться на рахунок СПЗ

України в МВФ. Виконавча Рада МВФ 8 квітня 2022 р. ухвалила рішення про створення рахунку для підтримки фінансової стабільності України [1]. Цей рахунок призначений для донорських ресурсів у вигляді грантів і позик на допомогу Україні для задоволення її платіжного балансу й бюджетних потреб, а також стабілізації економіки. Донори зможуть скористатися перевіреною інфраструктурою МВФ, щоб швидко забезпечити автентифіковані платежі. На рахунок надходитимуть кредити або грантові ресурси від донорів у резервній валюті або у спеціальних правах запозичень (СПЗ). Ці ресурси перераховуватимуться на рахунок СПЗ України в МВФ.

Міжнародний валютний фонд створив спеціальний адміністративний рахунок, через який бюджет України щомісячно отримуватиме 5 млрд. доларів США того, щоб виконати всі соціальні і гуманітарні зобов'язання перед громадянами України.

В останньому звіті, який видав МВФ проаналізовано п'ять шляхів, через які війна впливатиме на світ та що буде з країною-агресором в разі введення проти неї повного нафтогазового ембарго та фінансової ізоляції.

Спричинені через війну, санкції та відключення РФ від міжнародних платіжних систем призведуть до порушення торговельних потоків, зокрема продовольства та енергоносіїв. МВФ прогнозує, що після зростання на 55% у 2022 році ціни на нафту мають стабілізуватися й опуститися нижче 100 дол. США за барель у 2023 році. Також одним із прогнозів МВФ є збільшення ціни на газ приблизно на 147%, але до середини 2023 року ціна впаде [2].

Наступною проблемою є можливе накриття світу другою хвилею кризи мікросхем. До війни Україна була основним постачальником неону в світ (50%), який використовувався для виготовлення чипів газу. Дефіцит неону призвів до перебоїв у виробництві автомобілів і техніки. Проблеми в

постачанні калійних добрив, основним виробником яких є Білорусь, сприятимуть ще більшому зростанню цін на продовольство у світі.

Також, МВФ прогнозує довгострокові проблеми на фінансових ринках через нестабільність товарних ринків. Високі ціни на сировину і торговельні порушення пришвидшать інфляцію у світі, а її високі темпи триватимуть довше, ніж очікувалося. У 2022 році ціни в Європі зростуть на 12,6%. Інфляція в розвинених країнах регіону становитиме 5,5%, а в країнах, що розвиваються, – 27,1%.

Також МВФ оцінило подальші наслідки для Росії. Навіть без повного енергетичного ембарго з боку Заходу найбільші споживачі російських нафти і газу планують позбутися їх поставок з держави-агресора. Це вдарить по ворожій економіці в середньостроковій перспективі. Разом з тим, суттєве скорочення інвестицій та вихід сотень компаній з РФ уже зашкодили економіці країни – від авіапромисловості і технологій до фінансів. МВФ називає перспективи Росії "похмурими" і прогнозує скорочення ВВП країни на 8,5% у 2022 році і на 2,3% – у 2023 році. Це значно більше, ніж було у 1998 році, коли Росія оголосила дефолт [3].

Отже, підсумовуючи можна сказати, що МВФ робить значний внесок в розвиток та відбудову України, і не зважаючи на накладені пакети санкцій на країну-агресора, потрібне ще більше відсторонення цієї країни від цивілізованого світу, щоб швидше унеможливити фінансування російських військ.

Список використаних джерел

1. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах
воєнного стану в Україні URL:
<https://www.imf.org/en/News/Articles/2022/04/08/pr22111-imf-executive-board-approves-establishment-of-a-multi-donor-administered-account-for-ukraine>

2. Взаємодія України з МВФ URL:
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/04/19/world-economic-outlook-april-2022>.

3. Прогноз МВФ щодо економічних наслідків внаслідок агресії Російської Федерації URL:
<https://www.epravda.com.ua/publications/2022/04/20/686009/>.

Мишковська А.С.

ст. гр. ПДЕБ-11

*Науковий керівник: к. е. н., доцент,
доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет
Будник Л.А.*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Історичні джерела різних країн наводять відомості про методи перевірки осіб на брехню. Ці методи традиційно використовувалися різними поколіннями і вдосконалювалися з розвитком науково-технічного прогресу. В результаті пошуку правильного фіксування психофізіологічного стану людини в результаті впливу на неї різноманітних подразників виник поліграф - науково-технічний, медичний прилад, за допомогою якого можна фіксувати динаміку реакцій людини, в процесі, коли їй задають різноманітні за характером запитання. За допомогою поліграфа наглядно демонструють результати в процесі проведення слідства.

Як показують дослідження на сучасному етапі поліграф використовують більш ніж у 75 країнах світу. Серед країн щодо використання поліграфа загально визнаним лідером є США. «Обстеження, перевірки та експертизи з використанням поліграфа використовуються в

діяльності правоохоронних органів Бельгії, Білорусі, Болгарії, Ізраїлю, Індії, Казахстану, Канади, Китаю, Прибалтійських країн Латвії, Литви та Естонії, Південної Кореї, Польщі, Сербії, Сінгапуру, Словаччини, Словенії, Фінляндії, Хорватії, Чеської Республіки, Чорногорії, Японії, Туреччини та ін. Водночас заборонено використання поліграфа у таких країнах, як Австралія, Австрія та Німеччина» [1, с.164].

У науковій та практичній сферах дискусійним є питання щодо використання поліграфа для співробітників та осіб, які мають бажання працювати у стратегічних сферах та галузях різних держав: військово-оборонній, космічній, атомно-енергетичній, ядерній, правоохоронній та інших; у медицині - при вивченні патології та її впливу на відтворюваність людини; цивільно-шлюбних відносинах - при реєстрації шлюбів та перевірки осіб на психологічну сумісність, тощо.

Не можна однозначно стверджувати, що в усіх державах є всебічна підтримка використання поліграфа, оскільки є значні суперечки щодо етичних, моральних, правових підстав для такого використання.

З кінця 30-х років минулого століття використання поліграфа поступово проникло в правоохоронну практику низки зарубіжних країн. Міжнародна практика показує, що переважна більшість досліджень на поліграфі спрямовані на проведення оперативно-розшукових заходів, що сприяють службовому розслідуванню злочинів, а не одержанні доказів.

Дослідження, проведені Американською асоціацією операторів поліграфів, показують, що в 87-96% випадків використання поліграфа має позитивний ефект для розслідування [2, с.201].

У правоохоронній сфері існує ціла система та специфіка застосування поліграфа. Так, у Сполучених Штатах Верховний суд понад тридцять років тому визнав, що будь-який примус до проходження перевірки на поліграфі є грубим порушенням прав людини. Однак, популярність використання даного методу детекції не зменшилася, а навпаки зростає. Незмінними

залишаються вимоги до проведення такого дослідження, основною з яких є письмова згода суб'єкта з отриманням санкції уповноважених органів. Застосування поліграфа регламентується як федеральним законодавством США, так і законами окремих її штатів.

У високо-технологічно розвинутій Японії поліграф є практично невід'ємним атрибутом різних сфер господарювання. За кількістю операторів поліграфа вона посідає третє місце у світі. З середини 70-х років минулого століття дані поліграфологічних досліджень стали прийматися Верховним Судом, ґрунтуючись на переконаннях самого судді.

Поліграф широко використовується в Канаді, зокрема в правоохоронних органах. Цей метод визнаний дуже ефективним інструментом розслідування і активно використовується при розслідуванні кримінальних і цивільних справ.

Цей науково-технічний інструмент став не менш популярним і в Польщі. Ця країна, серед країн Східної Європи, першою застосувала поліграф і досі активно використовує його, в тому числі і в правоохоронних органах.

В офіційних виданнях з'явилися повідомлення, що результати випробувань на поліграфі приймаються судом Швейцарії, але лише в сукупності з іншими отриманими доказами.

Перевірки за допомогою цього науково-технічного засобу знайшли відображення у правоохоронній діяльності Південної Кореї, підготовку спеціалістів для неї забезпечують у США.

Перевірки на поліграфі активно проводяться в Туреччині та Королівській поліції Малайзії, особливо в Департаменті кримінальних розшуків. Більшою чи меншою мірою тестування на поліграфі проводять Австрія, Франція, Німеччина, Угорщина, Індонезія, Італія, Пакистан, Панама, Іспанія та інші країни.

Застосування поліграфа в правоохоронній діяльності дозволяє одержати слідством цінну оперативну інформацію, яку за допомогою інших технічних засобів отримати складно чи неможливо. Для забезпечення досудового слідства поліграфічне дослідження дозволяє: оцінити достовірність даних, що повідомляються особами, які перевіряються; одержати відомості для висування версій і визначення шляхів їх перевірки; визначити причетність особи до вчиненого злочину або до його підготування і приховання; забезпечити одержання правдивих відомостей від допитуваних осіб; визначити місця приховування слідів злочину, конкретизувати коло причетних до вчинення злочину осіб.

Список використаних джерел

1. Мокрицька А., Сліпченко Т. Використання поліграфа у правоохоронній діяльності: досвід зарубіжних країн. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. Випуск 2 (18). С.163-168.
2. Мотлях О.І. Місце поліграфа у розслідуванні злочинів: міжнародний досвід. *Стратегія розвитку України*. 2011. № 3. С.199-202.

Москалюк Н.Б.

*д.ю.н., доцент, в.о. завідувача кафедри
безпеки та правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕХОДУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ЧЕРЕЗ МЕХАНІЗМ РЕКВІЗИЦІЇ ТА ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ТАКИЙ ПЕРЕХІД

Запровадження в Україні воєнного стану та фактичне ведення проти нашої держави повномасштабної війни впливає особливим чином на категорію власності, адже запускає ті механізми, що не характерні для

звичайного мирного часу. Йдеться, перш за все, про механізми реквізиції. І саме вони сприяють певному обмеженню прав власників через необхідність захисту суспільних інтересів. Для того, аби уникнути зловживань у вказаних умовах, слід чітко проаналізувати, які ж вимоги до переходу права власності містяться в нормах національного законодавства.

Отже, відповідно до норм Цивільного кодексу України, реквізиція визначена як процедура переходу прав власності виключно до держави. Первинно суб'єктом власності, яка підлягає передання може бути як приватний, так і колективний власник.

Варто наголосити, що в основу побудови статті щодо реквізиції покладена стаття 41 Конституції України, яка встановлює, що «Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану» [1]. До недавнього часу вказані норми Конституції мали для нас доволі декларативний характер, проте в умовах війни на них і норми інших законодавчих актів потрібно звертати особливу увагу.

Примітно, що наведена конституційна норма також не виникла сама по собі, а стала наслідком втілення відповідної норми міжнародного законодавства. Йдеться, зокрема, про статтю 1 Протоколу 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка встановлює, що «Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними

принципами міжнародного прав» [2]. Наведена норма означає, що право власності визнається непорушним на найвищому міжнародному рівні. Проте, вже навіть на цьому рівні, встановлюється можливість обмеження права власності в інтересах суспільства.

На національному рівні, окрім норм Конституції України, що вже наводились нами вище, схожі норми є і в Цивільному кодексі України. Так, ч. 2-3 ст. 231 встановлено, що «Особа може бути позбавлена права власності або обмежена у його здійсненні лише у випадках і в порядку, встановлених законом. Примусове відчуження об'єктів права власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього та повного відшкодування їх вартості, крім випадків, встановлених частиною другою статті 353 цього Кодексу». Відповідно ч. 2 ст. 353 встановлює, що «В умовах воєнного або надзвичайного стану майно може бути примусово відчужене у власника з наступним повним відшкодуванням його вартості» [3].

З наведених вище норм можна дійти висновку, що позбавлення права власності можливе за умови суспільної необхідності, проте воно супроводжується або попереднім, або наступним відшкодуванням його вартості. Де-юре це означає, що перехід із приватної чи колективної власності у державну без відповідної компенсації та мотивів суспільної необхідності (тобто фактична націоналізація) неможливий.

Стаття 353 ЦК України встановлює: «У разі стихійного лиха, аварії, епідемії, епізоотії та за інших надзвичайних обставин, з метою суспільної необхідності майно може бути примусово відчужене у власника на підставі та в порядку, встановлених законом, за умови попереднього і повного відшкодування його вартості (реквізиція). В умовах воєнного або надзвичайного стану майно може бути примусово відчужене у власника з наступним повним відшкодуванням його вартості. Реквізоване майно

переходить у власність держави або знищується. Оцінка, за якою попередньому власникові була відшкодована вартість реквізованого майна, може бути оскаржена до суду. У разі реквізиції майна його попередній власник може вимагати взамін надання йому іншого майна, якщо це можливо. Якщо після припинення надзвичайної обставини реквізоване майно збереглося, особа, якій воно належало, має право вимагати його повернення у судовому порядку» [3].

Якщо провести детальний аналіз норм щодо реквізиції, то можна виділити такі її основні характеристики:

- реквізиція спрямована на відвернення стихійного лиха, аварії, епідемії, епізоотії та за інших надзвичайних обставин, в тому числі воєнних дій з боку агресорв;

- примусове відчуження здійснюється з метою суспільної необхідності, тобто в даній категорії відносин суспільне благо переважає над приватним;

- реквізиція передбачає повне попереднє або наступне відшкодування вартості майна;

- після завершення надзвичайних обставин попередній власник може вимагати повернення йому реквізованого майна, якщо воно збережене.

Із наведеного вище вбачається, що для розкриття усіх аспектів переходу права власності до держави, нами необхідно визначитись із такими питаннями: що вважати суспільною необхідністю? Яким чином законодавчо визначаються підстави та порядок примусового відчуження майна? Теоретичні та практичні проблеми відшкодування власнику; момент виникнення права власності в держави і підстави до подальшої можливої втрати таких прав.

Отож, про поняття суспільної необхідності вперше було вказано Законом України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній

власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» від 17 листопада 2009 року, згідно з яким «суспільна необхідність – обумовлена загальнодержавними інтересами або інтересами територіальної громади виключна необхідність, для забезпечення якої допускається примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, у встановленому законом порядку» [4].

Доктринальні розуміння реквізиції зводяться до наступного: «Реквізиція – це примусове вилучення державою майна власника у державних або громадських інтересах з виплатою йому вартості майна» [5]. «Реквізицію зазвичай характеризують як спосіб примусового відчуження об'єктів права приватної власності в інтересах суспільства, що застосовується у разі надзвичайних подій з метою усунення негативних наслідків або загроз їх настання, як правило, на умовах компенсації» [6, с. 56].

Як бачимо, значних відмінностей у визначеннях не спостерігається.

Підставами до вжиття реквізиції є стихійне лихо, аварії, епідемії, епізоотії та інші надзвичайні обставини. До інших надзвичайних обставин, звісно, можна віднести і оголошення в державі воєнного стану, як ми це маємо зараз.

За вказаних обставин має відбуватись попереднє і повне відшкодування вартості майна. В умовах воєнного або надзвичайного стану – наступне повне відшкодування його вартості.

Важливо, що передумовою до застосування реквізиції є прийняття адміністративного акту, що кардинально відрізняє реквізицію від інших способів припинення права власності, в яких визначальним є рішення суду. Важливо, що адміністративний акт має бути прийнятий із дотриманням усіх процедур. До прикладу, якщо в умовах пандемії коронавірусу COVID-19 в Україні була оголошена «надзвичайна ситуація»,

а не «надзвичайний стан», то жодних підстав до реквізиції не було. На даний же час, в державі офіційно оголошено «воєнний стан», що зумовлює необхідність не декларативної, а реальної дії норм щодо реквізиції.

Ще однією особливістю слід визнати те, що рішення про реквізицію не підлягає оскарженню, воно відноситься до суверенного права держави та є проявом державницької волі, що має на меті забезпечення публічного порядку; до суду може оскаржуватись лише питання визначення вартості реквізованого майна.

За часів незалежності нашої держави ще не було приводів для реального запуску механізмів реквізиції, тому для повноцінного їх розуміння, слід звернути особливу увагу на міжнародну практику у досліджуваному питанні.

Варто відзначити, що Європейський суд з прав людини напрацював достатньо практики у відношенні відшкодувань за втрату права власності. Так, можна згадати справу «Джеймс проти інших», що неодноразово переглядалась і фактично стала основою формування думки суду щодо справедливого балансу. Показовою безпосередньо щодо розміру компенсації є справа «Скордіно проти Італії (№ 1)» [7], що стосувалась встановлення розміру компенсації за майно, якого заявники були позбавлені. Так, належні власникам кілька ділянок землі в Реджо-Калабрії були включені до державних планів будівництва і тому експропрійовані. Власники після ряду скарг на національному рівні, звернулись до ЄСПЛ, де скаржились на неадекватну суму присудженої їм компенсації, що стала неспівмірним тягарем для них. Суд у цій справі підтвердив раніше вироблену позицію про те, що «неспівмірне втручання (в чийсь власність) і повна відсутність компенсації можуть вважатися виправданими тільки у виняткових обставинах» [7]. Суд взяв до уваги тип розрахунку компенсації за експропрійовані землі. Було встановлено, що компенсація «набагато нижча, ніж ринкова вартість землі». На підставі цього Суд ухвалив, що

компенсація була недостатньою та створила для заявників неспівмірний і надмірний тягар [7], а тому зрештою, виніс рішення на користь заявників і визнав порушення ст. 1 Першого протоколу.

Фундаментально, що норми ЦК України встановлюють обов'язок держави саме повного відшкодування вартості реквізованого майна. Це дає змогу розширено тлумачити поняття вартості. Деталізуємо це твердження наступним.

Розмір відшкодування вартості майна має, на думку О.В. Дзери, «визначатися з урахуванням дійсних цін, що існували до настання надзвичайних обставин, які стали підставою реквізиції, у місці, де перебуває це майно або де мешкав власник (переважно - стосовно рухомого майна). При визначенні повної вартості реквізованого майна слід враховувати також неотримані власником доходи, для одержання яких ним вжито конкретні заходи, зроблені певні витрати тощо. В регулюванні цього питання законодавець недостатньо чітко описав критерії визначення повного відшкодування, зокрема, не визначаючи порядок компенсації за майно, яке приносить власнику постійний прибуток і, відповідно, його реквізиція призводить до його зменшення або взагалі зникнення. Частина цього прибутку має бути врахована при оцінці упущеної вигоди, але в будь-якій ситуації відшкодування цих витрат має підкорятися критерію розумності та справедливості оплати. При розрахунку повної вартості реквізованого майна має бути враховано зменшення доходів від решти майна, якщо реквізовано частину, і така реквізиція призвела до зменшення доходів від нереквізованої решти майна» [8, с. 349].

Надзвичайно важливим для дослідження охорони прав державної власності є момент виникнення права власності у неї і підстави до подальшої можливої втрати таких прав. Отож, зважаючи на розуміння цивільним законодавством реквізиції саме як «примусового відчуження

майна у власника з позбавленням останнього права власності» [3], момент набуття має співвідноситись тільки із моментом втрати права приватної чи колективної власності. Якщо б процес реквізиції супроводжувався рішенням суду, то було б значно легше визначити момент набуття права державної власності, а саме - із вступом у дію рішення суду. У нашому ж випадку визначальним є адміністративний акт, на основі якого запроваджується певний стан (воєнний чи надзвичайний) або відбувається відвернення чи ліквідація наслідків стихійного лиха, аварії, епідемії, епізоотії. Варто звернути увагу, що не усе майно при настанні особливих обставин і виникненні суспільної потреби може бути вилучено одночасно, а такий стан речей спричинить різну їх вартість. У зв'язку з цим, нами пропонується встановити момент набуття прав власності державою саме із моменту фактичного передання цього майна, що засвідчуватиметься відповідним актом передачі.

Відзначальним у питанні реквізиції є і те, як держава зможе скористатись із набутого права власності. Якщо за інших обставин держава може отримувати прибутки від такого використання, то у питанні реквізиції суспільні інтереси визначають долю такого майна. Тобто, якщо майно вилучається в умовах воєнного стану в інтересах оборони, держава може бути зацікавлена саме в його знищенні; в умовах епідемії або епізоотії одна категорія майна може сприяти їх відверненню (скажімо, реквізують ліки у власника і поширяють їх для лікування пацієнтів), інша ж категорія - майно, що сприяє зараженню або поширенню хвороби, - безумовно, вилучається для знищення. Саме у випадку з набуттям права державної власності через механізм реквізиції демонструється соціальна функція державної власності і призначення її, в першу чергу, для забезпечення безпеки своїх громадян.

Правильність означеної позиції підтверджує і норма п. 6 ст. 353 ЦК України, що вказує: «Якщо після припинення надзвичайної обставини

реквізоване майно збереглося, особа, якій воно належало, має право вимагати його повернення у судовому порядку» [3]. Як бачимо із редакції вказаної норми, йдеться не про викуп майна первинним власником, а саме повернення. Зрозуміло, що за умови останнього, власник повинен відшкодувати державі суму компенсації, яку він отримав при реквізиції. Спори щодо суми такого повернення також розглядаються в судовому порядку. Та механізм «повернення» значно спрощує процедури наступного переходу права власності і виводить поза межі застосування різного роду «конкурсних» процедур, що має фундаментальне, на нашу думку, значення.

Отже, реквізиція є механізмом втрати права приватної чи колективної власності, за якої право власності в обов'язковому порядку переходить до держави. Метою отримання права державної власності є виключно забезпечення суспільних інтересів, а саме: відвернення аварій, епідемій, епізоотій, в умовах воєнного чи надзвичайного стану. В переважній більшості випадків майно, що перейшло у власність держави знищується, а те, яке залишається, має можливість бути повернутим попереднім власником за умови завершення особливого стану. Тобто економічного ефекту реквізоване майно фактично не здійснює.

Момент набуття права державної власності пов'язується із прийняттям відповідного адміністративного акту, що є, на нашу думку, не зовсім вдалим. Ми цей момент пропонуємо пов'язувати із безпосереднім переданням майна, що супроводжуватиметься актом передачі. Вказане дозволить не порушувати балансу приватного та публічного інтересу й краще визначити вартість реквізованого майна. Ми цілком підтримуємо позицію тих учених, які наполягають на необхідності прийняття окремого закону про реквізицію, в якому чітко буде прописано всі основоположні моменти такої процедури, що значно мінімізуватиме ризики порушення прав усіх учасників таких відносин.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141
2. Дроздов О. Посібник за статтею 1 Протоколу 1 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Електронний ресурс. Режим доступу - <https://unba.org.ua/publications/4513-posibnik-za-statteyu-1-protokolu-1-do-konvencii-pro-zahist-prav-lyudini-ta-osnovopolozhnih-svobod.html>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, №№ 40-44, ст.356
4. Закон України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» від 17 листопада 2009 року № 1559-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2010, № 1, ст.2.
5. Іванов А.М. Історично-правовий аналіз підстав припинення права власності в Україні.
<http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5864/1/Ivanov.pdf>
6. Клименко О. Правова природа та розвиток інституту реквізиції в праві України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2012. № 91 (18). С. 56-59.
7. Scordino v. Italy (№ 1), 36813/97; 29.3.2006. Електронний ресурс. Режим доступу - <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-72925>
8. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В. Дзера (кер. авт. кол.), Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової. - 2-е вид., допов. і перероб. - К.: Юрінком Інтер, 2005. - Кн. 1. - 736 с.

Муравська Ю.Є.

к. е. н.,

*доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

Свінцицький А.М.

к.ю.н.,

*Заслужений юрист України, директор Українського науково-
дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз,
Служба безпеки України*

ПОБУДОВА ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Сучасний стан розвитку подій в Україні, що зумовлений особливостями її нових воєнних, суспільно-політичних та економічних відносин, підпорядкованих характеру євроінтеграційної стратегії, ставить перед нашою державою важливі завдання в контексті вдосконалення нормативно-правової бази в інтересах зміцнення національної безпеки України. Пріоритетними завданнями у цьому мають стати скоординована реалізація усіх урядових програм, діяльність відомств, спрямована на захист прав і свобод людини та громадянина. У сучасних реаліях Україна, що територіально розміщена на перехресті стратегічних інтересів великих держав, повинна орієнтуватися на встановлення дружніх відносин з європейськими державами та альянсами. Зважаючи на запровадження воєнного стану у 2022 році на території України, розвиток геополітичного майбутнього нашої держави в контексті формування системи національної безпеки переважно розглядається у трьох основних векторах:

1. Інтеграція у Європейський Союз.
2. Формування безпекових альянсів з країнами Європи.
3. Співпраця зі Сполученими Штатами Америки, Японією, Канадою, Скандинавськими країнами.

Розглянемо доцільність вступу України до ЄС – потенційні перспективи та загрози.

Перспективи:

- економічна та політична підтримка країн ЄС в напрямку відбудови України в післявоєнній перспективі;

- завершення соціальних та економічних реформ (наприклад, лібералізація та реструктуризація економіки, подолання нелегальної імміграції, корупції);

- зміцнення політичних, соціальних та економічних свобод (Євросоюз підтримує прагнення України, що спрямовані на розвиток ефективності, прозорості та демократичності діяльності органів державної влади);

- побудова та формування ефективної ринкової економіки (Європейський Союз підтримуватиме Україну в розвитку й запровадженні економічних заходів, необхідних для збільшення обсягів внутрішніх та іноземних інвестицій і виконанні вимог іноземних кредиторів);

- покращення рівня та умов підприємництва, інноваційної діяльності, інвестування, праці.

Загрози:

- низький рівень економічного, науково-технічного та інноваційного розвитку при виході на міжнародні ринки призведе до зниження показника конкурентоспроможності національного виробника на міжнародному рівні;

- відсутність природних ресурсів, що становлять інтерес для імпортерів сприятиме відсутності інтересу потенційних інвесторів;

- незавершеність процесу приватизації;

- наявність податкового тиску на підприємців, що у свою чергу стимулюватиме до необґрунтованого завищення цін на національний продукт;

- неспроможність української економіки відповідати встановленим критеріям в післявоєнний період відбудови;

- неефективне адміністрування, бюрократизація та корумпованість органів державної влади створюють фактор недовіри закордонних партнерів.

В Україні існує чітке усвідомлення того факту, що становлення глобального економічного простору пов'язане з підвищенням мобільності робочої сили, ліквідацією торговельних бар'єрів, розвитком засобів зв'язку і транспорту [1, 11]. Сама ці фактори відіграють першочергову роль в процесі формування ефективного механізму національної безпеки держави.

Україна налаштована на продовження діалогу із Брюсселем щодо питання включення до тексту Угоди про асоціацію європейської перспективи членства України в Європейському Союзі, в першу чергу орієнтуючись на резолюцію Європарламенту щодо ситуації в Україні [2], в котрій зазначається, що «...Україна – це європейська держава і відповідно до Статті 49 Договору про Європейський Союз вона може подати заявку на членство у ЄС як будь-яка інша європейська країна, яка дотримується принципів свободи, демократії, поваги до прав людини та основних свобод, а також верховенства права», «..Україна – це держава, що перебувала в складі Радянського Союзу та про пройшла довгий шлях подолання негативного спадку та позбавилася його» та «...Україна як європейська країна має спільну історію та спільні цінності з країнами Європейського Союзу і визнає європейські устремління». Зважаючи на дані твердження, а також на орієнтацію України у євроінтеграційному напрямку, позитивним кроком для нашої держави стало парафування 19 липня 2012 року в Брюсселі представниками України і Європейської комісії тексту Угоди про зону вільної торгівлі між Україною і ЄС, яка є невід'ємною частиною Угоди про асоціацію між Україною і ЄС.

Першочерговим кроком в контексті забезпечення доступу товарів та послуг українського походження на внутрішній ринок Євросоюзу зі сторони нашої держави повинна стати адаптація законодавства України до міжнародних норм та стандартів, імплементація останніх у національну практику, гармонізація внутрішнього нормативно-правового поля. Зокрема, даний аспект повинен стосуватися таких сфер, що охоплені Угодою, як: державні закупівлі, технічне регулювання, охорона та захист інтелектуальної власності тощо, тобто тих, що мають першочерговий вплив на формування ефективної системи економічної безпеки України. Окрім того, у 2022 році Україна отримала анкету для членства в ЄС[3].

Окрім того, Україна активно підтримує Парламентську асамблею Європест і «Східне партнерство», а також поступово активізовує свої зусилля для забезпечення більшої демократії, верховенства права і поваги до прав людини та основних свобод, а також ті, що стосуються інтегрованого управління кордонами, енергетики, зони вільної торгівлі та всеохопного інституційного будівництва, і у майбутньому прагне продовжувати йти шляхом європейської інтеграції, а також у напрямку тісного співробітництва з ЄС [2]. Українська сторона позитивно оцінює Ініціативу «Східне партнерство», а також має намір і надалі відігравати лідируючу роль у процесі її вдосконалення та консолідації навколо неї країн Східної Європи. Водночас Україна зацікавлена у співпраці у рамках «Східного партнерства» із державами, котрі не входять до Євросоюзу, однак надали свою згоду на фінансування деяких проектів (наприклад, Японією, Канадою, США, Норвегією).

Звернувшись до тематики попереднього дослідження у співавторстві автора, зазначено, що для України, яка прагне до формування оптимальної моделі національної безпеки та стабільного розвитку регіону, найбільш прийнятним рішенням є входження до НАТО. Адже саме ця організація

працює на зміцнення безпеки євроатлантичної спільноти [4, с. 11]. Дана тематика на сьогоднішній день є дискусійною, зважаючи на загострення воєнного конфлікту на території України, тому потребує подальшого дослідження та, відповідно, вибору Україною оптимальної системи оборони та безпеки (наприклад, альянсу з Великобританією та Польщею), а відтак – інтеграційних процесів у даному напрямку.

Отже, ключовими кроками на шляху формування ефективної системи національної безпеки України в контексті реалізації євроінтеграційної політики є наступні:

1. Виявлення проблем, що виникли в результаті воєнних дій на території України у 2022 році, та формулювання шляхів подолання їх наслідків (військова складова національної безпеки).

2. Аналіз фінансово-економічних, технологічних та інших галузевих показників впливу пандемії COVID-19, та в результаті, світової фінансово-економічної кризи, а також формулювання та виконання ключових завдань щодо подолання їх наслідків (економічна, фінансова, інформаційна та техніко-технологічна безпека).

3. Підвищення інвестиційної привабливості України на світовому рівні, стимулювання розвитку венчурного бізнесу, орієнтація на інноваційно-інтелектуальний тип розвитку України в процесі її відбудови (інтелектуальна, технікотехнологічна безпека).

4. Всеохоплююча внутрішня гармонізація та адаптація законодавства України до законодавства Євросоюзу. Включення до тексту Угоди про асоціацію європейської перспективи членства України в Європейському Союзі (політико-правова безпека).

4. Активна підтримка ініціативи створення альянсів у сфері оборони та безпеки (військова та інформаційна безпека).

5. Податкове та митне стимулювання діяльності малого та середнього бізнесу в Україні. Активна боротьба та подолання корупції (економічна, фінансова та силова безпека).

6. Концентрація зусиль у напрямку виконання умов та пришвидшення процедури інтеграції України до ЄС.

Список використаних джерел

1. Потехіна В. О. Інтелектуальна власність : [навчальний посібник]. К. : Центр учбової літератури. 2008. 414 с.

2. Резолюція Європарламенту щодо ситуації в Україні. Інформаційне агентство УНІАН. URL:

<http://www.unian.ua/news/364951-rezolyutsiya-evroparlamentu-schodo-situatsiji-v-ukrajini-povniy-tekst.html> (дата звернення 13.04.2022 р.)

3. Уряд очікує надання Україні статусу кандидата на вступ в ЄС у червні. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/9/7338376/> (дата звернення 13.04.2022 р.)

4. Вівчар О. І., Муравська Ю. Є., Гевко В. Л. Практичні контексти національної безпеки на умовах партнерства: позитивні екстерналії та ефективність забезпечення. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: економічні науки. 2022. №1 С. 7-11.

**CIVIL LEGAL PROTECTION OF THE CONSUMERS OF FINANCIAL
SERVICES RIGHTS DURING THE MILITARY AGGRESSION IN UKRAINE**

The relevance of this research topic is due, on the one hand, the importance of studying the mechanisms of protection of consumers of financial services in martial law, and on the other - the presence of theoretical and practical legal issues related to state control in this area.

The purpose of the research is to conduct a comprehensive scientific analysis of theoretical, practical and regulatory issues of protection of consumers of financial services in martial law and develop proposals to improve existing legislation to harmonize national legislation with European Union law.

The author notes that based on the analysis of emergency regulations of the National Bank of Ukraine aimed at ensuring the protection of the rights of consumers of financial services in martial law, a number of conclusions can be drawn.

Provisions on the protection of consumers of financial services in martial law should protect the interests of consumers by encouraging the provision of quality services and fair competition. Withdrawal from the market of those participants whose services are directly related to the financial institutions of the aggressor state, low quality and based on fraud and abuse, or those who seek to maximize profits in the short term to the detriment of long-term value to customers and shareholders in fact, one of the main purposes of such regulation.

The principle of responsible financing - the basic principle of providing financial services during martial law - is the provision of retail financial services on the principles of transparency and fairness. Strategies to promote responsible financing include regulating consumer protection; standards of financial service providers and industry standards such as codes of conduct; as

well as initiatives to raise consumer awareness and financial capacity. This article focuses on the protection of the rights of consumers of financial services in martial law, especially for low-income people. Legal regulation of consumer protection focuses mainly on financial products, while prudential regulation is aimed at maintaining a strong financial position and capacity of financial institutions and, more broadly, the financial system. Prudential regulation, however, also contributes to the protection of consumer rights in martial law, seeking to prevent the loss of small inexperienced investors and encouraging reliable suppliers who can offer reliable access to financial services for a significant period of time. [1].

As part of prudential measures, the National Bank of Ukraine in its open letter "On measures related to the military aggression of the Russian Federation against Ukraine" of March 12, 2022 calls on participants in the global financial services market, namely foreign insurance companies and foreign professional organizations insurers and reinsurers, not to insure all risks, the countries of origin of which are Russia and the Republic of Belarus. [2].

To increase the stability of the financial services market, the National Bank of Ukraine urges Ukrainians not to export cash hryvnia, as Ukrainians either cannot exchange it abroad at all, or the exchange will be carried out at a very unfavorable rate.

It is recommended to credit the cash hryvnia to your card accounts in advance in Ukraine. This can be done: in any branch of the bank, if you have a passport; through payment devices equipped with the function of accepting cash - ATMs with the function of accepting cash, self-service terminals. And then abroad to make payments by card.

Because the damage caused by the Russian army to Ukraine's infrastructure reaches at least 120 billion US dollars or almost 3.6 trillion hryvnias, and this figure is growing every day. The Ministry of Economy is cooperating with the governments of other countries to develop mechanisms for

the transfer of confiscated gold and foreign exchange reserves of the central bank of the Russian Federation to Ukraine in the amount of 415 billion US dollars to compensate for losses caused by Russia's military.

An urgent informal meeting of the European Council - the EU summit, which took place on the night of Friday, March 11, 2022, ended with the approval of a declaration containing a compromise recognition of the prospects of Ukraine's membership in the EU. To support the financial services market, the European Commission has already paid Ukraine € 300 million in macro-financial emergency assistance.

The National Bank of Ukraine denies the information on restricting access of Ukrainian citizens to the SWIFT system.

An important step to support the financial capacity of citizens was the adoption of the Resolution of the NBU Board "On the purchase of domestic government bonds" Military bonds "during martial law" from March 8, 2022 № 43, according to the provisions of this act during martial law NBU not requires banks to verify the sources of cash origin of individuals in the event of their purchase of military bonds. [3].

Due to these prudential measures, as of March 11, 2022, UAH 11.3 billion was transferred to the special account of the NBU to support the Armed Forces of Ukraine. Due to this, the NBU transferred UAH 194 million to the Ministry of Social Policy for humanitarian purposes.

The Bank for International Settlements suspends the participation of the central bank of the Russian Federation in the activities of this most authoritative international financial organization, often called the "central bank of central banks", due to Russia's military aggression against Ukraine.

In response to a letter from the National Bank, the Bank for International Settlements restricts the access of the central bank of the Russian Federation to all its services, meetings and other activities.

The European Investment Bank, the bank of the European Union, has already made the first financial transfers totaling 129 million euros to the Ukrainian government to stabilize its financial situation. These funds are a small part of the EIB's emergency support measures for Ukraine, in which the Bank's Board of Directors approved a decision on March 4 to allocate 668 million euros for our country. Funding is guaranteed by the EU under the External Lending Mandates and complements other financial prudential initiatives announced by the EU institutions.

Among the important emergency regulations of the NBU aimed at protecting the rights of consumers of financial services resolution of the Board of the National Bank Of Ukraine "On the use of cloud services by banks in martial law in Ukraine" of March 8, 2022 № 42, in accordance with the provisions of which banks are able to provide financial services and financial transactions using electronic means of payment, namely payment cards, using cloud services provided using equipment located in the United Kingdom, Canada, the United States. This rule will apply during martial law, as well as for two years after its termination. [4].

The NBU is also updating the list of systemically important banks in Ukraine, in particular, Kredobank has returned to it.

On February 25, 2022, the National Bank made a historic decision to revoke the banking license and terminate the activities of Russian-led banks: the International Reserve Bank, which is wholly owned by Sberbank of Russia, and the Joint-Stock Investment Company. Bank "(" Prominvestbank "), which is 99.77 percent owned by the State Corporation " WEB.RF " .

The right to make such decisions is granted to the National Bank by the Resolution "On Peculiarities of Cessation of Banks in Martial Law" of February 24, 2022 № 19. The decision was adopted unanimously on February 25, 2022 - № 90-rsh / BT "On revocation of banking license and liquidation "Joint-stock commercial industrial-investment bank" and "91-rsh / bt" On revocation of the

banking license and liquidation of the joint-stock company "International Reserve Bank" "by the Board of the NBU.

International money transfer systems Western Union, MoneyGram, Ria Money Transfer, IntelExpress and TransferGo have abolished the fee for transferring funds to Ukraine. Western Union and Ria have made this decision until March 31, MoneyGram and IntelExpress have not set a deadline.

Therefore, the protection of consumers of financial services should protect the interests of consumers by encouraging the provision of quality services and fair competition. Withdrawal from the market of those participants whose services are of poor quality and based on fraud and abuse, or those who seek to maximize profits in the short term to the detriment of long-term value for customers and shareholders, is in fact one of the main goals of such regulation.

The adoption of the Bankruptcy Law, which prescribes the procedure for declaring insolvency of an individual, is a comprehensive way to address issues of inadequate protection of the rights of consumers of financial services. But, as world practice shows, such procedures are in some cases available to low-income clients. Ways to protect such consumers related to bankruptcy, the introduction of an ombudsman and debt restructuring procedures after independent consultation, CGAP considers as those that need a more developed market and more literate consumers.

References

1. Akhtar, S., Irfan, M., Sarwar, A. Asma, Rashid, Q. U. A. (2019). Factors influencing individuals 'intention to adopt mobile banking in China and Pakistan: The moderating role of cultural values. *Journal of Public Affairs*, 19 (1), Article e1884. <https://doi.org/10.1002/pa.1884>

2. Open letter of the NBU "On measures related to the military aggression of the Russian Federation against Ukraine" dated March 12, 2022 URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article (Application date 12.03.2022)

3. On the purchase of domestic government bonds "Military bonds" during martial law: Resolutions of the NBU Board of March 8, 2022 № 43 URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_08032022_43 (Application date 12.03.2022p)

4. Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine "On the use of cloud services by banks in martial law in Ukraine" of March 8, 2022 № 42 URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_08032022_42 (Application date 12.03.2022.)

5. Oleksandr O. Bryhinets, Ivo Svoboda, Oksana R. Shevchuk, Yevgen V. Kotukh, Valentyna Yu. Radich (2020). Public value management and new public governance as modern approaches to the development of public administrative units. Revista San Gregorinstitutional units. Special editinstitutional unitsn-2020.Núm. 42 (2020)

6. Shevchuk OR Mentukh NF (2016) Protection of the rights of consumers of financial services: the experience of Ukraine and the European Union. [Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: legal sciences]. 2016. Issue 1. Volume 2. P.58-62

Олійничук О.І.

к.е.н., доцент

доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,

Ляхович О.

ст. гр. ПДЕБзм-11

Західноукраїнський національний університет

РЕЛОКАЦІЯ БІЗНЕСУ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Активні бойові дії, які охопили промислово розвинуті регіони України, спричиняють масштабні людські втрати, а також завдають потужного удару по національній економіці. Значна кількість підприємств

або фізично зруйновані, або не в змозі повноцінно працювати, забезпечувати робочі місця, вести фінансово-господарську діяльність, сплачувати податки, а відтак чимало параметрів економічної безпеки перетнули критичні бар'єрні значення, що становить суттєву загрозу для національної безпеки.

З метою протидії загрозам такого характеру Урядом було розроблено програму релокації та фінансової підтримки бізнесу. Нормативно-правову базу переміщення підприємств становлять Постанова КМУ №305 від 17.03.2022 р., що регламентує порядок безоплатного перевезення майна вітчизняних підприємств, установ, організацій відповідно до переліку, сформованого Міністерством економіки та переданого до Міністерства інфраструктури [3]; Розпорядження КМУ від 25.03.2022 р. № 246-р, яким передбачено план невідкладних заходів щодо переміщення [2]. Таким чином, українські підприємства, які розміщені у зоні активних бойових дій, мають можливість отримати допомогу від держави у релокації до західної України – більш безпечних регіонів у порівнянні з іншими її регіонами. Підприємствам, які мають намір переміститися, надається допомога у підборі найбільш оптимального місця для розташування виробничих потужностей, перевезення персоналу та його розміщення, у разі потреби – пошуку нових працівників, у відновленні логістичних ланцюжків, закупівлі сировини та пошуку ринків збуту. Відповідно до розробленої програми, яка поширюється на постраждалі регіони, можна здійснити як часткову релокацію, так і повну. При цьому переміщення підприємств можливе за трьома способами:

- в самостійному порядку;
- силами АТ «Укрзалізниця»;
- силами АТ «Укрпошта» [4].

В якості субпідрядників також залучаються й інші перевізники залежно від потреб підприємства.

Варто відзначити, що держава серед усіх поданих заявок виділяє пріоритетні – подані від підприємств оборонного комплексу, життєдіяльності населення та підтримки економіки у воєнний час, а тому вони розглядаються в першу чергу (від 1 до 3 днів). Заявки від решти підприємств розглядаються до 5 днів. При цьому усі підприємства, які підпадають під програму релокації, можуть очікувати на прийняття позитивного рішення та надання відповідної допомоги.

Реалізація даної програми має технічну підтримку через використання відповідної платформи. Так, за ініціативи Міністерства економіки та сприяння ДП «Прозорро.Продажі» Міністерства цифрової трансформації і національного проекту з розвитку підприємництва та експорту Дія.Бізнес було запущено платформу цифрової взаємодії з метою надання допомоги з релокації бізнесу [5].

Наразі приймаючими областями виступають: Вінницька, Волинська, Івано-Франківська, Закарпатська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області. У даному контексті навіть формується певна конкуренція між регіонами із залучення бізнесу саме на свою територію, адже збільшення кількості господарюючих суб'єктів генерує позитивні ефекти для регіональної економіки, працевлаштування внутрішньопереміщених осіб, покращення параметрів фінансової, соціальної безпеки тощо. Для прикладу, за інформацією Тернопільської обласної військової адміністрації станом на 18 квітня 2022 року: «Тернопільщина отримала 141 заявку на релокацію підприємств. 26 з них вже розпочали роботу. Зокрема: 4 швейних; 5 машинобудівних; 3 металообробних; 2 харчових; 2 підприємства з виробництва іншої неметалевої мінеральної продукції; 1 – поліграфія, ІТ компанія та 8 з інших галузей. Також 3 підприємства завершили переїзд і встановлюють обладнання. Ще 11 в процесі переїзду» [1].

Отже, можна підсумувати, що програма релокації бізнесу – важливий інструмент протидії тим масштабним загрозам і ризикам національній безпеці, з якими стикнулася Україна у результаті повномасштабної війни. Збереження людських ресурсів і виробничого потенціалу, забезпечення потреб «воєнної» економіки – пріоритетне завдання у стабілізації показників безпеки як на мікро-, так і на макрорівні. Релокація дозволяє вирішити проблему безпечного функціонування бізнес-суб'єктів, «латання дірок» державного та місцевих бюджетів. Крім того, як очікується, саме переміщені підприємства стануть основою відбудови економіки в громадах – їхніх первинних локаціях.

Список використаних джерел

1. На сьогодні Тернопільщина отримала 141 заявку на релокацію підприємств. URL : <https://oda.te.gov.ua/news/na-sogodni-ternopilshchina-otrimala-141-zayavku-na-relokatsiyu-pidpriyemstv>
2. Про затвердження плану невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 березня 2022 р. № 246-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2022-%D1%80#Text>
3. Про особливості роботи акціонерного товариства “Укрпошта” в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 березня 2022 р. № 305. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2022-%D0%BF#Text>
4. Програма релокації підприємств. URL : <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv>

5. Програма Уряду щодо тимчасового переміщення підприємств з постраждалих під час війни регіонів. URL : <https://business.diia.gov.ua/cases/antikrizovi-risenna/programa-uradu-sodo-timcasovogo-peremisenna-pidpriemstv-z-postrazdalih-pid-cas-vijni-regioniv>

Піддубна В.Ф.

*к. ю. н., доцент кафедри цивільного права № 2,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

ЗАХИСТ МАЙНОВИХ ПРАВ ОСІБ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Відповідно до Указу Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 був введений воєнний стан, який визначається як особливий правовий режим, що вводиться у разі загрози національній безпеці. Згідно з Листом Торгово-промислової палати від 28.02.2022 № 2024/02.0-7.1 засвідчено форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили): військову агресію Російської Федерації проти України [1].

На сьогодні у багатьох містах України велика кількість пошкодженого майна, будинків. Пропонуємо такий механізм з відшкодування шкоди фізичним і юридичним особам, які опинилися в такій ситуації. Так відповідно до ст. 41 Конституції України кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Згідно з ч. 1 ст. 319 ЦК України власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд. Право власності є непорушним. Ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права чи обмежений у його здійсненні (ч. 1 ст. 321 ЦК України). У ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, ратифікованого Законом України від 17.07.1997 р.

№ 475/97-ВР «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції», зазначено, що кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права [2].

Відповідно до ст. 1 Конвенції Високі Договірні Сторони гарантують кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права і свободи, визначені в розділі I цієї Конвенції. Зокрема, право на справедливий суд (стаття 6), право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла (стаття 8). Згідно зі ст. 22 ЦК України: особа, якій завдано збитків у результаті порушення її цивільного права, має право на їх відшкодування. Збитками є, зокрема, втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки). Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду встановлені ст. 1166 ЦК України, згідно якої майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала. Особа, яка завдала шкоди, звільняється від її відшкодування, якщо вона доведе, що шкоди завдано не з її вини. Шкода, завдана правомірними діями, відшкодовується у випадках, встановлених цим Кодексом та іншим законом. В Україні відповідно до Указу Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 був введений воєнний стан, який визначається як особливий правовий режим, що вводиться у разі загрози національній безпеці.

Згідно з Листом Торгово-промислової палати від 28.02.2022 № 2024/02.0-7.1 засвідчено форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили): військову агресію Російської Федерації проти України.

В ст. 617 ЦК України встановлюються підстави звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо особа порушила зобов'язання, звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо вона доведе, що це порушення сталося внаслідок випадку або непереборної сили (ч. 1 ст. 617 ЦК України). Згідно зі ст. 1 Закону України від 21.06.2018 № 2469-VIII «Про національну безпеку України» під воєнним конфліктом розуміють розв'язання міждержавних або внутрішньодержавних суперечностей із двостороннім застосуванням воєнної сили; основними видами воєнного конфлікту є війна та збройний конфлікт [3].

В Україні діє Кодекс цивільного захисту України в якому визначено поняття надзвичайної ситуації під якою розуміють обстановку на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності (п. 24 ст. 2 Кодексу).

Одним з видів надзвичайних ситуацій Кодекс називає воєнну надзвичайну подію. Згідно з Законом України від 20.03.2003 № 638-IV «Про боротьбу з тероризмом» під тероризмом розуміють суспільно-небезпечну діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей (ст. 1 Закону).

Терористичний акт є злочинним діянням у формі застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо такі були вчинені з метою порушення громадської безпеки.... відповідальність за які передбачена ст. 258 ККУ.

Згідно зі ст. 4 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» організація боротьби з тероризмом в Україні та забезпечення її необхідними силами, засобами і ресурсами здійснюються Кабінетом Міністрів України у межах його компетенції. Центральні органи виконавчої влади беруть участь у боротьбі з тероризмом у межах своєї компетенції, визначеної законами та виданими на їх основі іншими нормативно-правовими актами. Відповідно до ч. 2 ст. 19 Закону «Про боротьбу з тероризмом» відшкодування шкоди, заподіяної організації, підприємству або установі терористичним актом, проводиться в порядку, визначеному законом. Відповідний Закон не діє але воєнні дії відбуваються і спричинили вже великі руйнування і пошкодження майна. Вважаємо, що держава повинна компенсувати за рахунок накладення арешту на майно РФ в Україні чи за рахунок залучення міжнародної допомоги шкоду спричинену в т. ч. і майну юридичним особам приватного права. Доказом саме такого шляху відшкодування слугує Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації затверджений Постановою КМ України від 20 березня 2022 р. № 326 [4].

Одже, на сьогодні немає спеціального закону щодо відшкодування шкоди в воєнний час, таке законодавство знаходиться у стадії формування, а діючим законодавством в воєнний час не можна керуватися і враховуючи все вищевикладене, можна надати алгоритм дій в даній ситуації. Насамперед, повинно подати заяву до військової прокуратури, СБУ або поліції щодо реєстрації вчиненого кримінального правопорушення щодо

знищення чи пошкодження майна, по-друге, обов'язково зареєструвати вказану заяву у Єдиному реєстрі досудових розслідувань, по-третє, в заяві визнати фізичну або юридичну особу в якості потерпілої особи від кримінального правопорушення. Згідно зі ст. 55 КПК України потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди.

Відповідно до п. 2 Постанови Пленуму ВС від 02.07.2004 № 13 «Про практику застосування судами законодавства, яким передбачені права потерпілих від злочинів» до ст. 55 КПК України особа, якій злочином заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду, набуває передбачених законом прав учасника процесу лише після визнання її потерпілим. Визнання особи потерпілим у справі або відмова в цьому мають бути процесуально оформлені постановою органу дізнання, слідчого, прокурора, судді або ухвалою суду.

Право потерпілого на відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди реалізується з урахуванням положень ЦК щодо відшкодування шкоди. Порядок відшкодування (компенсації) шкоди у кримінальному провадженні визначається гл.9 КПК. Формами реалізації відповідного права потерпілого є отримання добровільного відшкодування з боку обвинуваченого, пред'явлення цивільного позову та компенсація за рахунок Державного бюджету України (ст. 127 КПК України). Згідно з Порядком визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації затвердженому Постановою КМ України від 20 березня 2022 р. № 326 мають право на відшкодування шкоди підприємства всіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна, а також упущену вигоду від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності. Буде

враховуватися вартість втраченого, знищеного чи пошкодженого майна підприємства недержавної форми власності, а також упущена вигода підприємств недержавної форми власності (п. 14 Порядку). Методика, яка затверджується спільним наказом Мінекономіки та Фонду державного майна, за погодженням з Мінреінтеграції поки ще не розроблена але на протязі 6-ти місяців обіцяють розробити.

Отже на нашу думку, на сьогодні можна визначити такий алгоритм дій щодо підтвердження збитків: по-перше, надати копії документів, що підтверджують право власності на майно, провести інвентаризацію майна, зробити експертну оцінку збитків, завданих майну ТОВ (якщо майно було пошкоджене в результаті воєнних дій, зокрема вибух, пожежа, обов'язково скласти комісійний акт про пожежу), прописати упущену вигоду, зібрати максимально точну інформацію про дату та обставини пошкодження майна (можна залишити інформацію про пошкоджене майно на ресурсі: <https://warcrimes.gov.ua/>, який створений Офісом Генерального прокурора для належного документування воєнних злочинів та злочинів проти людяності, скоєних російською армією в Україні, зафіксувати пошкоджене майно на фото або відеозйомці, це надасть можливість експертам встановити причини пошкодження майна.

Список використаних джерел

1. Лист ТППУ від 28.02.2022 № 2024/02.0-7.1 URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/621cba543cda9382669631.pdf>
2. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 13.03.2006 № 3436-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

4. Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації затверджений Постановою КМ України від 20 березня 2022 р. № 326 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text>

Подковенко Т.О.

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права
Західноукраїнський національний університет*

Дубан І.В.

*студентка юридичного факультету
Західноукраїнський національний університет*

ОСНОВОПОЛОЖНІ ЗАСАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Безпека є особливою цінністю, яка є як соціально бажаною, так і юридично захищеною. Безпека стосується практично усіх сфер суспільного та приватного життя, що зумовлює багатовимірність та складність однозначного визначення цієї категорії. Варто наголосити, що дана категорія має принципове значення не тільки у випадку кризових ситуацій, а й за нормальних умов функціонування держави. Як правило, законодавець регулює ряд її основних аспектів, у тому числі стосовно забезпечення державної безпеки, національної безпеки, безпеки громадян, інформаційної безпеки та інших.

За твердженням Г.Маліка, безпека є загальносуспільною потребою, яка повинна постійно забезпечуватися державними органами та іншими структурами, що діють на усій території держави [1, с. 35]. Національна безпека є одним із ключових елементів функціонування держави, що забезпечує не просто можливість існування, а також належний розвиток та свободу реалізації національних інтересів. Саме тому, концепція державної політики у сфері національної безпеки України має мати комплексний та

системний характер і передбачати координацію зовнішніх та внутрішніх складових економічної, соціальної, екологічної, науково-технологічної, культурної, воєнної, інформаційної політики держави [2, с. 12].

У ст. 1. ч. 9 Закону України «Про Національну безпеку України» вказано, що «національна безпека України є захищеністю державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» [3]. Процес захисту державою своїх інтересів та безпеки безпосередньо пов'язаний із проведенням цілеспрямованої державної політики, в межах якої і здійснюються конкретні заходи щодо її реалізації. Зокрема, існує думка про те, що «національна безпека – це державна політика, скерована на створення внутрішніх і міжнародних умов, сприятливих для збереження чи зміцнення життєво важливих національних цінностей: це стан, що забезпечує захищеність інтересів народу й держави, суспільства та кожного його члена [4, с. 44].

На даний час питання національної безпеки, стало одним із найвагоміших питань, як для України, так і для багатьох держав світу. Проблема забезпечення національної безпеки сьогодні є центральною у стратегічному розвитку нашої держави. Вона зосереджується на складності трансформаційних процесів в Україні, що виступають як умовою, так і метою загальнодержавної реформи. Умовою є те, що глибокі перетворення вимагають концентрації всіх сил і засобів для вирішення державотворчих завдань: збереження державного суверенітету, територіальної цілісності, захисту прав і свобод громадян, забезпечення нормального розвитку демократичного суспільства.

Варто зазначити, що національна безпека (нації) і державна безпека (держави) різні концептуальні категорії. Але з практичної точки зору, на сучасному етапі історичного розвитку, їх можна та варто розглядати як синоніми. Військова безпека, тобто у випадку оборони держави або

національної оборони, охоплює широкий спектр вирішення проблеми – використання, запобігання, зменшення, реагування, протидія тощо – із зовнішніми можливостями, викликами, ризиками та політичними і військовими загрозами, використовуючи весь спектр сил і засобів, які суб'єкт має (як військових, так і невійськових, спеціалізованих і загальних).

На практиці зустрічаються також так звані сектори національної безпеки – ті частини, за які відповідають окремі структури держави. Проте сьогодні ми все частіше маємо справу з тим, що питання безпеки також є компетенцією багатьох державних утворень. Отже, ми можемо говорити про трансгалузевий характер сучасної безпеки – прикладом є інформаційна безпека, в тому числі кібер- та антитерористична безпека.

Сьогодні основні потенційні загрози для України на міжнародній арені, пов'язані зі спробами економічного, політичного, культурного та інформаційного тиску зі сторони росії, стали жахливою реальністю XXI століття та демонструють, що міжнародно-правові методи не завжди дозволяють забезпечити національну безпеку суверенної держави й відвернути воєнне втручання ззовні. Саме така ситуація зумовлює потребу консолідації усіх сил, ресурсів для відновлення демократичних здобутків та цілісності нашої держави, здатності протистояти існуючим загрозам та небезпекам. Російсько-українська війна демонструє глобальну проблему забезпечення міжнародної безпеки. Сьогодні ми стоїмо практично біля витоків нової системи міжнародних відносин та гарантій міжнародного порядку.

Як зазначає український дослідник О. Коломієць, сьогодні ми спостерігаємо появу низки новітніх загроз системі міжнародної безпеки всіх рівнів, що потребує координації спільних зусиль держав, міжнародних інститутів і світової спільноти для протидії їм. Особливо значимим стає завдання класифікації причин, які впливають на стан

нинішньої системи міжнародної безпеки. А отже, є нагальна потреба – системно дослідити цю вагому для світової спільноти проблему, напрацювати ефективні заходи для її розв’язання, що забезпечить стабільність і мир в умовах зростання міжнародної напруги[7, С. 3]

Список використаних джерел

1. Malik G. Bezpieczeństwo jako kategoria prawna. *Studenckie Zeszyty Naukowe*. 2018. Vol. XXI. № 39. S. 35-47. URL: <http://szn.umcs.pl>

2. Подковенко Т. Національна безпека України: аксіологічний та правовий аспекти. *Актуальні проблеми правознавства: Збірник наукових праць Юридичного факультету ЗУНУ*. 2021. Випуск 1 (25). С. 11-18.

3. Про національну безпеку України. Закон України від 21 червня 2018 року №2469-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

4. Мосейко А. Г. Національна безпека України як об’єкт публічного адміністрування. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 2 (86). С. 42–52.

Ратушняк В.В.

ст. гр. ПД-13

Науковий керівник: к. е. н. доцент,

доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,

Західноукраїнський національний університет

Колесніков А.П.

ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Правоохоронна діяльність — вид державної діяльності, яка здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими органами шляхом застосування юридичних заходів впливу в суворій відповідності з законом і при неухильному дотриманні встановленого ним порядку.

Важливим аспектом правоохоронної діяльності є людина, її права, свободи й інтереси, які є першорядною цінністю суспільства. Конституція України закріпила якісно нову систему прав і свобод людини і громадянина, в яку включено відповідні положення міжнародно-правових актів, що безпосередньо стосуються прав громадянина та містять відповідні зобов'язання держав-учасниць щодо визнання, гарантування реалізації, а також охорони і захисту таких прав з боку держави та її інституцій.

Зокрема, до громадянських прав і свобод людини, які визнані основними, пріоритетними, належать такі права і свободи, як право на життя (ст. 27), право на повагу до своєї гідності (ст. 28), право на свободу та особисту недоторканість (ст. 29), право на недоторканість житла (ст. 30), таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 31), право на невтручання в особисте й сімейне життя (ст. 32) – ці та інші права, є обов'язковими для дотримання під час здійснення правоохоронної діяльності.

В Україні в інституційно-організаційному аспекті провідна роль у забезпеченні прав і свобод людини і громадянина належить Президентові України.

Особливістю політичних прав і свобод в Україні є те, що їх носіями, суб'єктами виступають лише громадяни України, а не всі особи, які проживають на її території. Хоча в Україні політичні права належать переважно громадянам, але деякі права (наприклад, свобода об'єднуватися в неполітичні організації) можуть використовуватися іноземцями та особами без громадянства.

Варто зазначити, що проблема реальності прав, свобод і законних інтересів має не лише правовий аспект. Вона пов'язана з економічним і політичним становищем суспільства, станом духовності.

Розглянувши права людини Україна взяла на себе обов'язок охороняти людину й суспільство від негативних проявів, соціальних відхилень. Саме для цього існує правоохоронна діяльність яка, посідає значне місце й постійно привертає увагу органів влади, політичних партій, засобів масової інформації, громадськості. Правовстановлюючі та правозабезпечувальні види правоохоронних дій уповноважені здійснювати, органи прокуратури, органи досудового слідства й дізнання, органи юстиції. Правовстановлюючі та правопримушувальні дії можуть здійснювати органи служби безпеки, податкової міліції та митні органи.

Потреба у визначенні правоохоронної діяльності виникла внаслідок того, що у Конституції України проголошено: Україна є “соціальна, правова” держава (ст. 1). Вона взяла на себе обов'язок охороняти людину і суспільство від негативних проявів, соціальних відхилень. Людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку проголошено найвищою соціальною цінністю (ст. 3). Отже, державні органи, що вирішують проблеми життєзабезпечення людини, мають дбати про її охорону та захист як найвищої соціальної цінності. Тому правоохоронна діяльність тісно пов'язана і повинна дотримуватись, поважати та забезпечувати права людини.

Основними напрямками діяльності правоохоронних органів із забезпечення реалізації, охорони та захисту основних прав людини є такі:

- захист та непорушність права на життя, здоров'я, інших їх особистих прав, свобод та законних інтересів;
- безпосередня охорона прав, свобод і законних інтересів громадян від неправомірних посягань;
- проведення необхідних заходів із виявлення та усунення можливих передумов порушення прав і свобод.

Структурно до системи правоохоронної діяльності належать такі напрями: а) діяльність із забезпечення охорони учасників кримінального

судочинства; б) діяльність органів прокуратури; в) діяльність із виявлення, запобігання та розслідування злочинів; г) діяльність із захисту державної безпеки, державного кордону й охорони правопорядку.

Соціальна цінність такої діяльності полягає в позитивному впливі на правову поведінку людини (груп людей) за допомогою використання дозволів, приписів, заборон або реалізації юридичної відповідальності. Діяльність уповноважених органів здатна позитивно впливати на людину, мотивувати її правомірний спосіб поведінки, застосовуючи до правопорушників правомірний примус. Тому протидія правоохоронній діяльності є небажаною, а в певних випадках, передбачених законом, неприпустимою. Осіб, які перешкоджають правомірній правоохоронній діяльності, може бути притягнуто до відповідальності.

Ознакою правоохоронної діяльності є процедурний характер діяльності. Вона вказує на те, що способи здійснення правоохоронної діяльності складаються зі спеціально встановлених юридичних процедур, таких як подання заяви про правопорушення або злочин, подання звернення, опитування, допит тощо.

Другою суттєвою ознакою правоохоронної діяльності визнають статусну (професійну) ознаку особи, яка є вповноваженим державою суб'єктом такої діяльності. Здійснювати заходи з охорони права, виявлення та розслідування злочинів, підтримання правопорядку має лише компетентна, фахово підготовлена, процесуально уповноважена державою посадова особа, на яку поширюються певні обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (крім викладацької, наукової і творчої), одержання дарунків (пожертв) та ін.

Таким чином, правоохоронна діяльність є формою реалізації функцій держави, що має владний характер і полягає у захисті інтересів держави, безпеки суспільства, прав людини і свобод фізичних та юридичних осіб шляхом застосування примусових заходів спеціально уповноваженими

державою органами та службовими особами у регламентованих законодавством процедурних межах і процесуальному порядку.

Список використаної літератури

1. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2004. - 336 с.
2. Конституційне право України: підручник / В.Ф. Погорілко, В.Л. Федоренко. 2-ге вид., переробл. К.: Прав. єдність, 2010. 432 с.
3. Кириченко Ю.В. Актуальні проблеми конституційно-правового регулювання прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні в контексті європейського досвіду. Монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 538 с.
4. Майданник О.О. Конституційне право України: Навч. посіб. К. : Алерта, 2011. 380 с.

Ронська О.Г.

*к.е.н, доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

Ронський В.О.

ст. гр ПРт-11

Західноукраїнський національний університет

ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ ЯК ОСНОВНОГО СПОСОБУ ПРОТИДІЇ ВНУТРІШНІМ ЗАГРОЗАМ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується зростаючою роллю інформаційної сфери, що представляє собою сукупність інформації, інформаційної інфраструктури, суб'єктів, здійснюють збір, формування, розповсюдження і використання інформації, а також системи регулювання виникаючих при цьому суспільних відносин.

В Україні, на жаль, жодна з гілок влади не приділяє належної уваги підготовці до входження в інформаційне суспільство. Поки не існує ні окремого органу виконавчої влади, що створює і проводить інформаційну політику, ні, тим більше, єдиного владного органу, який міг би об'єднати всі функції, пов'язані із забезпеченням інформаційної безпеки, реалізація яких в даний час розосереджена між службою безпеки, службою охорони, службою з технічного та експортного контролю, Міністерством оборони, Міністерством зв'язку.

Наукові дослідження, спрямовані на підвищення ефективності управління підприємством на основі формування системи інформаційної безпеки, здатної забезпечити узгодженість і ефективність дій між організаційними, технологічними, технічними, правовими та економічними факторами при створенні необхідного рівня інформаційної безпеки, є актуальними. Тому не випадково питання інформаційної безпеки вже давно входить до числа головних пріоритетів менеджменту всіх великих національних і світових компаній, а останніми роками все більше число керівників середнього і малого бізнесу починають усвідомлювати реальну небезпеку ризиків, пов'язаних з інсайдерською інформацією [1, с. 138]. Дія інсайдерів в середньому завдає більшої шкоди, ніж середня атака зовнішнього хакера на корпоративну мережу. А це разом з частотою внутрішніх витоків інформації робить цю загрозу найсерйознішою для бізнесу.

На жаль, завжди більшої уваги надавалося зовнішнім загрозам, і замовчувалася загроза внутрішніх небезпек. Останнім часом з'являється все більше публікацій про домінуючу значущість внутрішніх загроз серед усіх загроз інформаційної безпеки. Проте термінологія, що саме вважати внутрішніми загрозами, а що зовнішніми, до сих пір не є достатньо визначеною. Наприклад, в науковій літературі США можна побачити, що під терміном «внутрішні загрози» мається на увазі, в числі інших,

несанкціонований доступ до документів і додатків з боку співробітників компанії [3, с. 21]. Всі типи інцидентів, пов'язані з використанням інформації або комп'ютера, до яких у співробітника немає доступу, американська термінологія відносить до внутрішніх загроз. З точки зору ж української термінології, ця загроза вважається зовнішньою, оскільки кошти її запобігання ті ж, що і засоби запобігання доступу до корпоративної інформації будь-яких відвідувачів офісу компанії - розподіл фізичного та інформаційного доступу.

Розглянемо обидва підходи докладніше. Для цього наведемо приклад, який ілюструє різницю в підходах до класифікації. Припустимо, співробітник, який працює з конфіденційною інформацією, відійшов на час від комп'ютера, не заблокувавши його, а в цей час колега по кабінету записав на флеш-накопичувач дані, з якими працював співробітник. За класифікацією американських науковців, це реалізація внутрішньої загрози, так як зловмисник знаходився всередині компанії. З точки зору класифікації - реалізувалася загроза зовнішня, так як зловмисник не мав службового доступу до даних і порушив не правила зберігання інформації, а правила поділу доступу до інформації.

Правильно класифікувавши потенційного порушника, співробітники підрозділу інформаційної безпеки підприємства можуть спрогнозувати поведінку порушника при неможливості здійснення спроби передачі інформації. На практиці можна скористатися класифікацією, яка умовно виділяє п'ять основних типів порушників [2]:

- **Необережність.** (вони порушують правила зберігання конфіденційної інформації, діючи з кращих намірів. Найчастіші інциденти з такими порушниками - винос інформації з офісу для роботи з нею вдома, у відрядженні і т. д., з подальшою втратою носія або доступом членів сім'ї до цієї інформації. Незважаючи на добрі наміри, збиток від таких витоків може бути нітрохи не меншим, ніж від шпигунів);

- Маніпуляція. (маніпуляції використовуються для отримання обманним шляхом персональної інформації користувачів - паролів, персональних ідентифікаційних номерів, реквізитів кредитних карт і адрес);

- Саботажники (це співробітники, які прагнуть завдати шкоди підприємству через особисті мотиви. Найчастіше мотивом такої поведінки може бути образа через недостатню оцінку їх ролі на підприємстві. Його метою є нанести шкоду, а не викрасти інформацію);

- Нелояльні (це співробітники, які вирішили змінити місце роботи та намагаються забрати максимально можливу кількість доступної інформації для використання у своїй подальшій роботі);

- Порушники, мотивовані ззовні (до цього типу співробітників відносять спеціально влаштованих на роботу працівників для викрадення інформації, і завербованих, тобто співробітників, спочатку лояльних, але згодом підкуплених).

Проведення навчання персоналу - обов'язкова міра, яка повинна входити в комплексну програму забезпечення інформаційної безпеки. Іншими організаційними заходами захисту від витоків інформації є розробка і чітке дотримання загальної корпоративної політики інформаційної безпеки, в яку обов'язково має входити розмежування прав. Тобто кожен співробітник повинен мати доступ тільки до тієї інформації, яка йому необхідна для роботи. Третя міра захисту є вже технічною. Мова йде про спеціалізоване програмне забезпечення, яке покликане забезпечити безпеку даних від внутрішніх загроз. Це програмне забезпечення здатне контролювати витік інформації через інтернет і електронну пошту, вести протоколи роботи всіх користувачів з конфіденційними даними і повинна мати ще ряд незамінних функцій, в тому числі і сигнал тривоги при настанні потенційно небезпечної події. Тільки повний набір всіх перерахованих заходів здатний надійно

захистити підприємство від витоку важливої інформації і, відповідно, зберегти її репутацію та кошти. Запропонована політика інформаційної безпеки може служити моделлю для підприємств широкого спектру спеціалізації при створенні їх власної політики інформаційної безпеки.

Список використаних джерел

1. Бурячок В.Л. Інформаційний та кіберпростори: проблеми безпеки, методи та засоби боротьби [Підручник] / В.Л. Бурячок, Г.М Гулак, В.Б. Толубко. – К. : ТОВ «СІК ГРУП УКРАЇНА», 2015. – 449 с.
2. Сороківська О.А. Інформаційна безпека підприємства: нові загрози та перспективи / О.А. Сороківська, В.Л. Гевко // Економічні науки: Вісник Хмельницького національного університету 2010. – № 2. – Т. 2. – С. 32–35.
3. Литвинов В.В. Моделювання та аналіз безпеки розподілених інформаційних систем: навч. пос. [для студ. спец. 121 «Інженерія програмного забезпечення»] / В.В. Литвинов, В.В. Казимир, І.В. Стеценко та ін. – Чернігів: Чернігів. нац. технол. ун-т, 2016. – 254 с.

Сліпченко Т.О.

к. е. н.,

*доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

Біла В.Р.

д.ю.н., доцент,

*головний науковий співробітник (наукової установи) Українського
науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз,
Служба безпеки України*

ДЕОНТОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розвиток теоретичної юриспруденції, вдосконалення юридичної практики вносять істотні корективи в поліцейську деонтологію, яка відображає нагальні суспільні потреби, а не слугує набором певних формальностей. Деонтологія правоохоронної діяльності покликана розкривати причини виникнення й існування тих чи інших етичних, естетичних, правових та інших правил, проблем у правоохоронній діяльності, сформуванню систему нормативів заборонного, дозвільного, зобов'язального і рекомендаційного характеру для кожного її учасника відповідно до досягнутого рівня соціальної культури суспільства [2 с. 56]. Приймаючи принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства за ідеологічну засаду свого призначення, органи поліції законодавчо зобов'язані здійснювати свою діяльність в тісній співпраці з населенням, територіальними громадами і громадськими об'єднаннями, спрямовуючи свої дії на задоволення суспільних потреб.

Обмеження суб'єктивних прав людини (права на свободу та особисту недоторканність, недоторканність житла, особистого та сімейного життя, таємницю листування тощо) є можливими тільки на підставі та в порядку, передбаченими законом, має бути мінімальним і достатньо необхідним у демократичному суспільстві [3].

Ідеологія виконавчої влади в сучасному суспільстві - служіння держави потребам людини, з огляду на це роль поліції - забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Саме тому поліцейський повинен мати вищий рівень моралі, ніж інші громадяни, так як на нього покладено державою функції із забезпечення прав і свобод кожної людини [1 с.174].

Етика поліцейського формується на специфічних обов'язках і функціях професії та ситуаціях, у які потрапляють працівники поліції при виконанні ними службових обов'язків. Генеральна Асамблея ООН 17 грудня 1979 р. прийняла Кодекс поведінки з підтримання правопорядку, який безпосередньо регламентує поліцейську діяльність у контексті захисту прав людини, недопущення зловживання силою, використання тортур, заборони актів корупції тощо, тобто встановлює основні вимоги до формування поліції в демократичному суспільстві. При виконанні своїх обов'язків посадові особи з підтримання правопорядку поважають і захищають людську гідність і підтримують і захищають права людини щодо всіх осіб [4].

Правове регулювання професійної етики поліцейських в Україні представляє собою систему нормативно-правових актів, які регулюють службову діяльність таких осіб: Конституція України; міжнародні нормативно-правові акти, ратифіковані Україною; закони України; нормативно-правові акти центральних державних органів (зокрема, Наказ МВС України «Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських» № 1179 від 09.11.2016 р); відомчі нормативно-правові акти [5].

В сучасних умовах державотворення, ефективного впровадження у національну юридичну теорію та практику міжнародних стандартів прав людини, які визнала і закріпила у своїй Конституції та законах Україна, потребують не тільки створення відповідного юридичного механізму, а й підготовки фахових професіоналів-правників нової генерації, для яких

права людини, її життєдіяльність є найвищою соціальною цінністю. Верховенство права, дотримання прав і свобод людини, відкритість та прозорість, політична нейтральність, взаємодія з населенням на засадах партнерства, безперервність, тобто принципи діяльності поліції, проголошені в законі України «Про Національну поліцію», є моральними орієнтирами, базисними положеннями, на яких ґрунтується діяльність поліцейського. За своєю суттю, це і є перелік тих етичних норм, яких повинен дотримуватися поліцейський у своїй повсякденній діяльності [6].

Список використаних джерел

1. Гурковський М. П., Єсімов С. С. Основні принципи діяльності поліції щодо забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні // Науковий Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2017. № 1. С. 171 – 184

2. Деонтологічні засади службової діяльності: Службовий етикет правоохоронця (поліцейського) [Текст]: Пам'ятка / Петрова Г. М. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2015. 104 с. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/2433> (дата звернення: 02.04.2022).

3. Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод: прийнято в Римі 4 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 02.04.2022).

4. Кодекс поведінки з підтримання правопорядку. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 34/169 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_282#Text (дата звернення: 02.04.2022).

5. Наказ МВС України від 09.11.2016 №1179 «Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських» URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16> (дата звернення: 02.04.2022)

6. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 02.04.2022).

*Сухоребра Т.І.
к.ю.н., завідувач кафедри права,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного
торговельно-економічного університету*

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ НОРМ НА ЗЕМЛЯХ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА

Адміністративна відповідальність у сфері охорони природи має давні традиції та пройшла складну історію свого становлення яка включала в себе різні види покарання. З цієї причини при її дослідженні значну допомогу може надати досвід українського козацтва, який ґрунтується на національних традиціях, звичаях, правилах.

Одним з перших нормативно-правових актів прийнятих у сфері охорони природи були два універсали Богдана Хмельницького, які мали найвищу силу у порівнянні з іншими актами. Так, Універсал від 22 листопада 1649 р. присвячувався охороні лісів у Київському Михайлівському Золотоверхого монастиря, який був одним з найбільших монастирів тодішнього Києва. В цьому документі перед сотником Васильківським та козаками с. Глевахи, Малютинки, Юрьєвки, ставилось завдання з охорони лісу від незаконних рубок. Питання відповідальності за правопорушення у сфері охорони природи регламентувались в Універсалі Богдана Хмельницького від 5 червня 1656 р. який торкався лісів

Максаківського Спасо-Преображенського монастиря, який було засновано приблизно у середині XVI століття. В тексті документу вказується на причини його підготовки – скарги монахів на незаконні рубки та косіння сіна. Достатньо широкий спектр покарань за правопорушення у сфері охорони природи передбачався Охоронним листом Івана Мазепи від 29 січня 1692 р. в якому встановлювались заборони рубати ліс, який належав значному військовому товаришу К. Солонині. Деякі особливості юридичної відповідальності за незаконні рубки лісу в Елинські діброві Троїцько-Ільїнського монастиря на Чернігівщині регламентувались в Універсалі Івана Скоропадського від 12 липня 1721 р. Документ передбачав сурове покарання в якості чого використовувались тілесні покарання, биття киями, відсікання носа, вух, кінцівок, таврування, позбавлення честі й прав. Природні об'єкти охоронялись в часи гетьмування Кирила Розумовського який 6 липня 1761 р. підписав універсал в якому перед козацькою старшиною ставиться завдання охороняти ліси, припинити їх знищення, проводити боротьбу з підпалами природних об'єктів. В якості запобіжних заходів гетьман наказує проводити контроль на базарах за продажем дров і обов'язково з'ясовувати в яких лісах проводились рубки та карати винних при наявності фактів незаконних рубок.

Характерними рисами системи козацького права було його базування на звичаях, які обумовлювались конкретно-історичними умовами. Одночасно з цим козацьке право було становим корпоративним правом, яке встановлювало різний правовий статус окремих груп населення та було направлено на захист військово-політичної організації. В період існування Запорозької Січі за допомогою норм звичаєвого право встановили певний порядок природокористування за порушення якого встановлювались різні міри відповідальності.

В архіві запорізького Коша зберігаються документи згідно з якими паланкова та полкова старшина зобов'язується захищати природні об'єкти

та карати винних за порушення встановлених правил. У змісті Ордера Коша вказувалось, що за охорону природних об'єктів козакам дозволялось облаштувати хутір, збудувати хати, завести пасики, а також косити сіно. У випадку невиконання цих обов'язків Кіш мав право використати таку міру відповідальності як розрив угоди та передачі ділянки іншому користувачеві. Прикладом такого підходу був випадок з козаком Шапкою, якого за невиконання обов'язків з охорони природи та залісення території було відібрано Сухий Байрак та передана в користуванні іншому козакові.

Значна увага питанням юридичної відповідальності шляхом встановлення штрафних санкцій за порушення норм з охорон природи знайшла своє закріплення в «Правах, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р.

Підводячи підсумки юридичної відповідальності за правопорушення у сфері охорони природи виникає питання чому автори давньої пам'ятки приділили таку увагу цій проблемі. Однією з причин була та обставина, що частина земель та деякі природні ресурси належали окремим громадам, селам, містечкам, поселенням. З іншої сторони у цей історичний період почалось широке використання гетьманських універсалів які регламентували надання земель у власність, володіння та користування закріплення розподілу земель, а також затвердження угод на куплю продажу земель на яких часто були розташовані природні об'єкти. З іншої сторони економічне життя козацько-гетьманської держави у другій половині XVIII ст. почало змінюватись оскільки військові дії проти татар поступово почались зменшуватись, а більшого значення здобуло сільське господарство, ремісництво та торгівля. Для їх отримання необхідно було використовувати багато сировини, яку можна було добути шляхом експлуатації природних об'єктів тому охорона прав на ці елементи природи набуває важливого значення.

Отже, юридична відповідальність, яка встановлювалась гетьманськими універсалами, мала невизначений характер, були відсутні чіткі штрафи санкції, що допускало широке трактування покарань за правопорушення пов'язані з природними об'єктами. Згідно Ордерів, виданих Запорізьким Кошем, встановлювались норми відповідальності у вигляді необхідності оплати штрафу та вилучення природних об'єктів у орендарів та передачу їх іншим особам. Штрафні санкції, зафіксовані в «Правах, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р., були направлені на охорону окремих видів звірів, птахів, бджіл, бортних дерев, сінокосіння.

Фаріон-Мельник А.І.

*к.е.н., доцент, доцент кафедри безпеки та
правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

Мельник І.М.

*ст. викладач кафедри безпеки та
правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

ЕКОЗЛОЧИНИ РФ В УКРАЇНІ : ФІКСАЦІЯ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Страшні наслідки війни Росії проти України — це не лише людські та економічні втрати, а й дуже великий негативний вплив на довкілля. Росіяни цинічно знищують українські природні ресурси та завдають безпрецедентні екологічні збитки: обстрілюючи ракетами нафтобази, підриваючи газопроводи, захоплюючи Чорнобильську та Запорізьку АЕС, спричиняють техногенні катастрофи, що можуть становити загрозу цілій Європі.

Усі дії окупантів призводять до забруднення атмосферного повітря, земель і водних ресурсів шкідливими речовинами по всій Україні та ймовірного радіоактивного забруднення. Інфографіка отримана з відкритих джерел щодо пошкодження інфраструктурних та промислових об'єктів в Україні під час російсько-української війни представлена на (рис.1.)

Дата	Види пошкодження на території України
24 березня	Російські війська обстріляли нафтобазу в Калинівці Фастівського району Київської області
26 березня	Ракетний обстріл промислових підприємств Львова
27 березня	Ракетний удар по нафтобазі в Луцьку
28 березня	Ракетний удар по нафтобазі біля Рівного
29 березня	Обстріл нафтобазу поблизу Старокостянтинова
30 березня	Ракетний удар по нафтобазі у Дніпрі
2 квітня	Через підрив дамби на Оскільському водосховищі у Харківській області річка Сіверський Донець вийшла з берегів. Вода підтопила населені пункти Студенок та Святогірськ. Виникла загроза забруднення річки комунальними стічними водами, органікою та твердими відходами
2 квітня	Ракетний обстріл металургійного комбінату у Маріуполі
4 квітня	В Тернопільській області уламки ворожої крилатої ракети пошкодили 6 резервуарів з мінеральними добривами з аміаком. Відбувся витік хімікатів. У відібраних пробах, перевірених Тернопільським лабораторним центром МОЗ, виявили перевищення рівня аміак ув ґрунті та річці Іква. Населення було попереджене про хімічне забруднення, вилов риби заборонено
5 квітня	У Луганській області росіяни влучили в цистерну з азотною кислотою, відбувся вибух з викидом значної кількості азотної кислоти у повітря. Населення було попереджене про хімічну загрозу
3 5 на 6 квітня	У Дніпропетровській області ракети знищили нафтобазу та 6 резервуарів для паливно-мастильних матеріалів.

Рис. 1. Пошкодження інфраструктурних та промислових об'єктів в Україні під час російсько-української війни [1]

Окрім того, російські окупанти застосовують фосфорні бомби на території України (Луганщині, Гостомелі, Ворзелі). Фосфорні бомби дуже

небезпечні і люди, які потрапили під удар, можуть отримати серйозні каліцтва. Найчастіше фосфорна бомба призводить до важких опіків на тілі, а при вдиханні жару від фосфорної суміші – до жахливих ран легенів та отруєння. Крім того, фосфор дуже отруйний, і навіть невелика його концентрація може виявитися смертельною для людини. Ці боєприпаси підпадають під заборону Женевської конвенції 1949 року, що обмежує застосування окремої зброї навіть у воєнний час. Саме агресивність та високотемпературність фосфорних бомб стали причиною заборони такої зброї. Незважаючи на це, російські окупанти продовжують застосовувати її в бойових діях в Україні [2].

Відповідно з 01 березня 2022 року на базі Державної екологічної інспекції України запрацював Оперативний штаб по фіксації, збору інформації та розрахунку збитків заподіяних навколишньому природному середовищу внаслідок агресії РФ на території України. На базі Оперативного штабу об'єднаними зусиллями співробітників Держекоінспекції, Спеціалізованої екологічної прокуратури, народних депутатів України, РНБО, Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, Служби безпеки України та інших державних установ і організацій розпочато комплексну роботу, кінцевим результатом якої має стати системне пред'явлення судових вимог нашому ворогу у сплаті репарацій за шкоду заподіяну нашому довкіллю [3].

Для того, щоб зафіксувати екологічне правопорушення дуже швидко та просто, Міністерство розробило чат-бот [Saveecobot](https://www.saveecobot.com/) <https://www.saveecobot.com/> Щоб зафіксувати екологічне правопорушення необхідно:

1. Додати в Telegram t.me/SaveEcoBot або Viber chats.viber.com/saveecobot чат-бот SaveEcoBot.
2. Натиснути кнопку «Повідомити про екозлочин».
3. Обрати категорію злочину (забруднення водойм, небезпечні військові відходи, промислові аварії, пошкодження

радіаційно небезпечних об'єктів, забруднення ґрунтів, пошкодження зелених насаджень тощо). 4. Визначити локацію (автоматично або вручну). 5. Зазначити дату та час фіксування злочину. 6. Додати фото або відео екозлочину. 7. Додати короткий опис за бажанням [1].

Список використаних джерел

1. Левіцька А. Юридична газета *online* «Півтора місяці війни: злочини проти довкілля». URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/pivtora-misyaci-viyni-zlochini-proti-dovkillya.html>

2. Журнал «Ecobusiness». Росія атакує Україну фосфорними бомбами: чим вони небезпечні. URL: <https://ecolog-ua.com/news/rosiya-atakuye-ukrayinu-fosfornymy-bombamy-chym-vony-nebezpechni>

3. Криворучкіна О. Ліга. *Net*. «Збитки українському довкіллю внаслідок військових дій є колосальними». URL: <https://blog.liga.net/user/koryvoruchkina/article/44304>

Федуна Д.М.

ст. гр. ПДЕБ-21

Науковий керівник: к. е. н., доцент,

доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,

Західноукраїнський національний університет

Олійничук О. І.

ДІЯЛЬНІСТЬ БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Забезпечення економічної безпеки держави є надзвичайно актуальним завданням у мирний час та, особливо, у воєнний. Близько 8 років тому було створено Державну фіскальну службу України, на яку покладалися завдання з реалізації податкової політики, митної справи, боротьби з правопорушеннями, зокрема податкового та митного

законодавства. Ці функції покладалися безпосередньо на підрозділи податкової міліції, а також відповідні підрозділи СБУ, Національної поліції. Але їхня діяльність не зазнавала очікуваних покращень, регулярно надходили численні скарги підприємців через допущення зловживань посадовими особами, використання службового становища для отримання неправомірної вигоди. У результаті було створено новий орган Бюро економічної безпеки України (БЕБ), який наділений правоохоронними, аналітичними, економічними, інформаційними та іншими функціями. Створення такого органу умовлено ще й однією із вимог Меморандуму з МВФ та Європейським Союзом.

Дослідження завдань, функцій і повноважень нового органу дозволяє зробити висновок, що БЕБ є аналітичною структурою, діяльність якої націлена на виявлення системних злочинів на основі роботи з відповідними базами даних, а не оперативно-розшукових заходів. Як очікується, це Бюро має наслідувати кращі традиції аналогічних європейських органів через ефективне виявлення ризиків і загроз економічній безпеці держави, вжиття оперативних та адекватних заходів щодо їхньої мінімізації та забезпечення виконання покладених на нього завдань.

Роботу БЕБ було запущено у листопаді 2019 року, проте у зв'язку із активними бойовими діями на території України через повномасштабне вторгнення росії ще не вдалося вирішити усі організаційно-технічні питання функціонування даного органу. В першу чергу, це стосується технічного, кадрового забезпечення даної структури, в тому числі і її територіальних органів. Так, Наказом БЕБ № 50-К від 24 лютого 2022 року було скасовано конкурс на зайняття вакантних посад державної служби [2]. Це є викликом сьогодення, тому БЕБ перейшло у процес співпраці з обласними військовими адміністраціями, меріями міст, Національною поліцією, Держпродспоживслужбою та місцевими підрозділами

територіальної оборони. У ході такої взаємодії вже є певні результати їхньої діяльності в умовах воєнного стану. За твердженням директора БЕБ Вадима Мельника: «робота Бюро спрямована, в першу чергу, на відпрацювання наступних напрямів:

- виявлення та реагування на необґрунтоване завищення цін. Бюро продовжує отримувати повідомлення про такі порушення зі сторони недобросовісних підприємців з більшості областей України;

- виявлення та зупинення діяльності тих підприємств, які здійснюють незаконну торгівлю з росією та білоруссю, у тому числі переміщення товарів контрабандним шляхом;

- встановлення суб'єктів господарської діяльності, де кінцевими бенефіціарами є резиденти росії та білорусії;

- встановлення активів росії та білорусії, а також їх громадян;

- попередження незаконних дій з гуманітарною допомогою;

- боротьба з негативними проявами, які заважають бізнесу відновлювати економіку держави;

- розслідування кримінальних проваджень» [4].

До однієї із резонансних справ БЕБ останнього часу можна віднести упередження розтрати бюджетних коштів у сумі 3,2 млн. грн. Так, співробітниками БЕБ було проаналізовано тендерні закупівлі одного із комунальних підприємств (КП) Житомирської міської ради та встановлено проведення закупівлі товару в одного із державного підприємства (ДП) без використання електронної системи згідно з процедурою – закупівлею в умовах воєнного часу. Відповідно до договору ДП зобов'язувалось здійснити постачання товарів, у тому числі трубопроводів, різного виду труб, тьюбінгів та супутніх виробів на загальну суму більше ніж 6 млн грн. Проте працівниками БЕБ було проаналізовано ринок товарів та умови укладеного договору на закупівлю та виявлено невідповідність ринкової

вартості продукції приблизно на 3 млн. грн. Діям службових осіб КП Житомирської міської ради надається кримінально-правова оцінка»[3].

Ще одним доказом ефективності роботи БЕБ є зупинення реалізації тютюнових виробів через телеграм канал завдяки співпраці детективів з аналітиками Бюро. Так, за офіційною інформацією БЕБ: «Детективи БЕБ відслідкували ланцюг продажу та в межах досудового розслідування встановили коло причетних осіб. Покупцям регулярно відправляли тютюнові вироби без марок акцизного податку та відповідно не сплачували акцизний податок, чим спричинили збитки бюджету України. За наявною на даний час у слідства інформацією щодоби через телеграм канал здійснювався продаж тютюнових виробів на суму понад 100 тис. грн. У ході слідства вилучено речові докази – тютюнові вироби, які після проведення відповідних процесуальних дій та експертиз будуть передані на потреби ЗСУ. Діяльність телеграм каналу припинено. Триває досудове розслідування» [1].

Підсумовуючи, варто наголосити, що на БЕБ покладається особливо відповідальна місія – забезпечення економічної безпеки України у час, коли національна економіка стикнулася з безпрецедентними ризиками та загрозами. А відтак, особливого значення набуває висока ефективність роботи БЕБ у напрямі недопущення розкрадання коштів – як державних, так і місцевих бюджетів, моніторингу їхнього цільового використання, протидії спекулятивним зловживанням бізнесу, обігу контрафактної продукції, виявлення активів держави-агресорки та супроводження процесу їхнього стягнення в дохід України.

Список використаних джерел

1. БЕБ припинило реалізацію тютюнових виробів через телеграм канал. URL: <https://esbu.gov.ua/news/beb-pripinilo-realizaciyu-cherez-telegram-kanal-tyutyunovih-virobiv> (дата звернення: 17.04. 2022 р.).

2. Конкурс на керівників територіальних управлінь скасовано. URL: <https://esbu.gov.ua/news/konkurs-na-kerivnikiv-teritorialnih-upravlin-skasovano> (дата звернення: 15.04. 2022 р.).

3. Співробітники БЕБ упередили розтрату 3,2 млн. грн. бюджетних коштів. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/spivrobotniki-beb-uperedili-roztratu-32-mln-grn-byudzhetnih-koshtiv.html> (дата звернення: 18.04. 2022 р.).

4. У пріоритетах БЕБ – сприяння відновленню економіки. URL: <https://esbu.gov.ua/news/u-prioritetah-beb-spriyannya-vidnovlennyu-ekonomiki> (дата звернення: 18.04. 2022 р.).

Фрич В.І.

ст. гр. ПД-11

Науковий керівник: к. е. н., доцент,

доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,

Західноукраїнський національний університет

Колесніков А.П.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Термін «забезпечення», під цим поняттям розуміють процес дії спеціальних (правових, психологічних і управлінських) і загальних гарантій, які виступають як умови і засоби досягнення поставленої мети. При цьому слід визначити, яка мета стоїть перед суб'єктами права, особливо перед представниками правоохоронних органів, у процесі дотримання і захисту прав і свобод людини. Забезпечення правопорядку – це як постійно діючий цілеспрямований управлінський правоохоронний процес, спрямований на підтримання режиму законності і справедливості в регульованих правовими та іншими соціальними нормами суспільних відносинах.

На нашу думку, основними напрямками діяльності правоохоронних органів із забезпечення реалізації, охорони та захисту основних прав, свобод і законних інтересів громадян є такі:

- захист та непорушність права на життя, здоров'я, інших їх особистих прав, свобод та законних інтересів;

- проведення необхідних заходів із виявлення та усунення можливих передумов порушення прав і свобод;

- безпосередня охорона прав, свобод і законних інтересів громадян від неправомірних посягань;

- забезпечення необхідних умов реалізації громадянами наданих законодавством прав, свобод та законних інтересів, що полягають, перш за все у проведенні виховної та роз'яснювальної роботи, надання нової інформації щодо можливостей використання свої прав.

Серед державних органів, на які покладено обов'язок здійснення заходів щодо забезпечення конституційних прав і свобод громадян, важливе місце відводиться Національній поліції. Вона, порівняно з іншими правоохоронними структурами, вирішує найбільше питань, пов'язаних із забезпеченням прав і свобод людини. На цю структуру покладають такі функції: захисту прав і свобод громадян від протиправних посягань, забезпечення громадської безпеки.

Розглядаючи проблему захисту прав і свобод людини в контексті роботи поліції, також варто наголосити, що ця правозахисна структура, на відміну від інших, постійно перебуває у центрі пильної уваги громадян, від її якості й ефективності залежать практично всі інші види діяльності правоохоронних органів, і будь-яка особа на основі власного життєвого досвіду може сформувати думку щодо якості надання правозахисних послуг державою. Від цього, насамкінець, залежить ефективність забезпечення прав і свобод громадян у різних сферах життєдіяльності суспільства.

Також у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи громадян, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України "Про правовий режим воєнного стану" (пункт 3 Указ Президента України від 26 листопада 2018 року №393/2018 "Про введення воєнного стану в Україні").

Головне завдання правоохоронних органів полягає в забезпеченні законності, захисті прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб, держави, боротьби зі злочинністю, запобігання правопорушенням.

На нашу думку, подальше розроблення й упровадження підходу до організації діяльності поліцейських структур, що ґрунтується на міжнародних правозахисних нормах, створюватиме сприятливі умови для формування в суб'єктів правозахисної діяльності цілісного уявлення про сутність і структуру прав і свобод людини, розуміння їхніх функцій у контексті сучасних правозахисних тенденцій.

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини. Документ № 995_015, поточна редакція. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення 19.04.2022).

2. Про Національну поліцію. Закон України № 580-VIII. Редакція від 03.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/shows/580-19/ed20190101#Text>.

3. Коріняк О. Захист прав і свобод людини в діяльності правоохоронних органів. України. *Часопис Академії адвокатури України*. 2010. № 9. С. 1-6.

Чорна І.І.

ст. гр. ПД-11

*Науковий керівник: к. е. н., доцент,
доцент кафедри безпеки та правоохороної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

Колесніков А. П.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Пріоритетом розвитку сучасного демократичного суспільства є забезпечення прав людини та верховенство права. Захищати основні свободи та підтримувати суспільний порядок і загальний добробут в демократичному суспільстві.

Загалом, демократія в суспільстві тримається на двох засадах: верховенстві права та забезпеченні прав людини, тому основним завданням правоохоронної діяльності для підтримки правопорядку в суспільстві є демократичний характер реалізації прав людини та забезпечення правопорядку на основі верховенства закону.

Однією з базових функцій держави є забезпечення охорони прав та законних інтересів громадян, фізичних та юридичних осіб від протиправних посягань, забезпечення принципу законності, а також охорони встановленого в державі правопорядку. Кожне з цих завдань якраз і виконується за допомогою правоохоронної діяльності, що реалізується відповідними органами держави.

Правоохоронна діяльність – це діяльність з нагляду і контролю за дотриманням законів, притягнення винних осіб до юридичної

відповідальності, розгляду справ у судах, інших юрисдикційних органах, виконання рішень юрисдикційних органів, проведення в життя каральних і правовідновлювальних заходів.

Правоохоронна діяльність є одним із центральних напрямків державної діяльності, яка запобігає й усуває порушення прав, свобод та інтересів людини і громадянина, а також інтересів суспільства і держави. Головним суб'єктом правоохоронної діяльності є держава, оскільки вона не може існувати без визначеного порядку в системі суспільних відносин. Для повноцінного здійснення своїх завдань і реалізації функцій держава повинна мати відповідні органи та організації, які утворюють певну систему, частиною якої є правоохоронні органи України.

Правоохоронні органи, з однієї сторони, покликані виконувати вимоги законів, що закріплюють права та свободи людини, з іншої - вони наділені відповідними розпорядчими повноваженнями, у тому числі і правом розробляти приймати підзаконні акти нормативного характеру, націлені на регулювання «технологій» реалізації прав та свобод громадян. В сучасних умовах становлення української держави коли відбувається посилення соціальної функції органів внутрішніх справ, суттєво зростає їх значення не лише як засобу захисту прав та свобод, а і їх забезпечення. При цьому їх забезпечення здійснюється як у правозастосовчій діяльності, так нормотворчій, що є невід'ємною частиною системи правового регулювання.

До завдань правоохоронної діяльності належить: захист встановленого Конституцією України суспільного ладу держави, прав і законних інтересів громадян, підприємств, організацій, установ, суб'єктів усіх форм власності, суверенітету та територіальної цілісності України.

Особливе місце серед завдань правоохоронної діяльності посідає захист прав і свобод людини, її життя, здоров'я, честі, гідності, недоторканості та безпеки.

Отже, правоохоронна діяльність – це така державна діяльність, яка здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими органами шляхом застосування юридичних заходів впливу із суворим дотриманням встановленого законом порядку.

Захист прав і свобод людини – це відновлення порушеного правового статусу, притягнення порушників до юридичної відповідальності. Необхідність в захисті виникає тоді, коли є перешкоди в здійсненні прав і свобод, або погроза їх порушення, а також за необхідності припинення порушення прав людини. Захист може здійснюватися шляхом втручання органів держави в процес реалізації прав і свобод.

В основі прав людини закладено визнання внутрішньої гідності й цінності людської особистості. Ці права невід’ємні та однакові для всіх. Отож, кожна людина має ці права і не може бути їх позбавлена. Жодну людину не можна примусити відмовитися від них, а тому права однакові для всіх – незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших поглядів, національного чи соціального походження, майнового статусу, місця народження чи інших факторів.

Однією з найгостріших проблем України є проблема здійснення прав людини та громадянина. Щоб їх реалізувати, потрібно їх знати та вміти і захищати. Органи державної влади, їх посадові особи зобов’язані діяти за Конституцією та законами України (стаття 19 Конституції). Особа, права якої порушені, має право на судовий захист.

В конституційній державі існують інститути прав і свобод людини, які визначають розвиток більшості країн на шляху до демократії. Права і свободи людини й громадянина є головним елементом, основою конституційно-правового статусу особи. Саме в правах, свободах та обов’язках юридично оформлюються стандарти поведінки людини, громадянина, що визнаються й гарантуються державою.

У правовій державі визнається і право кожного громадянина захищати свої права і свободи всіма способами, не забороненими законом (наприклад, життя або здоров'я, власність шляхом реалізації свого права на необхідну оборону від злочинного посягання на ці найважливіші цінності) активно домагатися виконання державними органами покладених на них повноважень, сприяти їм у цьому.

Отже, Україна, як держава, захищає свій суверенітет і незалежність і ставить за мету гідні умови життя, закріплює певні права і свободи лише своїм громадянам. Також лише для громадян України держава створює умови для здійснення права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії, гарантує право на соціальний захист, право на безоплатну вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах тощо.

Список використаних джерел

1. Права людини: загальна їх реалізація та захист в Україні
http://www.gusrv.gov.ua/pravo2019_1.htm

2. Поняття та зміст забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України. URL: <https://лектор.com/pravoohoronni-organi-sudovi/ponyattya-zmist-zabezpechennya-dotrimannya-55382.html>

Поняття і ознаки правоохоронної діяльності. URL: <https://arm.naiiau.kiev.ua/books/SPOU/files/1-4.pdf>

Чудик Н.О.

к. ю. н., доцент,

*доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права,
Західноукраїнський національний університет*

Канюка В.Є.

к. ю. н.,

*доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Президент Володимир Зеленський підписав Указ № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». 300 народних депутатів проголосували за цей документ. Згідно з указом, воєнний стан запроваджується з 5:30 24 лютого 2022 року. Таке рішення ухвалено у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України та на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони й відповідно до українського законодавства.

Відповідно до ч. 2 ст. 98 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», органи місцевого самоврядування і далі здійснюють повноваження, надані їм Конституцією України, цим та іншими законами України. Військове командування разом із Міністерством внутрішніх справ України, іншими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування має забезпечити передбачені Законом України «Про правовий режим воєнного стану» заходи й повноваження, необхідні для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави.

На територіях, де введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом із військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму

воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян Президентом України можуть утворюватися тимчасові державні органи - військові адміністрації. Військові адміністрації населених пунктів утворюються в одному чи декількох населених пунктах (селах, селищах, містах), в яких сільські, селищні, міські ради та/або їхні виконавчі органи не здійснюють покладені на них Конституцією та законами України повноваження, у тому числі внаслідок фактичного саморозпуску або самоусунення від виконання своїх повноважень, або їх фактичного невиконання, або припинення їх повноважень згідно із законом.

На практиці система влади воєнного часу працює доволі успішно вже декілька місяців. Місцеве самоврядування не лише не заважає військовим, а й власними силами протистоїть окупантам.

Звичайно, управляти державою в умовах війни, коли окупант постійно наступає, а ситуація змінюється щогодини – значно складніше. Тому держава створила спеціальні військові органи та додатково регламентувала роботу місцевого самоврядування в країні.

На час воєнного стану президент створив у областях та районах тимчасові спеціальні органи – військові адміністрації. Мета їх створення зрозуміла: разом з військовим командуванням вони забезпечують впровадження заходів воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку.

Держава формує військові адміністрації на основі обласних та районних державних адміністрацій.

Працівниками цих структур стають люди, що раніше працювали в державних адміністраціях, військовослужбовці, представники правоохоронних органів та служб цивільного захисту. Очолили новостворені органи голови відповідних ОДА.

Щоб ефективно протидіяти окупантам, військові адміністрації одночасно виконують функції військових та державних органів влади. Інколи, за умов, визначених у законі, вони можуть перебирати й повноваження місцевого самоврядування. Детальніше про це розповімо трохи нижче.

Не зважаючи на обставини, місцеве самоврядування продовжує свою роботу. Органи місцевого самоврядування всіх рівнів співпрацюють з військовим командуванням та військовими адміністраціями, а також за потреби погоджують окремі повноваження. Наприклад, примусове відчуження майна. Більше того, вони можуть мати додаткові завдання, пов'язані з втіленням заходів воєнного стану, якщо це окремо визначить президент.

21 квітня Верховна Рада України прийняла за основу Законопроект №7269 щодо функціонування місцевого самоврядування у період дії воєнного стану.

Законопроект передбачає:

1. Збільшення повноважень сільського, селищного, міського голови територіальної громади (де не ведуться бойові дії та не утворена військова адміністрація), який зможе приймати ряд рішень з питань бюджету, кадрових питань тощо.

Наприклад: сільський, селищний, міський голова може прийняти рішення про передачу коштів з відповідного місцевого бюджету на потреби ЗСУ або для забезпечення заходів правового режиму воєнного стану або боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями і т.д.;

2. Сільський, селищний, міський голова або керівник виконавчого органу може призначати осіб на посади:

- ✓ в органах місцевого самоврядування,
- ✓ керівників комунальних підприємств, установ, організацій сфери управління їх органу місцевого самоврядування.

3. У період дії воєнного стану на акти органів місцевого самоврядування, військово-цивільних адміністрацій та військових адміністрацій, а також їх посадових осіб не поширюються вимоги пункту 3 частини першої (у частині оприлюднення проектів актів), частини четвертої статті 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації», Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» та Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання»;

4. За умови утворення військової адміністрації населеного пункту, повноваження селищної\сільської\ міської рад, її виконавчих органів переймає військова адміністрація, а повноваження голови – начальник військової адміністрації;

5. Кандидат на посади в органах місцевого самоврядування, посади керівника комунального підприємства, установи, організації

- ✓ не подає е-декларацію особи,
- ✓ не надає документ рівня володіння державною мовою,
- ✓ не проводяться перевірки за ЗУ «Про запобігання корупції», «Про очищення влади»;

6. В умовах воєнного стану у виключних випадках звільнення осіб з посад, що належить до повноважень сільського, селищного, міського голови, начальника військової адміністрації, може здійснюватися у разі

- ✓ невиконання працівником законних вимог свого безпосереднього керівника,
- ✓ зміни організаційної структури юридичної особи, з якою працівник перебуває у трудових відносинах,
- ✓ іншої зміни істотних умов праці.

Таке звільнення здійснюється без дотримання вимог законодавства про працю щодо

- ✓ попередження про наступне вивільнення,

- ✓ переважного права на залишення на роботі,
- ✓ отримання згоди виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника)
- ✓ неприпустимості звільнення окремих категорій осіб.

7. Повноваження обласних (у разі окупації або оточення адміністративного центру області) та районних рад переймає обласна/районна військова адміністрація.

За умов необхідності розв'язання складних проблем воєнного стану суттєво підвищено ефективність взаємодії між органами державної влади, керівництвом територіальних громад та представниками громадських і волонтерських організацій. Зокрема налагоджено механізм економічної підтримки Збройних Сил України, здійснено успішну релокацію частини бізнесу із зони бойових дій і сусідніх із нею територій у західні регіони, проводиться евакуація цивільного населення.

Це є свідченням ефективності такої самоорганізації суспільства, як місцеве самоврядування. Досвід, набутий Україною за час війни, демонструє беззаперечну перевагу самоорганізації населення перед централізованим управлінням.

Попри активну фазу російсько-української війни та перехід всіх політичних і громадських процесів у воєнну площину, в Україні продовжується законотворча робота щодо вдосконалення механізмів місцевої демократії. А також — щодо покращення відкритості й прозорості діяльності органів місцевого самоврядування. Так, зареєстровано законопроект №7283 «Про народовладдя на рівні місцевого самоврядування». Законопроект розширює правові можливості залучення мешканців і громадських організацій до вироблення рішень на рівні місцевого самоврядування.

Через війну в Україні, яку розв'язала росія, третина українців можуть мати проблеми в отриманні достатньої кількості харчових продуктів. В

цьому напрямку ініційовано впровадження ініціативи «Сади Перемоги» — надання консультаційної підтримки територіальним громадам та домогосподарствам, які займатимуться городництвом, зберіганням, переробленням продукції тощо.

Крім того, ті громади, які постраждали від російської агресії, та нині звільнені від окупації, розпочали відбудову територій. Представники місцевого самоврядування обстежують пошкоджене житло, оцінюють збитки й вже отримують від держави ресурси на відшкодування завданої шкоди.

1 квітня виповнилося 8 років з часу, коли Україна взяла курс на реформування місцевого самоврядування й територіальної організації влади й децентралізації владних повноважень. Саме 1 квітня 2014 року Уряд схвалив Концепцію реформування місцевого самоврядування й територіальної організації влади. У 2020 році держава завершила перший етап реформи й місцеві вибори відбулися на новій територіальній основі громад та районів.

Цивілізований світ демонструє єднання з Україною та її підтримку. З 18 березня по 7 квітня 2022 року проходив Міжнародний марафон «Єднання місцевого самоврядування світу задля добробуту людей і миру». В його межах відбувся діалог між представниками місцевого самоврядування, зокрема міст-побратимів Польщі, Угорщини, Молдови, Румунії, Словаччини, де приймають найбільшу кількість біженців з України, та лідерами місцевого самоврядування України.

Юзвін Х.В.

ст. гр. ПДЕБ-12

*Науковий керівник: к. е. н., доцент,
доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет
Будник Л.А.*

ПОЛІГРАФ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ

Вже тривалий період часу в Україні обговорюють питання використання поліграфа як джерела доказування в межах кримінального провадження. На основі дослідження фактів та поглядів психологів і науковців на сучасному етапі немає однозначних тверджень щодо доцільності використання поліграфа у кримінальних провадженнях. З точки зору науковців та практиків результати поліграфа є лише фізіологічними даними про людину на певний момент часу. Зазначені фізіологічні показники виникають внаслідок психологічних реакцій, які спеціалісту з поліграфології досить важко повністю відстежити. Крім того, поліграфолог може помилитися в інтерпретації результатів дослідження, а їх оскарження є достатньо складним процесом.

Поліграф - це прилад, за допомогою якого можна спостерігати певні зміни у фізіологічному стані людини і виявити правду, поставивши певні запитання. Здебільшого поліграфи, які ще називають детектори брехні, складаються з ноутбука, на екрані якого відображаються графіки, сенсорного блока для спостерігання зміни показників організму у вигляді сигналу та датчиків, що прикріплюють до того, кого тестують. Професійне поліграфологічне обстеження включає три етапи: передтестова розмова, обстеження на поліграфі та аналіз результатів. Під час передтестової розмови спеціаліст з поліграфології заповнює документи та пояснює питання, які будуть поставлені при дослідженні, щоб людина цілком розуміла поставлене питання і не сумнівалась у своїх словах. Спеціаліст

повинен розповісти сам процес перевірки на детекторі брехні та відповісти на всі поставлені запитання, що викликають занепокоєння в обстежуваного.

Психологи ставлять під сумнів використання поліграфа у кримінальному процесі. На їх думку для отримання реальних правильних результатів, необхідна сучасна, надійна техніка. Крім того може зіграти велику роль – людський фактор. Невинна людина може почати боятися процесу і під страхом «неправильної» відповіді навмисно починає реагувати однаково як і на додаткові, так і на основні запитання. У таких випадках спеціалісту поліграфологу важко зробити висновок. З точки зору психологів достовірність відповідей, які отримує поліграфолог у великій мірі залежить від того, як налаштована апаратура, конкретної техніки формулювання питання, від здібностей та вміння спеціаліста визначити коло тих чи інших питань [1, 34].

Питання можливості використання поліграфа у кримінальному провадженні залишається відкритим. Крім законопроекту про доповнення Кримінального процесуального кодексу України положеннями щодо використання поліграфа, який був поданий у кінці 2015 року, але та і залишився на доопрацюванні, жодних інших законодавчих актів, які б регулювали використання поліграфа у кримінальному провадженні не набуло помічено.

Застосування поліграфу не може заперечувати основним правам, свободам та інтересам людини, її честі та гідності ».

В українському законодавстві використання поліграфа прямо не заборонено. Також не порушуються і конституційні права громадян, оскільки проходити перевірку на поліграфі, вони можуть лише за письмової згоди. У статті 28 Конституції України записано: «Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим досліддам» [2].

У кримінальному провадженні результати перевірок на поліграфі повинні бути проведені з дотриманням принципів: добровільності, неупередженості, об'єктивності, професійності, морально-етичності, безпечності.

Відмова від проходження перевірки на поліграфі не є підставою для звинувачення людини у вчиненні злочину.

Застосування поліграфу заборонено у випадках, якщо особа страждає на порушення серцево-судинної діяльності або дихальних шляхів, знаходиться у стані психічного або фізичного виснаження, регулярно вживає наркотичні засоби, психотропні речовини. Найбільш сприятливий час для перевірки на поліграфі для організму – з 10 до 18 години.

Особи, які проходять тестування за допомогою поліграфа іноді мають бажання обдурити апарат, використовуючи такі способи:

- приймання препаратів, які збуджують або гальмують нервову систему. Найпопулярнішим вважається препарат від гіпертонії. Він знижує артеріальний тиск і блокує викид адреналіну. Можливо ще випити як снодійне або заспокійливе, щоб розслабити організм. Кофеїн, сигарети й енергетики теж збивають серцевий ритм, але всі ці методики небезпечні;

- медитація– штучне розслаблення організму;

- стабільне недосипання впродовж декількох ночей перед тестом, яке призводить до зміни стану організму;

- завдання собі фізичного болю під час проходження тесту або введення організму в стресовий стан іншими методами;

- інколи людина не хоче давати серйозні відповіді, змінює свідчення, звинувачує поліграфологів [3].

Загалом, науковці у сфері правоохоронної діяльності підтримують думки, що інформація, отримана за допомогою поліграфа, може бути доказом у кримінальних провадженнях. Поліграфологи підтримують думку про неможливість обманути поліграф.

Список використаних джерел

1. Нанівський В., Лешкович Т. Перспективи використання поліграфа у кримінальному судочинстві. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2014. № 1 (34). С. 33–38.
2. Конституція України. Від 28.06.1996 р. 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 05.04.2022).
3. Чи можна обманути поліграф? URL: https://infomalin.biz/news/rizne/ukrayina/chi-mozhna-obmanuti-poligraf*.html (дата звернення: 05.04.2022)

Яремко О.М.

к.ю.н., доцент

доцент кафедри психології та соціальної роботи,

Західноукраїнський національний університет

адвокат

ПРАВО ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ НА ОТРИМАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

17 січня 2019 р. прийнято Закон України «Про соціальні послуги» (набрав чинності з 01 січня 2020 р.) [2], що значно пронизав вітчизняну політику у сфері надання соціальних послуг конституційним принципом: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [1]. Насамперед, окрім подолання складних життєвих обставин проголошено дві додаткові цілі надання соціальних послуг: профілактика складних життєвих обставин і мінімізація негативних наслідків складних життєвих обставин (ст. 2); запроваджено сімнадцять базових соціальних послуг, отримання яких гарантується на місцевому рівні кожному громадянину, за його

місцем проживання/перебування (ст. 1); розширено коло суб'єктів надання соціальних послуг (ст. 13) і коло отримувачів соціальних послуг (ст. 12), а також впроваджено їх (надавачів і отримувачів) Реєстри (ст. 15); визначено випадки надання соціальних послуг в обов'язковому порядку (ст. 21) тощо.

Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» (п. 15 ч. 1 ст. 1) і Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (ч. 1 ст. 1) внутрішньо переміщені особи є особами, що знаходяться у складних життєвих обставинах: їх змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Порядок надання соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам визначено Постановою Кабінету Міністрів України «Про організацію надання соціальних послуг» від 01.06.2020 № 587 [4] і Наказом Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Класифікатора соціальних послуг» 23.06.2020 № 429 [5].

Кожен, хто має статус внутрішньо переміщеної особи, соціальні послуги з інформування, консультування, надання притулку, представництва інтересів, перекладу жестовою мовою, а також соціальні послуги, що надаються екстрено (кризово), може отримати за рахунок бюджетних коштів.

Внутрішньо переміщені особи мають право на надання інформації з питань соціального захисту населення, з отримання медичної, правової допомоги, адміністративних послуг, а також інших видів допомоги, робіт, послуг (*послуга інформування*). Вони можуть отримати допомогу в аналізі їх складної життєвої ситуації, визначенні основних проблем, шляхів їх

вирішення, складанні плану виходу з їх складної життєвої ситуації, а також отримати психологічне консультування (*послуга консультування*) [5].

Внутрішньо переміщені особи можуть скористатися послугою представництва інтересів, що полягає: у ведення переговорів від їх імені за дорученням; у допомозі в оформленні або відновленні документів; у сприянні в реєстрації місця проживання або перебування; у допомозі в розшукуванні рідних і близьких, відновленні родинних і соціальних зв'язків; у сприянні в забезпеченні доступу до ресурсів і послуг за місцем проживання/перебування, встановленні зв'язків з іншими фахівцями, службами, організаціями, підприємствами, органами, закладами, установами тощо [5].

Особливо важливими для внутрішньо переміщених осіб є отримання таких двох послуг як *надання притулку* і *натуральна допомога*.

Надання притулку як соціальна послуга для внутрішньо переміщених осіб передбачає: надання таким особам ліжко-місць з комунально-побутовими послугами; забезпечення твердим, м'яким інвентарем, одягом, взуттям, харчуванням; створення умов для здійснення санітарно-гігієнічних заходів, дотримання особистої гігієни; організація збереження особистих речей; допомога в організації взаємодії з іншими фахівцями, службами [5].

Натуральна допомога як соціальна послуга полягає у наданні внутрішньо переміщеним особам харчових продуктів, засобів і предметів особистої гігієни, санітарно-гігієнічних засобів і засобів догляду, одягу, взуття та інших предметів першої необхідності. Таких осіб надавачі соціальних послуг зобов'язані забезпечити харчуванням, паливом, пошиттям і ремонтом одягу та/або взуття, перукарськими послугами, пранням білизни та одягу, ремонтними роботами тощо [5].

Російсько-українська війна, що триває з 2014 р. і набула активної фази з 24 січня 2022 р., «оживила» у нашому суспільстві й проблему

надання соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам. І ми спостерігаємо, що, держава і органи місцевого самоврядування здатні забезпечити надання внутрішньо переміщеним особам соціальних послуг із консультування, інформування, представництва інтересів, але не готові ефективно забезпечити надання притулку і натуральної допомоги. У той же час виконання даних функцій взяли на себе волонтери і приватний сектор, що є свідчення існування в Україні справжнього громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (редакція від 01.01.2020) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/card2#Card> (дата звернення: 04.04.2022)
2. Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019. № 2671-VIII (редакція від 27.04.2022) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 04.04.2022)
3. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 (редакція від 21.03.2022)
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про організацію надання соціальних послуг» від 01.06.2020 № 587 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 04.04.2022)
5. Наказ Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Класифікатора соціальних послуг» 23.06.2020 № 429 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text> (дата звернення: 04.04.2022)

Яценко Х.М.

студентка групи ПР-22

*Науковий керівник: викладач кафедри конституційного, адміністративного
та фінансового права*

Західноукраїнський національний університет

Кузь Т. В.

ПРАВО НА ГРОМАДЯНСТВО: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ

Громадянство є тією необхідною підставою, яка надає особі, що має статус громадянина, можливість повною мірою долучитися до політичного, економічного, правового та культурного життя суспільства й держави. Відповідно до загальновизнаних норм міжнародного права, право на громадянство є невід'ємним правом кожної людини. Це зумовлює актуальність дослідження цього правового статусу та ряду викликів, які з ним пов'язані.

Походження інституту громадянства можна простежити ще з часів Давньої Греції, коли «громадянами» були ті, хто мав законне право брати участь у справах держави. Проте в жодному разі не були громадянами раби, селяни, жінки або іноземці-резиденти, вони були просто суб'єктами [4, с. 100]. Для тих, хто мав привілейоване право бути громадянами, участь у державних справах розглядалася не тільки як право, але також, і в першу чергу, як обов'язок. Громадянин, який не виконував свої обов'язки, вважався соціально руйнівним.

Таке поняття громадянства відображається і в сьогоденнішому найбільш загальному розумінні та стосується правових відносин між особою і державою. Так, більшість людей у світі є законними громадянами тієї чи іншої держави, і це дає їм право на певні привілеї або права. Бути громадянином означає виконувати певні обов'язки стосовно того, що держава очікує від осіб, які перебувають під її юрисдикцією. Таким чином, громадяни виконують певні зобов'язання перед своєю державою, і вони, у

свою чергу, можуть розраховувати на захист своїх життєвих інтересів від держави [3, с. 42].

Загальна декларація прав людини визнає право на громадянство, право змінювати своє громадянство і право не бути позбавленим громадянства. Це право підтверджується і в багатьох інших міжнародних документах, у тому числі Європейською конвенцією про громадянство Ради Європи (1997 року). У контексті міжнародних норм «національність» і «громадянство», як правило, використовуються як слова-синоніми [1].

Безперечно, право на громадянство є надзвичайно важливим через його вплив на повсякденне життя людей у кожній країні. Статус визнаного громадянина країни забезпечує багато правових переваг, які можуть включати залежно від країни право голосувати, займати державні посади, право на соціальне забезпечення, на медичне обслуговування, на державну освіту, на постійне місце проживання, на володіння землею або зайняття трудовою діяльністю [3].

Однак особливу увагу слід звернути на деякі проблемні питання, пов'язані з реалізацією права на громадянство. Наприклад, низька явка на виборах. Вона показує рівень політичної апатії серед населення, що, безсумнівно, серйозно підриває ефективне функціонування демократії.

Існує і комплекс питань, що стосується проблеми тих людей, які з тієї чи іншої причини не отримують всіх переваг від громадянства [5]. Одним із аспектів цієї проблеми є результат реалізації дискримінаційних схем, які мають місце у суспільстві: наприклад, часто меншини, маючи формальне громадянство країни, в якій вони мешкають, все одно не допускаються до повноцінної участі у житті цього суспільства.

Внаслідок все більшої глобалізації, в тому числі нових схем працевлаштування та міграції, проблемним стає те, що значна кількість людей у світі постійно живе за кордоном, але не може претендувати на офіційне громадянство. Серед таких людей можуть бути робітники-

мігранти, біженці, тимчасові резиденти або навіть ті, хто вирішив обрати постійне місце проживання в іншій країні [2, с. 53].

Актуальною є також проблема безгромадянства. Хоча право на громадянство є правом людини, гарантованим міжнародним правом з прав людини, є мільйони людей у всьому світі, які не є громадянами жодної країни. Безгромадянство часто є результатом розпаду таких країн, як СРСР чи Югославія, але особами без громадянства можуть бути і переселенці, вигнані мігранти й ті, чиє народження не було зареєстроване владою. Також, бути апатридом, тобто особою без громадянства, часто є свідомий вибір людини.

Отже, громадянство є правовим зв'язком між особою та державою. Воно дає можливість повною мірою долучитися до політичного, економічного, правового та культурного життя суспільства й держави, і таким чином, тісно пов'язане із правами людини та їх реалізацією. Наразі існує безліч проблем, пов'язаних із здійсненням права на громадянство, які потребують, дослідження і вирішення.

Список використаних джерел

1. Міжнародно-правове регулювання питань громадянства. Студопедія. Ваша школопедія : [сайт]. URL: https://studopedia.com.ua/1_29143_mizhnarodno-pravove-regulyuvannya-pitangromadyanstva.html.
2. Кольчак, Ю. Ю. "Актуальні питання щодо поняття та змісту конституційно-правового статусу людини і громадянина в умовах розбудови правової держави." *Наше право* 6 (2013): 52-57.
3. Основи держави і права : навч. посіб. / за ред. В. В. Комарова. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2002. 258 с.
4. Софінська І. Філософсько-правова візія доктрини громадянства : монографія. Львів : Каменяр, 2018. 346 с.

5. Kivisto P., Faist Th. *Citizenship: Discourse, Theory, and Transnational Prospects*. Oxford : Blackwell Publishing, 2008. 176 p.

Турлай О.І.

*аспірант кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національного університету*

ПОНЯТТЯ, ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ, ВИДИ ТА ЕТАПИ МЕДІАЦІЇ

Термін «медіація» виник від грецького поняття «medos» (незалежний, нейтральний) та від латинських «mediatio» (посередництво) і «mediare» (бути посередником). Зміст цього поняття міститься у Великому тлумачному словнику української мови, за яким: «медіація означає міжнародне посередництво, мирний спосіб розв'язання міжнародних конфліктів за допомогою держави, яка не бере участі у конфлікті» [1].

Медіація (англійс. mediation - посередництво) - це вид альтернативного вирішення спору, метод вирішення суперечок за допомогою посередника (медіатора), що допомагає сторонам конфлікту проаналізувати конфліктну ситуацію та налагодити комунікацію з метою, щоб вони змогли обрати варіант рішення, що задовільнив би їх інтереси і потреби.

Варто зазначити, що в юридичній літературі існують різні дефініції медіації. Проте, більшість науковців погоджуються у твердженні, що медіація є різновидом добровільних процедур, вона сприяє примиренню сторін конфлікту й упорядкування взаємовідносин між ними та відбувається із обов'язковим залученням незалежної і нейтральної третьої сторони, що допомагає у вирішенні спору.

Поняття медіації в Україні знайшло відображення у Законі України «Про медіацію», який був прийнятий 16 листопада 2021 року. Згідно п.4 ч.1. ст.1 Закону: «медіація - позасудова добровільна, конфіденційна,

структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів» [2]. Вона проводиться за згодою сторін з урахуванням основних принципів: конфіденційності, добровільності, незалежності, нейтральності та неупередженості медіатора, рівності прав та самовизначення сторін медіації.

У Європейському союзі під медіацією розуміють «добровільне волевиявлення сторін залучити незалежну сторону з метою самостійного вирішення виниклого спору, під час якого медіатор зберігає власну неупередженість і конфіденційність інформації» [3]. У країнах ЄС медіацію, як спосіб вирішення спору, що виник у сфері правовідносин (сімейних, трудових, цивільних і т.д.), застосовується частіше в порівнянні із іншими альтернативними способами, наприклад, такими, як примирення сторін, переговори, досудова нарада, міні-процес або спрощений суд присяжних.

При визначенні співвідношення судового процесу і медіації можна назвати три види медіації, це:

- приватна - така процедура, що незалежна повністю від судового розгляду та застосовується взагалі без судового процесу;
- супутня судовому розгляду - як правило, ініціюється судом, проте проходить без подальшої участі суду у вирішенні конфлікту;
- судове посередництво – процедура, яка проводиться під час розгляду справи у суді, вона включає допомогу адвокатів та юрисконсультів, проте виключає участь у ній судді, що наділений правовими судовими повноваженнями.

Слід відзначити, що існують й інші різновиди медіації. Наприклад, науковці виділяють «медіацію спору» та «медіацію угоди».

За способом врегулювання конфлікту буває:

- 1) пряма медіація – яка передбачає зустріч сторін;

2) непряма (або човникова) - процедура, у якій посередники передають інформацію між сторонами.

За сферою виникнення спору:

- 1) сімейна медіація;
- 2) медіація в адміністративних справах;
- 3) медіація в галузі корпоративного управління
- 4) медіація в сфері права інтелектуальної власності тощо.

Цікавим для дослідження питанням є етапи проведення цієї процедури.

Так, В.Б. Череватюк медіацію поділяє на наступні етапи:

«1) попередню стадію, яка складається з підготовчого етапу, про який говорилось вище, та етапу індивідуальних зустрічей (на цьому етапі медіатор вивчає позиції учасників конфлікту і забезпечує їх взаємне спілкування);

2) відкриваючу стадію – на цій стадії відбувається поступове налагодження прямого спілкування між сторонами, її етапами є пояснення сторін, а також виклад кожною зі сторін своєї позиції у спорі, з'ясування причин виникнення спору та мотивації сторін у спорі, уточнення позицій сторін, поділ загальної суті спору на окремі складові, підсумок;

3) середню стадію – передбачає спільний пошук шляхів вирішення спору, етапність цієї стадії полягає у визначенні першочергових питань, з'ясуванні невиявлених інтересів сторін, визначенні спільних засад та інтересів сторін у спорі, обговоренні й пошуку взаємоприйнятних способів вирішення спору, пошуку консенсусу...;

4) заключна – стадія, на якій відбувається складання угоди, яка готується виключно сторонами, містить взаємні поступки та після її остаточного формулювання перевіряється на можливість виконання та справедливості, підписується сторонами» [4, с. 43].

Як бачимо, медіація належить до способів альтернативного врегулювання спорів, що динамічно розвивається у всьому світі. Така процедура часто оминає судові інстанції та надає змогу досягнути згоди сторін та консенсусу. У наш час медіація набуває популяризації, адже очевидними для суспільства є її переваги, насамперед, це: економія часу і коштів, розвантаженість судів, конфіденційність тощо. Варто відзначити - переваг у медіації значно більше, аніж недоліків.

Отже, медіація є різновидом добровільних процедур, вона сприяє примиренню сторін конфлікту й упорядкування взаємовідносин між ними та відбувається із обов'язковим залученням незалежної і нейтральної третьої сторони, що допомагає у вирішенні спору.

Говорячи про класифікацію медіації, потрібно звернути увагу на відмінності у нормативних підходах різних держав щодо вирішення цього питання. Для прикладу, залежно від методу та ставлення до процесу науковці виділити три види медіації: факультативна (відбувається за вибором сторін); така, що проводиться на вимогу судді (чи на підставі постанови) під час розгляду справи у суді, а також обов'язкова.

Процес медіації має свої правила, проте він не такий формалізований як процес розгляду справи у суді. Процедура складається з кола послідовних етапів, через які сторони поступово проходять, щоб отримати позитивний результат та укласти угоду. Кожен такий етап має свою мету і завдання. У результаті медіації, як правило, приймається медіаційна угода.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / голов. ред. В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. 1440 с.

2. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>

3. Медіація в державах Європейського Союзу. URL:
http://ukrainepravo.com/international_law/european_union_law/mediatsiya-v-derzhavakh-evropeyskogo-soyuzu/.

5. Череватюк В. Б. Медіативна процедура вирішення спорів: теоретичні і практичні аспекти. *Юридичний вісник: «Повітряне та космічне право»*. 2015. 2 (35). С. 41-46.

Канюка Н.В.
*секретар судового засідання
Тернопільського міськрайонного суду
Тернопільської області*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ ПІД ВПЛИВОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМУ СУДОЧИНСТВА

Нині у систему судочинства активно запроваджуються інформаційні технології. Водночас зміни, пов'язані із її трансформацією, суттєво не вплинули на основні засади здійснення правосуддя, залишаючись актуальними як для традиційного, так і для електронного судочинства. Так, згідно ч. 2 ст. 3 Конституції України права і свободи людини визначають зміст і спрямованість діяльності держави [1]. Фундаментальною основою їх забезпечення є принцип верховенства права, значимість якого підтверджується не лише на рівні процесуальних законів, але й на рівні Основного Закону України.

Принцип верховенства права є мега-принципом, який, відповідно до європейських стандартів, тлумачиться через ряд підпринципів, на яких, в тому числі, функціонує організація судової влади та здійснення

правосуддя в Україні. Зміст зазначеного принципу розкривається через ряд важливих для реалізації особою права на судовий захист гарантій, зокрема гарантію на справедливий суд. Зазначене закріплено у положеннях ст. 6 Європейської Конвенції з прав людини від 04 листопада 1950 року. У практиці ЄСПЛ також неодноразово наголошувалось на значенні принципу верховенства права. Так у рішенні у справі «Голдер проти Сполученого Королівства» зазначено, що «рівень доступу, наданий законодавством, має бути достатнім для забезпечення права особи на суд з огляду на принцип верховенства права в демократичному суспільстві. Для того, щоб доступ був ефективним, особа повинна мати чітку практичну можливість оскаржити дії, які становлять втручання у її права» [2, с. 12].

Серед принципів, на яких базується і традиційне, і електронне судочинство, виділимо:

принцип незалежності суду – встановлює, що судді, здійснюючи правосуддя, повинні бути незалежними від жодного впливу та тисків. Лише з урахуванням цього буде забезпечено об'єктивність та справедливість прийнятих суддею рішень. У Рекомендації Ради Європи № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів», ухваленій Комітетом Міністрів Ради Європи на 518 засіданні заступників міністрів 13 жовтня 1994 року розкриваються загальні принципи, що мають відношення до незалежності суддів. В цілому їх зміст свідчить про можливість застосування зазначених положень як до традиційного, так і до електронного судочинства. Разом з тим, у п. е Рекомендації звертає на себе увагу принцип заборони впливу на розподіл судових справ між суддями за бажанням однієї із сторін у справі або будь-якої особи, яка є зацікавленою в результатах цієї справи. Аналіз пропонованих документом варіантів незалежного розподілу, а саме: жеребкування, через систему автоматичного розподілу за алфавітним порядком або через іншу подібну систему [3], дає змогу виснувати, що саме автоматичний розподіл, який

став можливим за допомогою інформаційних технологій, дозволяє найбільш об'єктивно поділити справи між суддями. Хоча і при застосуванні такого способу існують випадки зловживань з боку заінтересованих осіб. Одним із таких прикладів є застосування п. 2.3.3 Положення про автоматизовану систему документообігу суду, затвердженого рішенням Ради суддів України від 02 квітня 2015 року № 25 щодо судових справ, які не розподіляються щодо конкретного судді. Зокрема, це справи, що надійшли за три робочих дні до початку відпустки, якщо її тривалість становить менше чотирнадцяти календарних днів, у період відпустки судді, під час тимчасової непрацездатності судді тощо [4]. Як зазначає А. Химчук, за таких обставин позивач, знаючи про очікувану відпустку судді чи його відсутність на робочому місці, може обрати день, коли авторозподіл справи буде безальтернативним, і вона потрапить саме до бажаного судді (легко реалізується у судах із незначною кількістю суддів) [5];

принцип забезпечення права на захист – слугує гарантією, що у судовому процесі кожна сторона має право на належне представництво, висловлювати власну позицію, право збирати і подавати докази та ін. В контексті досліджуваного питання даний принцип, серед іншого, реалізується через можливість учасників провадження брати участь у судових засіданнях як у приміщенні суду, так і в режимі відеоконференції поза його межами, використовуючи власні технічні засоби та електронний підпис (ст. 195 КАС України) [6]. Також, застосовуючи вимоги процесуальних кодексів, до суду може подаватись оригінал електронного доказу, електронна копія електронного доказу, засвідчена електронним підписом, а також паперова копія електронного доказу, засвідчена у встановленому законом порядку засвідчувальним написом «Згідно з оригіналом», найменування посади, особистого підпису особи, яка засвідчує копію, її ініціали [7];

принцип справедливого судового процесу – передбачає, що судовий процес має бути відкритим, справедливим та незалежним, що, у свою чергу, забезпечуватиме усім його учасникам рівні можливості представляти власні інтереси, а також мати доступ до доказів й аргументів, які стосуються справи;

принцип прозорості та публічності – є вказівкою на те, що судові процеси, незалежно від того, чи вони здійснюватимуться традиційно або із застосуванням засобів інформаційних технологій, повинні бути прозорими та доступними для громадськості. Це може включати публікацію судових рішень, документів та матеріалів у відкритому доступі, що сприяє довірі до судової системи та забезпечує контроль за судовою діяльністю;

принцип доступності до правосуддя – розкривається як доступність усіх громадян до судової системи, а також можливість захисту своїх прав незалежно від різних факторів – соціального статусу, фінансового стану, національної приналежності тощо. Як і традиційне, електронне судочинство має бути доступним для всіх учасників судових процесів, незалежно від їхнього місця проживання, фізичних можливостей або технологічної оснащеності. Це означає забезпечення легкого доступу до електронних систем, використання інтуїтивно зрозумілих інтерфейсів та надання необхідної підтримки користувачам;

принцип взаємоповаги усіх учасників судового процесу – є вимогою, щоб усі учасники судового процесу з повагою ставилися до честі та гідності один одного. Засада взаємоповаги учасників судового процесу виводиться із норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка загалом підпорядкована принципу верховенства права та має безпосередній зв'язок із поняттям справедливого суду [8, с. 162].

Зазначені принципи є фундаментальними для судочинства незалежно від його форми – традиційного або електронного. Вони є основою для справедливості, рівноправності та довіри до судової системи.

Відмежування електронного судочинства від традиційного дає змогу окреслити принципи електронного судочинства:

принцип електронного подання документів. Учасники судового процесу мають право подавати свої документи та матеріали у форматі електронних документів. Це дозволяє знизити використання паперової документації, прискорює обробку даних та забезпечує легкість обміну і збереження інформації;

принцип електронного обміну даних. Електронне судочинство передбачає електронний обмін даними між судами, сторонами, адвокатами та іншими учасниками судового процесу. Цей принцип допомагає забезпечити швидкість та точність передачі інформації, сприяє зменшенню затримок та спрощує процеси комунікації;

принцип електронного засвідчення документів. Електронне судочинство дозволяє використовувати електронний підпис та електронну засвідчену копію як юридично прийнятні засоби підтвердження автентичності та цілісності документів. Це забезпечує довіру до електронних документів та їхню судову значущість;

принцип безпеки та конфіденційності. Електронне судочинство повинно гарантувати захист персональних даних, конфіденційності інформації та безпеки електронних систем. Це включає використання шифрування, захист від несанкціонованого доступу та встановлення відповідних процедур безпеки.

Пропоновані принципи є основою розвитку електронного судочинства та сприяють його ефективному функціонуванню. Їх реалізація вимагає розробки відповідних правових та технологічних механізмів, а також урахування особливостей конкретної правової системи та потреб суспільства.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Огляд практики застосування суддями Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду рішень Європейського суду з прав людини при прийнятті постанов за 2018 рік. 2018. 58 с.
3. Рекомендація Ради Європи № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів», ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи на 518 засіданні заступників міністрів 13 жовтня 1994 року [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_323#Text]
4. Положення про автоматизовану систему документообігу суду, затверджене рішенням Ради суддів України від 02 квітня 2015 року № 25.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0025414-15#Text>
5. Химчук А. Маніпуляція автоматизованим розподілом справ.
URL: <https://dejure.foundation/skhemy-avtomatyzovanyi-rozpodil-sprav>
6. Кодекс адміністративного судочинства України від 06 липня 2005 року № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
7. Сабадин А. Як подати електронний доказ аби його прийняли? *Юридична газета online*. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/yak-podati-elektronniy-dokaz-abi-yogo-priynyali.html>
8. Хотинська-Нор О.З. Деонтологічні засади взаємодії адвоката та суду в процесі здійснення судочинства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Випуск 51. Том 2. С. 161-164.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**Пріоритети зміцнення безпеки держави та
підвищення ефективності правоохоронної
діяльності: національні та міжнародні контексти**